

**MECSEKVIDÉK
EGYESÜLET**

HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA

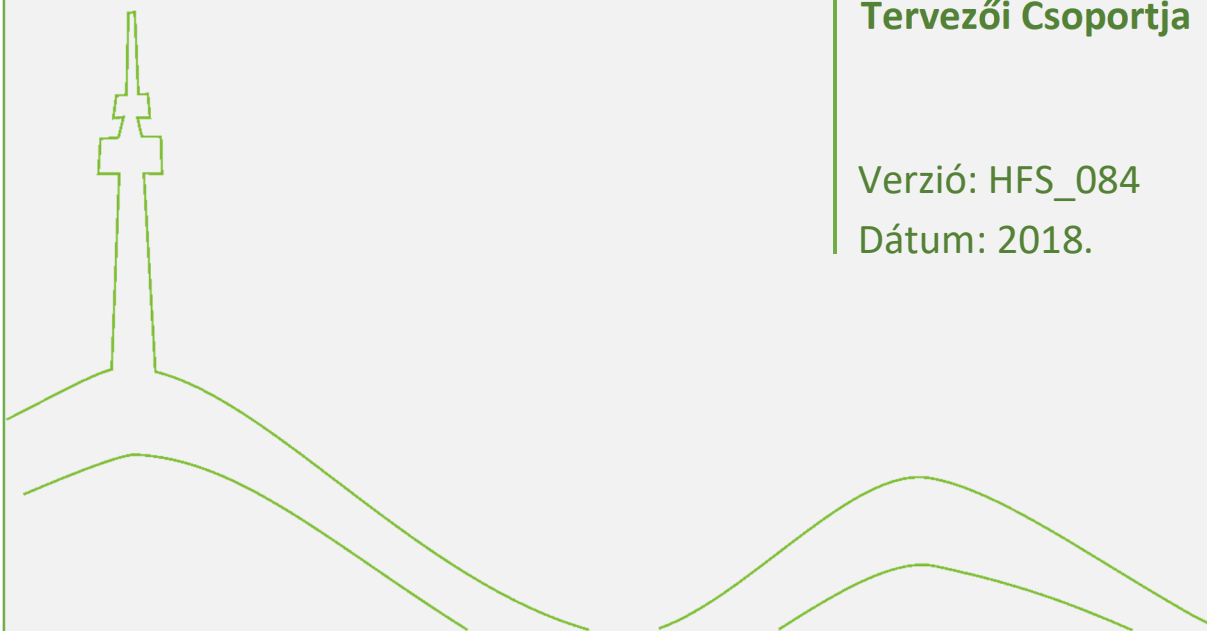
Készítette:

**Mecsekvidék
Helyi Közösség
Egyesület**

Tervezői Csoportja

Verzió: HFS_084

Dátum: 2018.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
1. A Helyi Fejlesztési Stratégia hozzájárulása a Vidékfejlesztési Program és az EU2020 céljaihoz	5
2. A stratégia elkészítésének módja, az érintettek bevonásának folyamata.....	6
3. A Helyi Fejlesztési Stratégia által lefedett terület és lakosság meghatározása	8
4. Az akcióterület fejlesztési szükségleteinek és lehetőségeinek elemzése.....	9
4.1 Helyzetfeltárás.....	9
4.1.1 Térszerkezet	9
4.1.2 Környezeti adottságok	10
4.1.3 Kulturális erőforrások	11
4.1.4 A társadalom állapota	12
4.1.5 A gazdaság helyzete.....	16
4.1.6 Összefoglalás	19
4.2 A 2007-2013-as HVS megvalósulásának összegző értékelése, következtetések.....	20
4.2.1 Térségfejlesztés a Mecsekvidéken.....	20
4.2.2 A sikeresség egyik alapvető indikátora – a pályázati aktivitás	21
4.2.3 A stratégiai időszak értékelésének igénye és módszertana	22
4.2.4 Néhány fontos megállapítás az elmúlt fejlesztési ciklus munkájával és eredményeivel kapcsolatban.....	22
4.3 A HFS-t érintő tervezési előzmények, programok, szolgáltatások.....	23
4.3.1 A Helyi Fejlesztési Stratégia és a 2014-2020-as Operatív Programok kapcsolata. Külső koherenciák.	23
4.3.2 A HFS tartalmát befolyásoló megyei, járási, városi tervezési dokumentumok	24
Baranya Megyei Közgyűlés és Pécs Megyei Jogú Város fejlesztési prioritásai	24
4.3.3 A HFS tartalmát befolyásoló a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok	25
4.4 SWOT.....	27
4.5 A fejlesztési szükségletek azonosítása	30
5. Horizontális célok.....	33
5.1 Esélyegyenlőség.....	33
5.2 Fenntarthatóság.....	35
5.2.1 Környezeti adottságok a térségben – a környezethasznosítással kapcsolatos alapvető célok	35
5.2.2 A környezeti fenntarthatóságnak a HFS tervezésénél és az intézkedések végrehajtásánál szem előtt tartott elvei	35
5.2.3 Elvárások a térségfejlesztőkkel szemben a HFS intézkedései kapcsán a fenntarthatóság biztosítása érdekében	35

6.	A HFS integrált és innovatív elemeinek bemutatása.....	36
7.	A stratégia beavatkozási logikája	37
7.1	A stratégia jövőképe	37
7.2	A stratégia célhierarchiája.....	37
8.	Cselekvési terv.....	40
8.1	Az intézkedések leírása	40
8.1.1	1. intézkedés megnevezése: Vállalkozások telephely és eszközfejlesztése. Helyi termék-előállítás. Vállalkozói készségfejlesztés, mentorálással, együttműködések kialakítása. ...	40
8.1.2	2. intézkedés megnevezése: A helyi közösségi vállalkozáson alapuló gazdasági szervezetek, szövetkezők létrejöttének támogatása, megerősítése.	43
8.1.3	3. intézkedés megnevezése: A helyi termékek koordinált piacra jutásának támogatása, marketing tevékenység fejlesztésével, közös értékesítési pontok létrehozásával.	43
8.1.4	4. intézkedés megnevezése: A turisztikai termékek és attrakciók fejlesztése - garantált programokkal, közös programcsomagok kialakításával, turisztikai rendezvénynaptár készítésével, a programszervezés ösztönzésével.....	44
8.1.5	5. intézkedés megnevezése: Hagyományőrző, művészeti és kulturális csoportok működésének, tudásuk megszerzésének, továbbadásának támogatása. Hagyományőrző és kortárs programsorozatok támogatása.....	48
8.1.6	6. intézkedés megnevezése: A fiatalok helyben tartására, életminőségük javítására, esélyeik növelésére mintaprojektek támogatása.	49
8.1.7	7. intézkedés megnevezése: Ifjúsági közösségek szerveződésének és programjaik támogatása. Animátorok képzésének és működésének támogatása.	49
8.1.8	8. intézkedés megnevezése: Civil szervezetek működésének, szervezetük fejlesztésének és együttműködésük támogatása.	51
8.1.9	9. intézkedés megnevezése: Településfejlesztési programmal rendelkező települések számára gazdaságfejlesztési, vagy közösségfejlesztési célú programok megvalósítása.	53
8.1.10	10. intézkedés megnevezése: Helyi tájértékek állapotjavítása. Helytörténeti gyűjtemények, tájházak életre keltése programokkal. A meglévő értéktárak bővítése, közös értékleltár létrehozása.	54
8.1.11	11. intézkedés megnevezése: Régi mesterségek tanulása, a hagyományok és az örökség őrzéséhez szükséges tudás megszerzése.	57
8.1.12	12. intézkedés megnevezése: Szemléletformálás és tudásátadás természeti értékeink megismerése és védelme céljából (értéktár, bemutatóhely, tanösvény).....	59
8.1.13	13. intézkedés megnevezése: Infrastruktúra fejlesztés: úthálózat, szennyvízkezelés (autópályák továbbvezetése, 4 és 5 számjegyű utak felújítása, zsáktelepülési helyzet megszüntetése, szennyvízkezelés).....	59
8.2	Együttműködések	59
8.3	A stratégia megvalósításának szervezeti és eljárási keretei.....	60
8.4	Kommunikációs terv.....	63
8.5	Monitoring és értékelési terv	65

9. Indikatív pénzügyi terv	67
Mellékletek.....	69

ÍRÁSBA FOGLALTA:

Vezetői összefoglaló: Metzinger József /Tervező Csoport vezetője/

- 1 fejezet: Horváth Márton
- 2 fejezet: Horváth Márton
- 3 fejezet: Horváth Márton
- 4 fejezet
  - 4.1 rész: Horváth Márton, dr. Schleich Mária, Varga Rita, Metzinger József
  - 4.2 rész: dr. Ficzkó Zsuzsanna
  - 4.3 rész: Vanyúr Arnold, dr. Schleich Mária, Főr Teodóra, Horváth Márton, Füziné Kajdy Zita
  - 4.4 rész: Varga Rita, dr. Schleich Mária, Metzinger József
  - 4.5 rész: dr. Schleich Mária, Metzinger József
- 5 fejezet: dr. Ficzkó Zsuzsanna
- 6 fejezet: Horváth Márton
- 7 fejezet: dr. Schleich Mária, Metzinger József
- 8 fejezet
  - 8.1 rész: Sigora Irma, Metzinger József, Gonda Tibor, dr. Schleich Mária, Náfrádi Balázs, Főr Teodóra
  - 8.2 rész: Horváth Márton
  - 8.3 rész: Horváth Márton
  - 8.4 rész: dr. Ficzkó Zsuzsanna
  - 8.5 rész: Vanyúr Arnold
- 9 fejezet: Horváth Márton

KÖZREMŰKÖDÖTT

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület Elnöksége és Tervezői Csoportja, a Mikrotérségi Fórumok és a Szakmai Műhelyek résztvevői, az ötletek, javaslatok megfogalmazói, az átolvasók és még sokan mások...

ELSŐ MÓDOSÍTÁS TERVEZET

A módosítási folyamat a forráscsökkentésből fakadó változások és az IH kérése okán indult meg 2017. március 23-án.

A Mecsekvidék Helyi közösség Egyesület a 2007-2013-as programozási időszak történéseit és tanulságait a ciklus végén összegezte. Ezen tanulságok megszívlelésével vágott bele az Egyesület 2015 nyarán az új Helyi Fejlesztési Stratégia tervezésébe.

A tervezési terület változatlan maradt, Pécs város bővebb agglomerációs gyűrűje. A nagyvárost is beleértve, megyei, akár régiós kitekintéssel sajnos a gazdasági és társadalmi folyamatok romló tendenciái nem változtak. A 2014-2020-as programozási ciklusban szűkülő - a kistelepülésekre még inkább jellemzően - forrásokkal számolhatunk. Ezért is különösen nagy felelősség a térségi fejlesztési stratégia készítése.

A tervezés más HACS-ok tapasztalatának megismerésével kezdődött, majd a mikrokörzeti fórumok és a szakmai műhelyek munkájával folytatódott. Minden fórumot, minden műhelyt, minden tanácskozást meghirdettünk, partnerlistánk 300 címzettjével leveleztünk, a dokumentumok a *mecsekvidek.hu*-ra felkerültek. A találkozók elmondottak alapján felépült a helyzetfeltárás, amiből kiderült, hogy a humán szféra erősebb az országos átlagnál, jobban képzett és talán emiatt is alacsonyabb a településeken a munkanélküliség. A térség gazdasági lába azonban erőtlen, a vállalkozások száma ugyan nem alacsony, de tőkeerejük, a megtermelt hozzáadott érték, vagy a fizetett iparűzési adó jelentősen az országos átlag alatti.

A stratégia megfogalmazott célja¹. ezért továbbra is a helyi gazdaság megerősítésére fókuszál. Bár jelenleg a népességi folyamatok még nem riasztóak, de a vándorlási egyenleg már negatív, a nagyvárosból a kiköltözés már nem ellensúlyozza a népességfogyást, már érezni lehet – különösen az aprófalvainkban – a fiatalok elvándorlását, a külföldi munkavállalás hatását, ami nem utolsósorban az elérhető szolgáltatások csökkenése miatt a jövőben csak erősödni fog. Ezért is nagyon fontos a stratégia másik célkitűzése², amely az életminőség javítására törekszik.

Ezen célok megvalósítására fogalmaztunk meg intézkedéseket, a gazdaság megerősítése, a közösségek, civil szervezetek támogatása, természeti értékeink megismerése, megóvása érdekében. Az intézkedések között új elgondolások is vannak, közösségi gazdaságfejlesztési vagy fiatalok letelepedését elősegítő pályázati lehetőségek.

A LEADER források szűkösek, minderre jelenleg 367 millió forint áll rendelkezésünkre. Igyekeztünk ezért ezzel takarékosan bánni, megkeresve a 2014-2020 programozási ciklus további Operatív Programjaiban (OP) levő lehetőségeket, elsősorban a Vidékfejlesztési Program (VP) további intézkedéseit, a Terület és Településfejlesztési OP (TOP), vagy az Emberi Erőforrás Fejlesztési OP pályázatait.

A fenti összeget látva persze lekicsinylően legyinthetnénk. Hét évre, harmincnolc településre? Ne tegyük, akkor sem, ha ezzel a forrással biztos nem tudjuk új fejlődési pályára állítani térségünket. Ennek a forrásnak a jelentősége elsősorban nem a nagyságában, hanem egy módszer tanulásának a lehetőségében van. Tanuljunk meg közösen tervezni, térségben gondolkodni. Legyenek tudatos fejlesztési céljaink, azt valósítsuk meg. Tanuljunk forrást szerezni. Reméljük a stratégia sokaknak ad

---

¹ A térség gazdaságának fejlesztése a helyi vállalkozások megerősítésével, a helyi termékek és a turisztikai szolgáltatások kínálatának bővítésével és minőségük emelésével.

² A térségben élők életminőségének javítása a helyi szolgáltatások bővítésével, a közösségek megerősítésével, a természeti és kulturális értékek megőrzésével, bemutatásával, a fiatalok helyben maradásának segítségével, az idősek ellátásának javításával.

segítséget, vállalkozóknak, civil szervezeteknek, önkormányzatoknak. Lehetőség a tanulásra és az előrelépésre. Használjuk ki.

1. A HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA HOZZÁJÁRULÁSA A VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM ÉS AZ EU2020 CÉLJAIHOZ

A Mecsekvidék Egyesület a Helyi Fejlesztési Stratégia készítése során alulról építkező, a helyi társadalmat, érdekcsoportokat széleskörűen bevonó nyílt tervezési módszertant alkalmazott. A tervezői munka során a következő, helyi igényekre reagáló, a térségi adottságokra épülő kiemelt fejlesztési célok fogalmazódtak meg:

1. A gazdaság versenyképességének fejlesztése, tudatos üzletvitelt folytató, gazdálkodási ismeretekkel rendelkező, sokszínű formában működő szereplőkkel.
2. A térség gazdaságának erősítése a helyi termék piac fejlesztésével.
3. Turisztikai termékek, térségi szolgáltatói együttműködések, szervezeti és személyi képességek fejlesztése.
4. Közösségek erősítése tudatos szerepvállalással, fejlesztéssel, fiatalítással, hálózatépítéssel, önkéntesek bevonásával, a civil elkötelezettség továbbadásával.
5. Természeti és kulturális értékeink elérhetővé, megközelíthetővé, bemutathatóvá és megélhetővé tétele.
6. Rendszerszerű együttműködés elérése a térség gazdaságának, közszolgáltatásainak és közösségeinek működésében.

A fentiek hozzájárulnak az Európai Parlament és a Tanács 1303/2013/EU rendeletében (**KSK rendelet**) megfogalmazott célok eléréséhez:

- 1. A kutatás, a technológia fejlesztés és az innováció megerősítése
- 3. Kis- és közepes vállalkozások versenyképességének fokozása
- 8. A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése
- 9. A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem

A fenti célok hozzájárulnak továbbá a **Partnerségi Megállapodásban** szereplő további törekvések megvalósulásához:

- 4. A társadalmi felzárkózás és népesedési kihívások kezelése
- 5. A gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósítása

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó vidékfejlesztési támogatásáról és a 1698/2005/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1305/2013/EU rendelet az alappal kapcsolatos tervezés és forrásfelhasználás szempontjából összesen hat prioritást, azon belül 17 fókuszterületet határoz meg. A HFS céljai a következő fókuszterületekhez kapcsolódnak:

- **1. Prioritás:** a tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodásban és a vidéki térségekben
- **1A fókuszterület:** az innovációnak, az együttműködésnek és a tudásbázis gyarapításának az ösztönzése a vidéki térségekben;
- **3. Prioritás:** az élelmiszerlánc szervezésének – többek között a mezőgazdasági termékek feldolgozásának és forgalmazásának, az állatjólétnek és a mezőgazdaság terén alkalmazott kockázatkezelésnek – az előmozdítása
- **3a fókuszterület:** az elsődleges termelők versenyképességének javítása, mégpedig azáltal, hogy megfelelőbb módon integrálják őket az agrár-élelmiszeripari láncba a minőségrendszerek révén, a mezőgazdasági termékek értékének növelése, valamint a helyi piacokon, a rövid ellátási láncokban, továbbá a termelői csoportokban és szervezetekben és a szakmaközi szervezetekben folytatott promóció;
- **6. Prioritás:** a társadalmi befogadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés támogatása a vidéki térségekben, különös tekintettel a következő területekre:
- **6b fókuszterület:** a helyi fejlesztés előmozdítása a vidéki térségekben;

- **6a fókuszterület:** a diverzifikálásnak, kisvállalkozások alapításának és fejlesztésének, valamint a munkahelyteremtésnek a megkönnyítése;

Az egyes stratégiákkal, programokkal való összefüggéseket a következő táblázatokban foglaltuk össze:

FEJLESZTÉSPOLITIKAI CÉLHIERARCHIA	HACS SPECIFIKUS CÉLOK					
	1	2	3	4	5	6
KSK-1	X					X
KSK-3	X	X				X
KSK-8	X	X	X		X	X
KSK-9				X		X
PC-4				X		X
PC-5	X	X	X		X	X
VP-1	X		X		X	
VP-1a	X		x		X	
VP-3		X				
VP-3a		X				
VP-6			X	X		X
VP-6b	X		X	X		X
VP-6a	X		X			X

2. A STRATÉGIA ELKÉSZÍTÉSÉNEK MÓDJA, AZ ÉRINTETTEK BEVONÁSÁNAK FOLYAMATA

A Helyi Fejlesztési Stratégia a helyi szereplők széleskörű bevonásával történik, mely egyszerre a LEADER módszertan egyik legnagyobb hozzáadott értéke is. A tervezés folyamata pedig szintén a helyi közösség építését szolgálja, annak nyitottságán keresztül.

Ennek érdekében Egyesületünk a tervezés során több szinten végzett kommunikációs tevékenységet. A kommunikáció egyik fő eleme az egyesület honlapja (<http://www.mecsekvidek.hu/index.php/hfs-2020>) melyen a tervezéshez kapcsolódó dokumentumok, hírek, munkaanyagok, esemény emlékeztetők, képek, szakmai anyagok stb. publikálásra kerülnek, így mindenki számára elérhetőek. A fontosabb felkerült anyagokról külön elektronikus levél értesítés került kiküldésre. Az egyes munkafázisok esetében a bevonásra használt módszereket, a tevékenységeket, továbbá eseményeket, funkciókat a következőkben ismertetjük.

Az Elnökség és a Tervezői Csoport:

Az Egyesület Elnökségének határozata alapján a Tervezői Csoport (TCS) nyitott minden érdeklődő irányába (nyílt felhívás a TCS munkájában való részvételre, illetve az érdeklődésnek/érdekeltségnek megfelelően létszáma csökkenthet, vagy növekedhet is). A cél minél szélesebb kör bevonása a tervezésbe. A Tervezői Csoport vezetőjét a tervezői csoport jelöli ki. A Tervezői Csoport feladata a tervezés koordinálása. A Tervezői Csoport ülései nyíltak, az ott elhangzottakról emlékeztető készül,

mely az egyesület honlapján keresztül nyilvánosságra kerül. A Tervezői Csoport üléseire meghívót minden alkalommal az egyesület elnökségének tagjai, továbbá minden olyan csoport tag meghívást kap, aki legalább egy alkalommal megjelent a Tervezői Csoport bármely ülésén.

Egyesület Elnökségének összetétele, szférák és nemek szerinti megoszlás.

Az összesen 11 tagból álló Elnökségben minden szektor képviselteti magát. 2 tag (18%) az üzleti szektort, 4 tag (36%) a köz szférát, 5 tag (46%) a civil szektort képviseli. Nemek szerint 6 fő nő (54%) és 5 fő férfi (46%) tagja van az Elnökségnek.

Az Egyesület a tervezés során összesen 12 db Tervezői Csoport ülést tartott, melyből 5 alkalommal egyben az Elnökség is ülésezett. A résztvevők száma összesen 171 fő volt, így átlagosan egy Tervezői Csoport ülésen 14 fő vett részt. A Tervezői Csoport tagok száma 24 fő, melyből 10 fő (42%) civil, 9 fő (37%) közszféra, 5 fő (21%) vállalkozói szféra. Nemek szerint összesen 13 fő nő (54%) és 11 fő férfi (46%).

A munkaszervezet: Az akciócsoport operatív munkáját végző szerve, a tervezés során három fő aktív munkavállalóval rendelkezik. Feladata a tervezés támogatása, az események szervezése, dokumentálása, HFS szövegezésében való közreműködés mellett a tervezési eseményeken való folyamatos aktív részvétel.

Projektötlet gyűjtés: A mikrokörzeti fórumok mellett, minden szereplőnek lehetősége volt, elektronikusan és papír alapon is projektötletet benyújtani az Egyesülethez, melyet a fórumokon kiosztott, továbbá az Egyesület honlapján elektronikusan is elérhető projektötlet adatlapon lehetett megtenni. A projektötletek tematizáltan feldolgozásra kerültek, a célok kialakítása során, továbbá visszacsatolásként kerültek felhasználásra.

Számszerűen a projektötletek jelentős része (71%-a) gazdaságfejlesztési célokhoz is kapcsolódnak (telephelyfejlesztés, eszközbeszerzés, készségfejlesztés), beleértve a turisztikai fejlesztéseket is, ezekből számos túlmutat a LEADER keretein (mérete), vagy más OP tartalmazza azt (energiahatékonyság). Jelentős szerephez jutottak a helyi termékhez kapcsolható fejlesztési elképzelések. Mindezek az 1-3-as specifikus célok kialakítása során kerültek figyelembevételre. A javaslatok egy része a helyi közösségek, civil szervezetek erősítésének nyitna utat (22%), illetőleg az értékmegőrzés (18%) szerepel hangsúlyosan sok ötletben (bedolgozva a 4-5-ös specifikus céloknál). A projektötletek témája szorosan korrelál a mikrokörzeti fórumok során megfogalmazott javaslatokkal. A projektötletek és a specifikus célok kapcsolatának számszerű összefoglalását a 18. sz. melléklet tartalmazza.

Mikrokörzeti fórumok: A helyi társadalom széles rétegét bevonó, személyes a helyi kapcsolatokra építő eseménysorozat, melynek célja az aktivizálás, tájékoztatás. A Mecsekvidék Egyesület akcióterületének 38 települését összesen nyolc mikrokörzetre osztotta fel az Egyesület Tervezői Csoportja, helyi társadalmi, közigazgatási és funkcionális, elérhetőségi kapcsolatok és korábbi tervezési egységek figyelembe vételével. A mikrokörzetek leginkább a kommunikáció alapegységeinek tekinthetők.

A fórumok a mikrokörzet egy központi településén kerültek megtartásra (Pogány, Keszü, Kozármisleny, Baksa, Nagykozár, Cserkút, Orfű, Pécsudvard). A fórumok elektronikus úton kerültek meghirdetésre. Az alkalmak előkészítése során a munkaszervezet, a Tervezői Csoport vezetője, egy facilitátor, továbbá a körzetenként egy a helyi viszonyokat jól ismerő, helyi véleményvezér került bevonásra, akinek feladata volt a fórum levezetése, továbbá az érintett településeken a térség szereplői személyes elérésének segítése. A fórumok programja előre kidolgozott tematikai ajánlás alapján történt, azonban a fórum vezetője ettől eltérhetett, reagálva a pillanatnyi viszonyokra (lásd 1. sz. melléklet)

A Helyzetfeltárás és elemzés, a mikrokörzeti fórumok és a szakértői javaslatok, továbbá a 2007-2013-as időszak értékelése alapján, a Tervező Csoport által fókuszterületek kerültek meghatározásra a következők szerint:

- mikrovállalkozások fejlesztése,
- helyi termékek, turisztika,
- természeti és kulturális értékek,
- közösségi vállalkozások,
- helyi közösségfejlesztés,
- fiatalok településen tartása
- forráslehetőségek más OP keretében.

Szakmai műhelyek

A fenti fókuszterületek mentén összesen 5 szakmai műhely, továbbá összesen 10 szakmai műhelyalkalom került meghatározásra/megtartásra. A szakmai műhelyek az adott területet értő, műhelygazdák vezették le, előre meghatározott tematikai javaslat alapján (lásd: 2. számú melléklet)

A szakmai műhelyek célja, egy adott tématerület mélyebb megismerése, a lehetőség feltárása, megoldási javaslatok megfogalmazása volt. A szakmai műhelyek meghívása nyíltan történt, a téma szakértői, szakmai szervezetek képviselői felkérésre kerültek a rendezvényen való részvételre.

Összesen 10 szakmai műhelyen 139 szereplő vett részt, mely átlagosan ~14 fő megjelenését jelenti. A közösségi részvétel a korábbi évek tapasztalatához mérten jelentősnek mondható, az akciócsoport munkájában aktívan résztvevők köre kibővül, új helyi szereplőket sikerült aktivizálni a tervezés során.

A fórumok és a szakmai műhelymunkák két-két találkozókból álltak, levezetésükre forgatókönyvek készültek (1-2. sz. melléklet). Az első találkozó célja a helyzetfeltárás, SWOT elemzés, erősségek és gyengeségek, lehetőségek és veszélyek meghatározása, az ott elhangzottak a HFS helyzetfeltáró és SWOT elemzésének részét képezik. A második találkozó célja, a térség, a speciális téma, terület jövőképe meghatározása volt, melyek beépülésre kerültek az átfogó és speciális célok meghatározásánál. Egy-egy Fórum, Szakmai Műhely munkájáról, emlékeztető, valamint egy összegzés készült (honlapon megtekinthető), amelyek a HFS intézkedéseinek alapjául szolgáltak.

A gazdaságfejlesztéshez kapcsolódó Turisztikai, Helyi termék és Gazdaságfejlesztés szakmai műhelymunkákon az adott térség felzárkózásához szükséges minősítési rendszer megszerzésére való ösztönzés, az infrastruktúra fejlesztése, a tudás és ismeretszerzés fontossága, garantált programok, közös csomagok kialakítása, a szakmai együttműködés és kapcsolatrendszer erősítése, a turisztikai attrakciók, helyi termék fejlesztése, a piacra jutás, közös értékesítés lehetőségének megteremtése voltak a leggyakrabban megfogalmazott fejlesztési feladatok, melyek beépültek az Intézkedésekbe. A közösségek megerősítését szolgáló Civil Műhely találkozón a szervezetfejlesztés, a fiatalok közösségeinek létrehozása, támogatása, a hagyományőrzés és értékőrzés fontossága, a marketing munka fejlesztése, valamint az együttműködés és a közös programok szervezése hangzottak el leggyakrabban. Mindezek megtalálhatóak a HFS intézkedései között.

A Szakmai Műhelyek és a Fórumok a HFS végrehajtásának teljes időszakában működni fognak.

3. A HELYI FEJLESZTÉSI STRATÉGIA ÁLTAL LEFEDETT TERÜLET ÉS LAKOSSÁG MEGHATÁROZÁSA

A Mecsekvidék Egyesület Pécs környéki települések LEADER Akciócsoportja, mely a Pécsi Statisztikai Kistérség 38 települését foglalja magába. A Statisztikai kistérség 39 települése közül 1 település, Pécs Megyei Jogú város, nem tartozik a HACS jogosult települései közé. A megyeszékhelyet háromnegyedében körülölelő településcsoport, a Mecsek hegység, a Dél-Baranyai dombság és a Pécsi-síkság területén helyezkedik el nagy részben a Pécsi víz vízgyűjtő területéhez tartozik (lásd: 10., 12., 14. sz. mellékletek) Az akcióterület északi, Mecseki-hegység déli lejtőin és a Mecsek-hegységben elhelyezkedő területei, illetve a Pécsi víztől déli irányban található településeket eltérő relief,

természetföldrajzi adottságok és tájhasználat jellemeznek, mely sokszínűség - a gazdag etnikai összetétellel kiegészülve - az akcióterület egyik legnagyobb belső erőforrása, azonban a Pécs városhoz való infrastrukturális, szolgáltatási és gazdasági kapcsolatuk is meghatározó és alapvető térszerkezeti rendező elv. Az akciócsoport területét nem töri meg természetföldrajzi korlát. A problémák és lehetőségek sokszínűsége mellett, sok éves hagyományra tekint vissza a terület településeinek együttműködése, fejlesztések közös szervezése, melyet a HACS mellett több intézményi társulás, közös szolgáltatás üzemeltetés is erősít. Az Akciócsoport térségen belüli együttműködési készségét több települést érintő projekt megvalósítása (térségek közötti projektek), társadalmi célú projekt közös megvalósítása (TÁMOP), közös fesztivál szervezése (Teret a Vidéknek!) is bizonyítja. Fontos megemlíteni az Akciócsoport tevékenységéhez közvetlenül nem köthető belső együttműködések is. A tervezési terület lakónépessége 28 793 fő, a lakosság és a népsűrűség megoszlása egyaránt Pécsi agglomerációhoz, illetve mikrokörzeti központokhoz köthetően koncentrálódik. A terület egyetlen városi ranggal rendelkező települése Kozármisleny, mely közvetlenül határos Pécs városával, 5977 lélekszámmal a kistérség kiemelkedően legnagyobb lélekszámú települése, míg a legkisebb lakónépességgel (48 fő) Tengeri rendelkezik, mely egyúttal a leghosszabb úton számolt elérési idővel rendelkező település is a megyeszékhelyhez viszonyítva. A terület kompakt formája, Pécs súlyponti elhelyezkedése optimális helyzetet teremt a terület koherens fejlesztéséhez és közlekedési, elérési és szervezési szempontokat szerint is kedvezőnek mondható. Ezt erősítheti az Agenda 2020-által is megfogalmazott, továbbá az OFTK-ban is megjelenő, a városok és vidékük funkcionális kapcsolatának erősítését egyaránt kiemelő fejlesztéspolitika szándékai, melyek fontossá teszik a város és a környező települések közötti szorosabb, tudatos együttműködést, fejlesztést melyben a Mecsekvidék Akciócsoport lehet a város partnere.

Az akciócsoport helyi kapcsolatai a többek között 2007-2013-as ciklusban fejlesztett közösségi infrastruktúráján keresztül jól eléri a térség szereplőit, a közlekedési kapcsolatoknak, továbbá Pécs központi szerepének köszönhetően a személyes elérés sem okoz problémákat, a kapcsolattartás hatékonyan és gazdaságosan működtethető. Ezen paraméterek együttes hatása is biztosítja a HACS 2007-óta tartó területi stabilitását.

4. AZ AKCIÓTERÜLET FEJLESZTÉSI SZÜKSÉGLETEINEK ÉS LEHETŐSÉGEINEK ELEMZÉSE

4.1 HELYZETFELTÁRÁS

4.1.1 Térszerkezet

Az Akcióterület elhelyezkedését az országos térszerkezetben periferikus nevezhetjük, melyet a demográfiai, népmozgalmi, gazdasági adatok, folyamatok egyaránt alátámasztanak. Budapest központi szerepe konzervált, az ország teljes területét jellemző monocentrikus településszerkezetben, önmagában meghatározó egy adott terület a Nyugat-Magyarországi, illetve a Közép-Magyarországi Régióhoz viszonyított elérési távolsága. A 2008 óta történt közlekedési infrastrukturális fejlesztések (M6-M60 kiépítése), a kötöttpályás közlekedés elmarad fejlesztései nem csökkentették a főváros elérési idejét, ezzel együtt nem fejlődött érdemben déli szomszédunk, Horvátország irányában a kapcsolat sem.

Baranya térszerkezete szintén egyértelműen monocentrikus, melyben a centrum lokális szerepköre felértékelődik. Pécs dominanciájának nincs léptékében egyértelmű ellenpontja, annak ellenére sem, hogy az infrastrukturális beruházások "nyerteseinek" Bóly, Mohács térségében kedvezőbb folyamatok láthatók, mint a megyeszékhelyen. A megyén belül Pécs környékén alakult ki a legszorosabb településközi kapcsolatrendszer, mely a KSH Agglomerációs lehatárolása alapján is bizonyítást nyert. Fontos megemlíteni, hogy a területhez funkcionálisan már a 2003-as besorolás szerint sem tartozott szervesen a Péccsel határos Komló, Pécsvárad és Mánfa, holott a települések felé a közlekedési kapcsolatok kielégítőnek tekinthetők. Kozármisleny nem jut térségi szerepkörhöz (lásd: 2. térkép).

Az Akcióterület belső térszerkezetében is – bár nem része - Pécs az elsődleges rendező elv, az infrastruktúrát és szolgáltatásokat tekintve egyaránt. Amellett, hogy nem alakulhattak ki valódi decentrumok a település körül, mikrokörzeti szinten egyes települések szerepe megnőtt. Átfedésekkel, de e rendszer az alapja a közös hivatalok szerveződésének, továbbá részben a járási szintű közigazgatásnak is. Az Akciócsoport településeiből 35 a Pécsi járáshoz és 3 település Sellyei járáshoz tartozik, mely utóbbi Komplex programmal fejlesztendő járás besorolású. A Pécsi járás nem szerepel a 290/2014. (XI.26.) Korm. kedvezményezett járásai között, azonban a 105/2015. (IV.23.) Korm. 7 települést jelöl meg valamely kedvezményezett státusszal. A települések közül 4 település Kedvezményezett járás szerinti, 3 település Fejlesztendő járás szerinti, további 3 település pedig Komplex programmal fejlesztendő járás szerinti besorolást kapott. (lásd 11. számú melléklet) A valamilyen formában kedvezményezett besorolású településeken a lakosság 7,75% él. Az akcióterület aprófalvas térség, sok a zsáktelepülés (7). Jellemző a 4 és 5 számjegyű utak léte, ezek állapota nagyon leromlott.

Általánosságban elmondható, hogy még a Pécs agglomerációjához, jelentős szuburbanizációval érintett közeli települések egyértelműen érzik a város közelségének kedvező hatásait, a távolabb eső települések kapcsolatai jelentősen gyengébbek.

A HACS Akcióterületének Területrendezési tervi érintettsége a 3. számú mellékletben került bemutatásra

4.1.2 Környezeti adottságok

Az Akcióterület összesen négy kistáj területét érinti (lásd 12. számú melléklet). A Mecsek hegység HACS területét érintő részének felépítését permi homokkő és triász mészkő határozza meg, utóbbi pedig lehetővé teszi a kőzet jó karsztosodását, mely vízkészlet gazdálkodási és turisztikai szempontból is egyaránt előnyös. A területen található a Mecsek legnagyobb ismert patakos cseppkőbarlangja: az Abaligeti barlang és a másik földalatti óriás, a Vízfő barlang is, amely a terület legnagyobb karsztforrását rejtje magában. A területen több helyütt található termálvíz, melynek gazdaságos hasznosítása várat magára.

Az Akciócsoportnak főként a Mecsek hegységet érintő területein jelentős a természetvédelmi érintettség (lásd: 13. számú melléklet), amely gazdag állat és növényvilággal párosul. Jellemző a medvehagyma és az illatos hunyor és a szúrós csodabogyó elterjedtsége.

A Mecsek hegységtől déli irányban elhelyezkedő területeken lösz alapú talajok a jellemzőek, amelyek az erdősültség hiánya, továbbá a kedvezőtlen mezőgazdasági művelési szerkezet miatt több helyen erózióval veszélyeztetettek. A terület alapkőzeteinek okán a földterületek aranykorona értéke 14,5 alatti, amely a dél-baranyai értékekhez képest jelentősen elmarad. A mecseki területet érintő erdőterületek nagy részben közjóléti, illetve védelmi célúak, a Pécsi víztől déli irányban a gazdálkodási célú erdők jellemzőek.

A lehulló csapadékon a legnagyobb részben a Fekete-víz vízgyűjtője, illetve az Alsó-Duna jobb parti vízgyűjtője osztozik, azonban a Mecsek gerincétől északi irányba lévő területek a Kapos vízgyűjtőjéhez tartoznak. A területen nincs természetes állóvíz. Az orfűi törendszert, az Abaligeti tó, továbbá a gerinctől délre Pellérdén, Göröcsönyben, Baksán, Ócsárdon, Szalántán, Szőkén, Pogányban, Szőkédén, Kozármislenyben, Romonyán és Ellenden található mesterséges tavak, amelyek halgazdálkodási és rekreációs célú hasznosítása a jellemző. A tavak és védművek állapota több helyütt nem kielégítő.

A terület meteorológia viszonyai, a klímaváltozás várható területi hatásai külön kerültek vizsgálatra és az 4. számú mellékletben kerültek összefoglalásra.

A területen a bányabezárások kapcsán az urán és szénkitermelés teljesen megszűnt, a meddőhányók, zagytározók rekultivációja csaknem teljesen megtörtént. Ebből a szempontból környezeti kockázatot, elsősorban a csurgalékvizek, illetve az Uránbánya tárnáiból folyamatosan szivattyúzott vizek jelentik. Ezeknél azonban nagyobb kockázatot jelent a terület mezőgazdasági művelése, továbbá a szennyvízelvezetés hiányosságai.

A táj legmeghatározóbb eleme a Mecsek hegység a Dél-Baranyai dombságra, továbbá továbbá a Pécsi víz mentén elterülő, a Mecsekre is felkapaszkodó Pécs város. A terület tájhasználat. A Mecsek hegységet érintő települések esetében az erdős területek, míg a Pécsi víztől déli irányban fekvő településeken a monokultúras mezőgazdasági használat az uralkodó.

A terület igen gazdag országos védelem alatt álló műemlékekben a helyi kultúrát és sokszínű etnikai összetételt is jellemző népi építészeti örökségben is. Az épületállomány mindkét esetben folyamatosan erodálódik, a szűkös források, a tudatosság hiánya és a passzív műemlékvédelmi gyakorlat következtében. A területen megtalálhatók az avar és a római kor emlékei is.

4.1.3 Kulturális erőforrások

A HACS akcióterülete természeti, földrajzi adottságaival, sajátos éghajlatával, valamennyi településen fellelhető építészeti értékeivel, helytörténeti gyűjteményeivel, kulturális, sport- és gazdasági rendezvényeivel, nemzetiségi hagyományaival, testvérvárosi kapcsolataival a megye kulturális életének egyik legjelentősebb térsége.

A tervezési térség középpontjában- bár annak nem részeként - Pécs, meghatározó kulturális potenciállal rendelkezik. Belvárosának a világörökség részét képező régészeti leleteivel, épületeivel, az év különböző szakjaiban rendezett nemzetközi, országos művészeti fesztiváljaival, intézményeinek gazdag programkínálatával az ország egyik jelentős kulturális központjává nőtt ki magát. Az „Európa Kulturális Fővárosa” cím (2010) elnyerésének hozadékeként új intézményi infrastruktúrális keretek, funkciók jöttek létre a nagyvárosban.

A város színházainak (Pécsi Nemzeti Színház, Harmadik Színház, Horvát Színház, Egyetemi Színpad, Bóbita Bábszínház, Márkus Színház) látogatottsága növekszik (lásd 5. számú melléklet). Pécs városának múzeumi országos viszonylatban kiemelkedők számuk és a bemutatott értékek tekintetében, ennek ellenére a múzeumi látogatottság nagymértékben csökken.

A kistérségben valamennyi település rendelkezik közösségi szintérrel, művelődési házzal, faluházzal, közösségi házzal, némely településen azonban a mérete, felszereltsége, állaga miatt nem alkalmas a közösségi együttlét funkciója betöltésére. A térségben kevés helyen van szakképesítéssel rendelkező közművelődési munkatárs. Van példa a közművelődési megállapodással történő feladatellátásra is, Szalántán, Kozármislenyben. A létrejött IKSZT-ben működő szervező a helyi közösségi, kulturális élet szervezéséért, koordinációjáért is felelőssé vált.

Pécs városa bővült az alternatív csoportok, korosztályok kulturális igényeit kielégítő rendezvény helyszínekkel pl. Szabadkikötő, Csinos, Trafik, Nappali stb. és a csoportok sokféle rendezvénnyel színesítik a kínálatot, ugyanez a folyamat a térségben még kevésbé jellemző. Az akcióterület településein leginkább az ünnepi kultúra, a szabadtéri programok és nagyrendezvények iránti igény mutatható ki. A rendezvények bemutatkozási lehetőséget biztosítanak az öntevékeny csoportoknak, alkotóknak. A kistérség minden településén legalább egy rendezvény van, – a Falunap, vagy Városnap - amely erősíti a helyi azonosságtudatot, a lakosság kötődését. A kulturális élet kínálatát színesítik a nemzetiségi önkormányzatok, kulturális egyesületek által szervezett programok.

Művészeti csoportok – főként hagyományőrző, nemzetiségi - több településen működnek sikerrel. Főként a néptáncosok, a népdalkörök vannak jelen a helyi közösségekben, a nemzetiségi csoportok műhelyeiben folyik az ismeretátadás, a hagyományok őrzése. Néhány településen, amatőr színjátszók közösségei működnek, az iskolákban folyó művészeti oktatás révén zenét tanulhatnak a fiatalok,

azonban településszinten zenekari élet Pécs város kivételével csak elvétve van a térségben. Hiányoznak a kézműves hagyományokat őrző kismesterségek és kevés a képzőművészeti alkotó, akár amatőr, akár hivatásos szinten. Művészeti alkotó táborok három térségi településen vannak jelen. A falusi hagyományokat tovább folytató kézművesek többnyire Pécs városában élnek, munkájukat városi műhelyekben végzik, ahonnan ritkán járnak ki a településekre.

A térségben meglévő helytörténeti gyűjtemények nagy része megújult, egy térségi adatbázis készült a leltárba vett tárgyi emlékekről. Fontos lenne a helytörténeti gyűjteményeket életre kelteni, épületeik köré programokat, interaktív ismeretszerzési lehetőségeket szervezni, a tárgyi emlékeket tovább őrizni, kezelni.

A Csorba Győző Megyei Könyvtár szakmai felügyeletével szinte minden kistérségi településen működik könyvtári szolgáltató hely, ahol azelőtt nem volt erre lehetőség. Az állami támogatásból a dokumentumvásárláson és a működtetésen kívül felújításra, kisebb beruházásokra, rendezvények szervezésére is jut forrás. A Könyvtár és a települések között jó az együttműködés, a mozgókönyvtári szolgáltatást igénylik és kedvelik a települések lakói, sőt további bővítésre, fejlesztésekre (informatikai fejlesztések, programok szervezése) is van igény.

Helyi hagyományos és új vallási csoportok, egyházak közösségformáló rendezvényei jelen vannak a térségben, főként azokon a településeken, ahol még működik plébánia, ugyanakkor nagyon sok település éppen gyengeségként fogalmazta meg az egyházi jelenlét hiányát.

A pécsi kistérség települései egymás rendezvényeit látogatják és egymás kulturális csoportjait felléptetik. A szűkös anyagi források miatt már találkozunk közösen megrendezett programokkal is.

A „Baranyai Élménykörút” élményláncre fűzve látogathatóak Baranya megye legújabb turisztikai attrakciói, ízelítőt adva a helyi kultúrából, mely felfedi a természeti kincseinket. Térségünkben a Pécs-Orfű-Abaliget kerékpárút, az Orfűi Aktív Víziturisztikai Központ, Orfűi Aquapark része a körútnak. Kiemelkedő és a térségen átnyúló turisztikai attrakciót képvisel az Orfűi Medvehagyma Fesztivál, a „Fishing in Orfű” programsorozat, a Zöld-út program, az egyházi turizmushoz kapcsolódó Mária út. Szintén a térség turisztikai programkínálat része a Pécs-Mecseki Borvidék, mely a Pannon borrégió része, a borvidéken végig húzódó bor-utak, a főként fehér borokban gazdag vidék apró részletei, látnivalói szép élményeket nyújt az ideérkezőknek. A borvidéken biztos alapokat adott a továbbfejlődéshez a hagyomány tisztelete. A Mecsek hegység nyugati részének természeti szépségei, turista útvonalai, barlangjai és tavai szintén turistacsalogató programokká váltak. A térségben nagyon sok a mesterséges tó, melyek kiválóan alkalmasak horgászatra, a természeti és az aktív turizmus népszerűsítése főként a fiatalok körében szerez egyre több elkötelezett turistalátogatót.

4.1.4 A társadalom állapota

Demográfia

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület területén található 38 település együttes lakónépessége a **2013-as TEIR adatbázis alapján 28 793 fő**. A térség 2008-ban készült Helyi Vidékfejlesztési Stratégiája készítésekor használt 2004-es adatbázishoz képest (27 197 fő) 5,9 %-os növekedést, a 2011 – évi népszámlálási demográfiai adatokhoz képest (29 234 fő) 1,2 %-os csökkenést mutat. Ezzel a változással megfordult az a demográfiai trend, mely Pécs városa népesség csökkenésével szemben a térség népességnövekedését jellemezte.

Táblázat: Az akcióterület népessége

Települések	2004	2011	2013
Pécs városa	156 657	144 586	146 581
Az akcióterület 38 települése Pécs nélkül	27 197	29 234	28 793

Pécsi Kistérség összesen	183 854	173 820	175 374
-----------------------------	---------	---------	---------

A lakosságszám eloszlását tekintve, 1 település, Kozármisleny városa 5000 fő feletti népességgel, 8 település 1000 fő feletti, 8 település 500 – 1000 fő közötti, 21 település 500 fő alatti népességgel rendelkezik. A területen élők közel 20%-a lakik olyan faluban, ahol az állandó lakosok száma nem éri el az 500 főt.

A térség népességszámának csökkenése elsősorban a természetes fogyásnak tudható be. A vándorlási egyenleg a megyei tendenciát követi ugyan, de pozitív egyenlegű marad szemben a megyeivel. Ez elsősorban a Pécshez közeli településeken figyelhető meg, mint ahogy a Pécstől távolabb eső, különösen az 500 fő alatti települések lélekszáma csökkent nagyobb mértékben, valamint ezekre a településekre jellemző a falvak elöregedése is. A 14 éven aluli gyermekek száma a Pécsről a közeli településekre kiköltöző, jórészt fiatal családok jóvoltából nőtt.

A demográfiai mutatók javulásának egyik fontos feltétele, hogy a térség mennyire tudja a fiatalokat megtartani. A 25 év alatti regisztrált munkanélküliek aránya a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület területén az országos és megyei átlag feletti.

A térség lakossága összetételére jellemző a horvát, német, cigány etnikum jelenléte, a 2011-es adatok alapján közel 10 %-a vallotta magát nemzetiséginek, számuk ténylegesen 20 % körül mozog. A roma nemzetiség integráltan él a legtöbb településeken, felzárkózásuk, képzésük, a szegénység elleni küzdelmük folyamatos feladatot jelent.

Képzettség, civil társadalom

A munkanélküliségi ráta szerkezetét vizsgálva pozitívként értékelhető, hogy a legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek aránya az országos és a megyei szintnél alacsonyabb. Szintén a terület egyik erősségét – a jól kvalifikált munkaerő rendelkezésre állását - jelzi, hogy az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban dolgozók számaránya is kisebb az országos és a baranyai értékeknél. Ha közelebről megvizsgáljuk az iskolázottsági adatokat, a 2001-2011 közötti tíz évben jelentősen javultak a térség mutatói, 5%-kal csökkent a legfeljebb 8 általános iskolát végzettek aránya, ez gyakorlatilag megegyezik a magyar átlaggal, de a megyei értéknél jobb. Több mint kétszeresére, 16,2%-ra emelkedett a felsőfokú végzettségűek, és 60%-kal nőtt az érettségizettek aránya a vizsgált időszak alatt a térségben. Ezek azonban még mindig a megyei és országos átlag alatt vannak, és az előzőekhez hasonlóan megállapítható, hogy hátrányban vannak e tekintetben is a Pécstől távolabb, illetve a kistépüléseken élők. Fontos tényezője a helyi társadalom fejlettségi szintjének a civil szervezetek jelenléte és súlya a települések életében. A regisztrált nonprofit szervezetek ezer lakosra jutó száma 2000-től folyamatosan nő a térségben, azonban eloszlásuk a települések között meglehetősen egyenetlen. Jó példákat és erős civil jelenlétet találunk a térség fejlettebb, Pécshez közeli, vagy turisztikai szempontból kiemelt területein (Orfú, Abaliget, Pogány, Kővágószőlős, Cserkút), de a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület területén 4 olyan 500 fő alatti település is van, ahol egyetlen civil szervezet sem működik. Ez a nagyon alacsony népességszám mellett a fiatalok elvándorlása, a magas munkanélküliségi, alacsony jövedelmi és iskolázottsági szint, a motivátlanság következménye is.

Jövedelem

A jövedelmi viszonyokra vonatkozó statisztikai adatok erősen korrelálnak a már vizsgált munkanélküliségi mutatókkal. A terület egészét tekintve, az országos átlag alatti, de a megyeátlag fölötti, és enyhén növekvő tendenciát mutató az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem összege. A Pécshez közelebb eső, illetve nagyobb lélekszámú településeken jellemzően magasabb, a megyeszékhelytől távolabb, a kistépüléseken jóval alacsonyabb jövedelmeket találunk. Ezekben a falvakban lényegesen magasabb a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosultak aránya is.

Lakáshelyzet, hozzáférés közművekhez

A 2001-2011 közötti tíz éves időszakban a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül egyharmadára, 10,3%-ra csökkent. Az alacsony komfortú lakások jelentős hányada tipikusan a térség peremén fekvő, Pécstől távoli kistelepüléseken található. Az új építésű lakások aránya 2007 óta csökkenő tendenciájú, bár egészen 2012-ig az országos- és a megyeátlagok feletti. 2013-ban már a megyei értékkel azonos, az országos alatti arányt mutat, és igen alacsony. A térségben mindössze 5 településen mértek a nullánál magasabb értéket ebben az időszakban. A 38 településből 15-ben épült ki a közcsatorna-hálózat. A közcsatorna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya jócskán a 70% feletti baranyai és magyar átlag alatt van. A lakások 62,8%-a rendelkezik vezetékes gázzal, a térségben 4 településen egyáltalán nincs még vezetékes gázszolgáltatás. Ugyancsak az országos és megyei szintnél jóval alacsonyabb arányú a szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma, valamint a lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék aránya is. A legalább 30 Mbps sávzélességre képes vezetékes technológiák szerinti hozzáféréssel a terület lakosságának kb. 25%-a rendelkezett 2013-ban, a települések több mint a felében egyetlen előfizetőt sem regisztráltak.

Közzolgáltatások

A térség közzolgáltatása terén a legnagyobb változás a közigazgatásban és a közoktatásban történt. A létrejött közös önkormányzati hivatalok hatáskörük, feladatkörük tovább szűkült, emiatt a helyi lakosság a közigazgatási ügyei intézése érdekében többet utazik a járási székhelytelepülésre. Változás történt a közoktatásban, az iskolák a korábbi önkormányzati helyett állami fenntartásba kerültek. A helyi önkormányzatok fenntartásában maradtak az óvodák. A térségben kilenc Családi Napközi működik. Bölcsődei ellátást három településen biztosítanak. A szociális alapszolgáltatást két szolgáltató végzi, részben társulás, részben megállapodás formájában, ellátásuk a teljes térséget lefedi. A szolgáltatás minőségével az önkormányzatok és az igénybevevők többsége elégedett. Falu-tanyagondnoki szolgáltatás 11 településen működik. Az egészségügyi ellátórendszer a székhelytelepülésekre koncentrálódik, a társtelepüléseken heti 1-3 alkalommal rendelnek a háziorvosok. A székhely települések rendelői a jogszabályi előírásoknak megfelelő felszereltséggel és feltételrendszerrel működnek.

A térség településein elérhető szolgáltatások	
- jegyző;	11
- posta;	16
- háziorvosi rendelés;	34
- gyermekorvosi rendelés;	23
- gyógyszerár;	8
- gyermekjóléti alapellátás;	38
- óvoda;	13
- iskola/alsótagozat;	12
- iskola/felsőtagozat;	9
- művelődési ház;	34
- könyvtár;	36
- teleház;	12
- falu-tanyagondnoki szolgálat;	11
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás;	38
- házi segítségnyújtás;	38
- idősek nappali ellátása;	6
- szociális étkeztetés;	38

- élelmiszerbolt;	30
- egyéb iparcikküzlet;	5
- gázpalack-csere telep;	10
- táp-terménybolt;	3
- lakossági szolgáltatások (fodrász, cipész, háztartási kisgépjavitó stb.)	14

Közbiztonság

A térség közbiztonsági helyzetének megítélését lehetővé tevő bűnügyi statisztikák – különösen az időbeli trendek – nem állnak rendelkezésünkre. A hozzáférési lehetőségek a megyei közbiztonság adatait tartalmazzák. A megállapítások ugyanakkor térségünkre is relevánsak.

A települések és külterületek közbiztonságának további erősítése a polgárőr egyesületek, valamint az egyes rendészeti feladatokat ellátó szervezetekkel és személyekkel történt együttműködés eredményeként megvalósult. A bűnüldözési tevékenység ellátása során az állampolgárokat leginkább irritáló, a szubjektív közbiztonságérzetet negatívan befolyásoló kiemelt, erőszakos és vagyon elleni bűncselekmények előfordulását sikerült csökkenteni, a nyomozáseredményesség alacsony.

A helyi társadalmak belső állapota a mikro-körzeti fórumokon elhangzottak alapján

A Helyi Fejlesztési Stratégia készítésével kapcsolatosan megrendezésre kerülő nyolc mikro-körzeti fórum résztvevői által megfogalmazott a helyi társadalmakat jellemző belső erősségeket, meglévő gyengeségeket az alábbiakban foglaljuk össze.

Meglévő erősségek:

Vannak a térségben olyan települések, ahol a helyi társadalmat jól felkészült, „felelősség-hordozó”, gondoskodó önkormányzatok vezetik, akik felé még bizalommal vannak az emberek. Ahol vannak tervek, beruházások, fejlesztések. Jó esetben még munkahelyek is. A településhez kötődnek az ott élők, emberségesek, vannak a helyi közösséget formáló, szerepüket ismerő és felvállaló civil szervezetek, akik elkötelezetten állnak egy ügy, feladat mögé. Jó kapcsolatot ápolnak egymással és a szomszédos településekkel. Van közoktatási, egészségügyi intézményhálózatuk, azokban elkötelezett és ügyfélközpontú szolgáltatást nyújtanak. Működnek kereskedelmi és vendéglátóhelyek. Jó a közbiztonság, vannak önkéntes polgárőrök. Vannak vállalkozó vállalkozók. Van szellemi potenciál. Ahol érték az ember és gondoskodnak az idősekről, a szociálisan rászorultakról. A nemzetiségek ápolják kultúrájukat, hagyományukat. Pécs közelsége és elérhetősége biztosítja a város adta szolgáltatási, kulturális lehetőségeket, egészségügyi szolgáltatásokat. Ahol vannak helyi termékek és azt hozzáférhetővé teszik, boltokban, helyi piacokon. Ahol óvják az épített és kulturális örökséget, ahol ismerik a település múltját, vannak helytörténeti gyűjtemények, kiadványok, prospektusok.

Meglévő gyengeségek:

Vannak a térségben olyan települések, ahol nem működik a bizalom a vezetés és a lakosság között. Csökken a motiváció, gyenge az együttműködési készség. Az önkormányzat nem rendelkezik földterületekkel. A helyi gazdaságfejlesztésnek nincsenek meg a feltételei. Kevés illetve részleges a szolgáltatás, nincs kereskedelmi és vendéglátóhely sem. A településen nem működnek közoktatási, egészségügyi intézmények, a gyermekek utaztatása nem megoldott. Nincs helyben már egyházi jelenlét. Az önkormányzatok forráshiánya miatt nincsenek beruházások, fejlesztések. A települési önkormányzatok egy része nem rendelkezik aktualizált településfejlesztési koncepcióval. Nincsenek helyi fórumok, nem ismerik egymást a vállalkozók, a civilek. Nincs összefogás településen és térségen belül. Kevés és erőtlen a helyi közösség, nincs társadalmi szerepvállalásuk. Forrás és eszközhiány miatt kevés a rendezvény. A rendezvényekhez nincs megfelelő felszereltség, hangosítás, sátrak, asztalok, padok. Vannak alvó települések, ahol a beköltözők nem integrálódnak. A meglévő szellemi potenciál nincs kihasználva. A fiatalok elvándorolnak, az idősek magukra maradnak. A szakképzett emberek külföldön vállalnak munkát. Tudás és tőke hiány a jellemző. Nincs helyi szervezőerő, a lakosság inaktív. A helyi vállalkozók nem vesznek részt a helyi munkahelyteremtésben, nem érznek felelősséget a településük iránt. Rossz a tömegközlekedésük,

nincsenek megfelelő minőségű közutjaik. Nincs kiépített szennyvízrendszerük. Nem megoldott a település belvíz elvezetése.

4.1.5 A gazdaság helyzete

Általános jellemzők

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület által lefedett terület sajátos elhelyezkedése okán (a 38 település Pécs város agglomerációs gyűrűjén található) a térség bizonyos jellemzői (pl. munkanélküliség) erős kapcsolatot mutatnak a nagyváros adataival. A térség gazdasági helyzetét tekintve a vállalkozások túlnyomó része Pécsre koncentrálódik. A baranyai térség gazdasága a rendszerváltás után alapvetően megváltozott (bányák bezárása, hagyományos ágazatok eltűnése, stb.), nem történt szerkezetváltás, nem épült ki új, erős gazdasági bázis.

A térség mikrokörzeti kapcsolatai nem erősek, a települések nem rendelkeznek településközi fejlesztési vízióval, így nincsenek mikrokörzeti gazdasági fejlesztési koncepciók sem.

A térség infrastruktúrája az országos jellemzőkhöz viszonyítva átlagosnak mondható, ez azonban nem elégséges vonzerő a beruházó tőke számára. A megépült autópályák ellenére az úthálózat leromlott, a 4 és 5 számjegyű utak lassan járhatatlanná válnak. Kevés település gondolkodik előre, és tesz előkészített iparterületek kialakításáért.

A vállalkozások jellemzői

A gazdaság szerkezete szerint a vállalkozások 6,7%-a³ (1,5⁴) a mezőgazdaságban, 9,4%-a (8,2) építőiparban, 4,2%-a (5,2) ingatlanügyletek nemzetgazdasági ágban, 19,9%-a (18,2) a kereskedelemben, 5%-a (3,8) szálláshely-vendéglátás területén, 3%-a (2,2) a szállítás-raktározás területén működik (TelR, 2012).

Az akciócsoport által határolt térségünkben hétszáz feletti a regisztrált őstermelők és hasonló az egyéni vállalkozók száma, míg 1180 társas vállalkozás egyszintű. A mezőgazdaságban a 38 településen 69 vállalkozás tevékenykedik, ebből 40 társas vállalkozás. Az ipar-építőipar területén 417 vállalkozás működik, a szolgáltatási szektorban 2485 vállalkozás található. A településeken legkevesebb 9 vállalkozás található (Kovácsszénája), a legmagasabb érték 1071 (Kozármisleny).

Az akciócsoport területén az 1000 lakosra vetített regisztrált vállalkozások száma kevéssel elmarad az országos átlagtól (170,5 ↔ 156,9). Még kisebb az elmaradás a működő társas vállalkozások számában. Azonban a vállalkozások nagyságát, erejét mutatja az egy lakosra jutó jegyzett tőke nagysága, amely drámaian alacsonyabb az országos (kb. a huszada), de még a megyei érték tizedénél is alig több.

Ezt az elmaradást tükrözi az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték nagysága, az országos, megyei ill. a térségi adatok, amelyeknél rendre ötöde ill. valamivel több, mint a fele.

Az iparűzési adó esetében is hasonló a trend, településeink átlaga az országos érték harmada, a megyeinek mintegy fele.

A települések között azonban óriási szórás, mind a jegyzett tőke, mind a hozzáadott érték, mind az iparűzési adó tekintetében. Meg kell jegyezni, hogy a jegyzett tőke tekintetében a legnagyobb értékek is messze elmaradnak az országos átlagtól, illetve az iparűzési adó nulla értéke hat település esetében is fennáll. A települési mutatókat az 6. sz. melléklet tartalmazza.

Mutató	Országos átlag	Magyei átlag	Akciócsoport átlaga	Legkisebb értéke	Legnagyobb értéke
1 lakosra jutó jegyzett tőke (eFt/fő)	1703,3	663,0	89,1	5,2	445,6

³ megyei adat

⁴ a kistérség adatai, Pécs város jelentősen torzítja a 38 település jellemzőit

1 lakosra jutó bruttó hozzáadott érték (eFt/fő)	2038,6	752,0	424,7	8,0	3008,0
1 lakosra jutó iparűzési adó (eFt/fő)	37,5	25,1	13,2	0,0	33,7

Finanszírozás

Mint az fenti táblázatból is szembetűnik, valamint a stratégiakészítés folyamán a mikroközveti és a szakmai fórumokon rendre elhangzott, vállalkozóink tőkehiányosak. A fejlesztésekhez nem áll rendelkezésre elegendő saját tőke, a pályázati források megszerzése a saját erő hiányában nehézségbe ütközik, a támogatások megelőlegezése csak fokozza ezt a problémát (támogatási előleg lehívása nem volt jellemző a biztosítéki rendszer kevéssé teljesíthető feltételrendszer miatt).

A banki hitelezési gyakorlat nem kedvez az ilyen léptékű vállalkozásoknak és a fejlesztéseiknek. Nagyon kevés pénzügyi intézet (egy-egy takarékszövetkezet) hajlandó támogatást megelőlegezni, elfogadva a támogató határozatot, mint egyféle biztosítékot.

Foglalkoztatás, munkanélküliek

A foglalkoztatási adatokat tekintve, a térségben a 15-64 év közöttiek foglalkoztatási aránya 56%, amely az országos érték alatt, de a megyei átlag fölött van, a Pécs közvetlen vonzáskörzetében található településeken pedig közel 60%-os. A munkanélküliségi ráta 2008-tól kezdődő masszív növekedése 2013-ra tudott csak a válságot megelőző szintre kerülni, a térség 5,9%-os rátája az országos és a megyei szint alatt van, amely elsősorban a megyeszékhely közelségének eredménye.

A foglalkoztatottak szektorális megoszlása a dél-dunántúli régióban: a mezőgazdaságban 8,1%-uk, az iparban, építőiparban 31,1%-uk, a szolgáltatásban 60,8%-uk dolgozott. Az iparban - építőiparban dolgozók száma csökkenő, a mezőgazdaságban és a szolgáltatásban dolgozóké jellemzően növekvő tendenciájú.

Az országos adatok szerint 2013-ban 2007-hez képest a férfi és női foglalkoztatottak száma nem mutat jelentős eltolódást, bár a női foglalkoztatottak száma valamelyest - minimális mértékben - emelkedett. A foglalkoztatottak számának változása életkori csoportonként jelentősen eltért. Bár 2013-ban a fiatalok körében is megfigyelhettünk foglalkoztatási létszámövlést, azonban a 2007-es évhez képest a tavalyi évben 15%-kal kevesebb fiatal dolgozott Magyarországon. Ez a csökkenés feltehetően összefügg a körükben különösen érezhető külföldi munkavállalással.

Feltehetően a nyugdíjszabályok változását követve az 55-64 éves foglalkoztatottak száma a két időpont között több mint 30%-kal emelkedett. Foglalkoztatás bővülés csak ebben a korcsoportban mutatható ki. A foglalkoztatotti népesség egyre idősödik: míg a fiatalok később lépnek be a munkaerőpiacra, az idősek egyre magasabb életkorig maradnak aktívak.

2007-hez képest 2013-ban jelentősen több diplomás foglalkoztatott volt Magyarországon, míg az alapfokkal rendelkező foglalkoztatottak száma több mint 15%-kal visszaesett és a szakiskolában, szakmunkásképzőben végzetek száma is nagyobb mértékben csökkent. A diplomások számának növekedése jobb munkaerő-piaci esélyek mellett azzal is magyarázható, hogy a munkaerőpiacra belépő nemzedékek arányaiban több a diplomás, mint az onnan kilépők esetében. (NFSZ 2013)

Igen fontos jellemzője a térségnek, hogy az eljáró (ingázó) foglalkoztatottak aránya az országos adathoz képest éppen fordított, 76%, míg országosan csak 30-32%. A mutatószámból egyértelműen látszik, hogy a foglalkoztatottak jelentős része Pécsen dolgozik, a saját településükön kevesen találnak munkalehetőséget. Fokozottan igaz ez az 500 fő alatti településekre, ahol a munkanélküliek aránya is jóval meghaladja a nagyobb, Pécs körüli településeket. Ez a tény mindenesetre felveti a településeken való munkahelyteremtés kérdését, amit a munkaerő az elérhető bevételekhez viszonyított magas költsége, a rugalmasabb foglalkoztatási módok bürokratikus volta nehezít.

A munkanélküliségi ráta a térség 38 településén a gazdasági válságot követően a 2012. évi 9,38%-ról 2014-re 5,79%-ra csökkent. Az települések között azonban nagy az eltérés egy-egy éven belül is, 2014-ben 22,77% Szőke településen, míg 3,18% Kisherenden. A csökkenés egyrészt a közmunkaprogram kibővülésének hatása (jellemzően az 1500 fő alatti településeken), míg inkább a nagyobb településeken érezhető a reálgazdaság bővülése.

A munkanélküliek nemek közti megoszlása terén - bár az országos adatok szerint a férfiak száma valamelyest magasabb -, térségünkben néhány százalékponttal a női munkanélküliek vannak többen (5,2%, 2012). A munkanélküliségi ráta a férfiak közt valamivel alacsonyabb, mint a nőknél (11,7% ↔ 12,4%, KSH 2012).

A birtokszerkezet jellemzői

A mezőgazdaságban a gazdaságok földhasználati művelési ágak szerint jellemzően szántóföld (62,9%), illetőleg erdő (26,4%). A települések nagy részén jellemzően egy-két bejegyzett gazdálkodó műveli a szántókat, használatukban sokszor több ezer hektár föld van (pl. Pellérd 1 gazdálkodó 2016 ha, vagy Görcsöny 4 gazdasági szervezet 1417 ha). 2000-hez képest 2010-re az egyéni gazdaságok száma lecsökkent, a földhasználat mellett inkább jellemző rájuk a kisüzemi állattartás, a használatukban levő föld nagysága is alacsonyabb (100-200 ha közötti). A földhasználat elvált a földtulajdontól, az elaprózott birtokszerkezet földjeit a földhasználók bérleti szerződésekkel, táblákba szervezve művelik. (KSH T-Star 2014)

Főbb kereskedelmi kapcsolatok és piaci lehetőségek

A térség az ország déli határához közel helyezkedik el. A 2010-re megépült M6-M60-as autópálya Budapest felé teremtett kapcsolatot, a határ felé menő folytatások (Ivándárda- Eszék, ill. Barcs-Belovar felé) megépítése késik. Térségünk déli, határmenti gazdasági kapcsolatai így továbbra is stagnálnak, mint lehetséges piac, vagy az innen beutazó vásárlók illetve turisták tekintetében. Pedig a településeinken jelenlevő nemzetiségek (német, horvát, szerb) léte a gazdasági kapcsolatokban a határmentiséggel jó alapokat adnak a térség külföldi gazdasági kapcsolatai erősítésének. Így jelenleg a 38 település előtt a megtermelt áruk tekintetében a legnagyobb felvevő piac a térség központjában maga Pécs városa, mind a mezőgazdasági, mind a kisüzemi állat, zöldség-gyümölcs termelés vonatkozásában. A térségben a helyi előállítású termékek további értékesítési lehetőségei a helyi piacok, a turizmus és a nagyszámú rendezvények indukálta kereslet.

Vállalkozói készségek, innovációs képesség

Bár az előzőekben a foglalkoztatási adatoknál látható volt a képzettség szintjének emelkedése, a vállalkozók esetében a fórumokon és a szakmai műhelyek során sokszor elhangzott a szükséges ismeretek és készségek hiánya. Ugyanakkor rögzítésre került a tudásbázis megléte a Pécsi Tudományegyetem és a szakmai szervezetek képében.

A hiányzó vállalkozói készségek közül az előrelátó, tervszerű működést, a tudatos üzleti tevékenységet, az informatikai kultúrát, a digitális tudást hiányolták, marketing munka elégtelenségét emelték ki a résztvevők. Bár vannak jó szakmai szervezetek (FATOSZ, TDM), a vállalkozók közti együttműködések inkább csak eseti jó példák, település/területfüggők, mint rendszerszerűek.

A vállalkozókat nem segítik vállalkozásfejlesztő intézmények (inkubálás), nincsenek kialakult támogató intézményrendszer.

Az alacsony saját tőke okán a forrásszerzés egyik útja a pályázati lehetőségek kihasználása lehetne, ezt azonban gátolja az ehhez szükséges attitűd és készségek hiánya. A vállalkozók idegenkednek (egy része nem is érdeklődik utána) a pályázatoktól, túl bürokratikusnak, forrásszerzést túl lassúnak tartják. Nem utolsósorban a jogszerű működési követelmény sem mindenki számára vonzó.

Helyi termékek és a turizmus

A kérdéskör a helyzetfeltárás során külön-külön szakmai műhelyekben került elemzésre. A térség gazdag, sokszínű, változatos kultúrája mind a terméke, mind a szolgáltatások, attrakciók

vonatkozásában jó alap. Szintén több szakértő hangsúlyozta a szolgáltatások, termékek ötletes, egyedi voltát, az innovatív ötleteket, a szakmai tudást. A vélemények alapján elmondható, hogy a termékek, szolgáltatások színvonala egyenlőtlen, a kimagasló értékek mellett időnként riasztóan alacsony nivójú termékekkel, szolgáltatásokkal kerül szembe a vásárló. Vannak jól dolgozó szakmai szervezetek. A vélemények alapján termékek feldolgozottsági szintje sok esetben alacsony, a szolgáltatásokban nincsenek elég hangsúlyosan jelen a garantált elemek, a rendszerszerű működés. Bár vannak minősítési rendszerek, létrejött helyi védjegy is, ezeket a vállalkozók nagy része nem veszi igénybe, nem vállalják az ezzel járó költségeket. A védjegy marketingje és gyakorlati minőségbiztosítása hiányzik, nem tudja a fogyasztó a különbséget, nem keresi a védjegyes terméket. A turisztikai szolgáltatók egy része jól szervezett, másik részük között azonban nincs együttműködés. A termékekhez, szolgáltatások egy részéhez kapcsolódik csak elégséges marketing tevékenység. A termékek előállításának feltételei (épület, eszközök), a szolgáltatások infrastruktúrája sok esetben leromlott, szegényes.

Az őstermelők és kistermelők (olyan őstermelők, akik feldolgozott termékeket állítanak elő) sok esetben megélhetési gondokkal küzdenek, nem képesek ügyeiket intézni, rendszeresen változtatják a termékcsaládjukat, nem tudnak vevőkört kialakítani. Személyes mentorálásra, tanácsadásra lenne szükségük.

4.1.6 Összefoglalás

Térszerkezet

A terület térszerkezete monocentrikus. A városközei települések esetében egyértelmű az agglomerációs kapcsolat, szuburbanizációs településfejlődés a jellemző, míg a távolabb eső települések nem élvezik Pécs közelségének kedvező hatásait. Valódi súllyal nem rendelkező, azonban a helyi társadalom és részben a gazdaság, és az igazgatás szerveződésében szereppel bíró, mikrokörzeti központ települések határozhatók meg. A terület 38 településéből 35-öt lefedő Pécsi járás nem tartozik egyik kedvezményezett kategóriába sem, míg Sellyei járáshoz tartozó 3 településen felül, további 4 kapott kedvezményezetti státuszt.

Környezeti adottságok

A terület nagy diverzitást mutat tájhasználat és természetföldrajzi szempontból egyaránt. A Pécsi síktól északra eső települések nagy erdőségekkel, változatos relieffel, jelentős táji és természeti potenciállal és elenyésző mezőgazdasági hasznosítású területtel rendelkeznek, addig a Pécsi víztől délre eső területekre jellemző a mezőgazdasági területi dominanciája. A terület összesen három vízgyűjtőhöz tartozik, a természetes vízfolyásokból táplálkozó mesterséges állóvizek fellelhetőek a terület mecseki és déli területein egyaránt. Az éghajlatváltozás szempontjából leginkább kitett területek közé tartozik, hasonlóan a csapadékjárás és a hőmérsékleti paraméterek változása szempontjából, mely vagyonvédelmi, mezőgazdasági, tájhasználati és (humán)biológiai problémákat egyaránt felvetnek.

Kulturális erőforrások

A térség kulturális élete sokszínű, meghatározó húzóerőt a kínálatban és a programokban, a szellemi potenciálban, szakmai segítőmunkában Pécs városa képviseli. A települések nagyobb részéről hiányzik a kulturális szervezőerő, a szakmaiság, az amatőr kulturális csoportok és a helyi képzőművészek, a régi mesterségek továbbvivői nincsenek jelen. Az alternatív csoportok, az egyházi közösségek által szervezett programok száma kevés, az önszerveződő fiatalok léte nem érezhető. A települések gazdagsága jellemzően a hagyományőrzésben, az ünnepkörökhöz kapcsolódó programokban, a helyi közösségi aktivitásban mutatkozik, nő a több település által közösen megrendezett programok száma. A fiatalok igényeinek megfelelő alternatív programkínálat a települések többségében nincsen. Művészeti csoportok – főként hagyományőrző, nemzetiségi - több településen működnek sikerrel. Hiányzik a tudásátadáshoz, a tanúláshoz szükséges szakmai jelenlét és forrás a térségben.

A térségben meglévő helytörténeti gyűjtemények nagy része megújult, a kollektívok, épületeik nem látogatottak. Kiemelkedő és a térségen átnyúló turisztikai attrakciók jelen vannak a térségben, számuk még kevés.

Társadalom

A térség lakosság száma csökkenő tendenciát mutat. Jellemző a fiatalok elvándorlása, a kistelepülések elöregedése. A lakosság összetételét tekintve jellemző a nemzetiségiek jelenléte. A roma nemzetiség a települések többségében integrálódott.

A térség közigazgatási és közoktatási feladatellátásában jelentős változások történtek. A helyi óvodák önkormányzati fenntartásban működhettek tovább. A közszolgáltatás, egészségügy területén önkormányzati támogatással jó színvonalú az ellátást. A kereskedelmi, vendéglátó és egyéb szolgáltatások részlegesen vannak jelen, a kistelepülésekről szinte teljesen hiányoznak. A térség közbiztonsága jónak mondható.

A civil társadalom jelenléte változó, a települések társadalmának fejlettségétől függően, a civil szervezetek közötti kapcsolatok és együttműködések nem erős.

A térség falvainak egy része leszakadt. Jelentős hátrányban vannak a civil élettér, a fiatalok tanulásához, képzéshez, munkához való hozzáféréseinek és ezzel a településen tartásuk tekintetében.

A gazdaság helyzete

Pécs város agglomerációs gyűrűjén található akcióterület gazdasága a pécsi folyamatoktól nagymértékben befolyásolt. A vállalkozások szektorális megoszlása az országos arányokat követi, számosságuk nem, de tőkeerejük és foglalkoztatási képességük nagyon alacsony. A mezőgazdaságban a nagyüzemi szántóföldi gazdálkodás a jellemző, alacsony munkaerő igényrel.

A munkanélküliségi ráta alacsonyabb az országos átlagnál, csökkenő tendenciájú, részben a közfoglalkoztatásnak köszönhetően. A foglalkoztatottak nagyrésze ingázó, képzettségi szintjük magasabb az országos átlagnál. A kistelepüléseken hiányoznak a fiatal munkavállalók, egy részük külföldön vállalt munkát.

A térség megtermelt javainak, szolgáltatásainak felvevő piaca Pécs, a határmenti fekvés és a nemzetiségek jelenléte külföldi gazdasági kapcsolati potenciál.

A vállalkozói kultúra szintje alacsony, kevésbé jellemző a tudatos, előrelátó tervezés, marketingmunka. A helyi termékek és a turizmus színvonala egyenlőtlen, kevés a garantált szolgáltatás. Bár van helyi védjegy, az nem tartalmaz minőségbiztosítási elemet, marketingje nem elégséges. A tőkehiány és eszközök elégtelensége, a szolgáltatások alacsony infrastrukturális ellátottsága ezen a területen különösen jellemző.

4.2 A 2007-2013-AS HVS MEGVALÓSULÁSÁNAK ÖSSZEGŐ ÉRTÉKELÉSE, KÖVETKEZTETÉSEK

4.2.1 Térségfejlesztés a Mecsekvidéken

A Mecsekvidéken már 2008 előtt is rendelkezésre álltak ismeretek és személyes tapasztalatok a közösségi alapú tervező, illetve fejlesztő munkával kapcsolatban köszönhetően a térségben sikeresen lezajlott SAPARD és Leader+ fejlesztéseknek. Emellett a térség erőssége volt, hogy ugyanaz a 38 település alkotta a HACS célterületét, amelyek már sok év óta együttműködtek egy agilis, aktív Területfejlesztési Bizottság irányításával a Pécsi Többcélú Kistérségi Társulás keretében. A mikrokörzetenként megtartott helyzetértékelő, majd tervező fórumok esélyt adtak az érdekelteknek, hogy megfogalmazzák igényeiket, s e fórumok révén biztosította az Akciócsoport alapvető LEADER-elvek érvényesülését. A rendszeres találkozók szolgálták az együttműködést, a partnerséget is, s megteremtették a helyi hálózatok és együttműködések kialakulásának alapját is (például a Mecseki Mézes Körút, vagy a térség aprófalvait támogató program). Gyümölcsöző volt a köz- és civilszféra összefogása is. A külső szakértők támogató jelenléte, a mások jó gyakorlatának megismerésére

szervezett térségi programok, a tanácsadással egybekötött képzések is hozzájárultak az innovatív megoldások kialakulásához.

A kiinduló helyzet alapos ismerete, a sokszereplős tervezőmunka következménye volt, hogy a 2008. évi stratégia igen nagyszámú – összesen 17 - célterületet azonosított, s hogy a HVS 2011. évi felülvizsgálata során gyakorlatilag nem kellett változtatni a fő fejlesztési irányokon, csak a beavatkozási területek számát redukálták a tervezők 10 célterületre, elsősorban a források koncentrállása érdekében.

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület mind a tervezés, mind a végrehajtás során azt az elvet vallotta, hogy a LEADER források elsődleges szerepe a térségfejlesztési munkában minél több térségi szereplőt megtanítani a közösségi tervezésre, együttműködésre forrásszerzésre. A források korlátja miatt a tervezők viszonylag alacsony értéken limitálták a pályázati projektek nagyságát (pl. vállalkozásfejlesztésnél 10, majd 5 mFt-ban). Ez nem csak a források igazságosabb elosztását tette lehetővé, de növelte a pályázati kedvet, mert csökkentette a kezdő projektgazdák kockázatát, illetve biztosította a keretek maximális hasznosulását. A stratégiai irányok megfogalmazásánál nem csak a konkrét vidékfejlesztési források létrejöttére fókuszáltak a tervezők, hanem az egyéb megszerzhető támogatási forrásokra is (DDOP, TÁMOP, GOV, KEOP, stb.). Ez a szemlélet hosszabb távú, nagyobb hatású, egymásra épülő komplex programok kidolgozását tette lehetővé.

Minden érintett a tervezés ezen módját egyértelműen sikeresnek látta, ezért ennek megfelelően került sor a HFS kidolgozására is.

Az elmúlt vidékfejlesztési ciklus eredményeit összegezve feltétlenül szólni kell a fejlesztés szervezeti erőforrásairól, nevezetesen a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesületről (továbbiakban: Egyesület), illetve annak munkaszervezetéről. Az Egyesület alakulásakor - a felfokozott várakozásnak is köszönhetően - rendkívül magas volt az alapítók száma (190 személy és szervezet); a taglétszám 90 fő körüli stagnálása azt jelzi, hogy ma már valóban csak azok a tagjai a szervezetnek, akik valamilyen formában részt is kívánnak venni a térség fejlesztésében. Mára a térség egyik erősségét a 2009-ben életre hívott önálló munkaszervezet jelenti, amelynek nagy szerepe volt a kiemelkedően magas pályázati aktivitásban. A folyamatos terepmunka mellett az akkreditált ügyintézésnek, a rendszeres szakmai találkozónak köszönhetően olyan kompetenciákra és kapcsolati tőkére tettek szert a munkatársak, amelyek erőforrást jelentenek a térség fejlesztése szempontjából.

4.2.2 A sikeresség egyik alapvető indikátora – a pályázati aktivitás

Nincs olyan település a Mecsekvidéken, ahol az elmúlt időszakban legalább egy sikeres projektet ne valósítottak volna meg; öröndetesen megnőtt az önkormányzati és a vállalkozói szféra mellett a civil részvétel is; elfogadható számú volt az elutasított projektek száma.

Néhány beszédes számadat további magyarázat nélkül annak alátámasztására, hogy miért tekinthet a Mecsekvidék úgy az elmúlt időszakra, mint egy eredményes fejlesztési ciklusra.

Projektek száma jogcímrendeletek szerint összesítve (Készült a munkaszervezet saját adatgyűjtése alapján)

Jogcímek	A pályázó			Összesen
	Önkormányzat	Vállalkozó, illetve természetes személy	Civil szervezet	
Falumegújítás	35	0	10	45
Turisztika	0	29	3	32
Mikrovállalkozás	0	15	0	15
Vidéki örökség	1	0	1	2
Összesen	36	44	14	94

A III. tengely jogcímeire beadott, támogatott projektek száma

Pályázati ciklus	Önkormányzati szféra		Vállalkozói szféra		Civil szféra		Összesen	
	Támogatott	Elutasított	Támogatott	Elutasított	Támogatott	Elutasított	Támogatott	Elutasított
Leader I.	9	0	1	0	25	0	35	0
Leader II.	30	0	16	0	38	0	84	0
Leader III.	69	5	67	21	129	11	265	37
Összesen	108	5	84	21	192	11	384	37

Kimutatás a Leader I.-II.-III. ütemben beérkezett és támogatott, valamint elutasított pályázatok számáról és megoszlásáról

4.2.3 A stratégiai időszak értékelésének igénye és módszertana

A HFS tervezését megelőző időszakban az Egyesület elindított egy a tervezés és végrehajtás tapasztalatait összegző munkát, amely során dokumentálta az elvégzett munkát és azt a partneri kör képviselőivel készített mélyinterjúk alapján értékelte. Az alanyok kiválasztásánál szegmentálási ismérv volt továbbá, hogy mind a 3 szférát képviseljük kellő számban a megkérdezettek, legyenek olyanok is, akik több projekt tapasztalataira alapozva tudnak véleményt mondani, illetve legyenek jelentős települési, illetve térségi hatást kiváltó projektek gazdái is a nyilatkozók között. Összességében egy nagyon hasznos input keletkezett az induló tervező munkához, az egyesületi munka megújításához. A tapasztalatokat és jó gyakorlatokat összegző dokumentumokat az Egyesület valamennyi tag, illetve valamennyi potenciális pályázó rendelkezésére kívánja bocsátani, azt várva ettől a kezdeményezéstől, hogy ösztönzően hat a pályázati kedvre, segít elkerülni a hibákat.

4.2.4 Néhány fontos megállapítás az elmúlt fejlesztési ciklus munkájával és eredményeivel kapcsolatban

Összességében elégedettek a térségi szereplők a megszerezhető támogatási források nagyságával, egyetértenek azzal, hogy a helyi gazdaság fejlesztése kapott és kapjon prioritást. Építenek az Egyesület és a munkaszervezet támogató segítségére, a kialakult kommunikációs gyakorlat okán vidékfejlesztési ügyben az elsőszámú információs forrásnak őket tekintik. Jónak látják azt a törekvést, hogy minél komplexebb, stratégia mentén építkező projektek, illetve projektgazdák részesüljenek támogatásban. Elismerik a helyi örökség és természeti értékek megóvása és hasznosítása érdekében tett kezdeményezéseket és eredményeket. Nyitottak mind az Egyesülettel, mind más (új) pályázókkal való együttműködésre, esetenként mentori feladatokat is felvállalának.

A korábbi HVS végrehajtásában elkönyvelt eredmények

Létrejött a térségben 8 Integrált Közösségi Szolgáltatói tér, valamint megújult 12 további közösségi térként szolgáló épület. Megújult 3 Polgármesteri Hivatal, 3 Művelődési Ház, 6 db ravatalozó és temető, 1 templom, több közpark és településközpont. Létrejött 4 új játszótér, kiépült 8 db új sétány. A térség gazdasági életére kiható fejlesztések, a fenntartható és környezettudatos gazdálkodást folytató mikro-vállalkozások (16 támogatott pályázó) infrastrukturális beruházásai, gépek és eszközbeszerzések, informatikai beruházásai jellemezték. Előrelépés történt a fejlesztések révén a helyi termékek választékában, feldolgozottsága szintjében (10 támogatott pályázó), a létrejött 3 helyi piac létesítésével. Bemutató gazdaságok jöttek létre (3 db). A térségben lévő 500 fő alatti települések (22 db) felének elkészült a helyi gazdaságfejlesztési stratégiája.

A térség turisztikai szolgáltatása új szálláshelyekkel (9 támogatott pályázat), új turisztikai attrakciókkal (vízimalom, szárazmalom felújítása, 15 helytörténeti gyűjtemény felújítása), táborokkal (5 tábor), tematikus utakkal (4 db) bővült. Felújításra került egy horgásztó.

A térség hagyományai, értékei megőrzésére, a népi mesterségek megismerésére, továbbadására rendezvények (8 db), táborok (14 db) szerveződtek, a hagyományok őrzéséhez hangszerek, népviseleti ruhák (3 támogatott pályázó) kerültek megvásárlásra. A helyi közösségek életét eszközök

beszerzésével (11 támogatott pályázó), működési célú támogatással (4 támogatott pályázó), rendezvények (27 db) támogatásával erősítettük.

Az ismeretek szerzését, a tudás átadást képzésekkel (4 db), jó gyakorlatok bemutatásával (8 alkalom) segítettük.

Átalakuló intézkedések

A HFS a korábbi tervezési időszakhoz képest csökkentett forrásokra egyrészt a meglévő eredmények hasznosításával (pl. új gyűjtemények létrehozását most nem, de létrejött tájszobák marketingjét támogatja) reagál. Bizonyos projektfajtákat (pl. bemutató gazdaság, infrastruktúrafejlesztések) a VP intézkedései felé terel. A kevésbé sikeres intézkedések (pl. tematikus utak, munkavállalói képzések) elmaradnak. Továbbra is kiemelten kezeljük - a kiemelt kezelés is összességében csökkenő forrást takar - a térség helyi gazdasága fejlesztéséhez szükséges mikro-vállalkozások támogatását, a helyi termékek fejlesztését, feldolgozottságának, a bemutató gazdaságok számának további növelését, a turisztikai szolgáltatás kínálatának bővítését. Minden helyi termék és szolgáltatás létrejöttéhez és fejlesztéséhez a minőségi garanciák biztosítását fő szempontnak tartjuk, ennek megszerzésére ösztönözzük a pályázókat. A helyi gazdaság fejlesztéséhez szükséges tudás és ismeretek megszerzésének lehetőségét képzések és mentorálás formájában biztosítjuk.

A térség fejlesztésének kulcsszereplői a helyi közösségek. Az aprófalvas térségfejlesztő munka eredményeként létrejött 11 helyi gazdaságfejlesztési program nagyban az ő részvételüknek köszönhető. A tervek megvalósítására a HFS-ben intézkedések születtek. A közösségek számára fontos, hogy ismerjék értékeiket, őrizzük identitásukat. Társadalmi felelősségvállalásuk vidéken még erőteljes, ezt fontos megőrizni. Ehhez támogatásra, szervezetfejlesztésre, összehangolt együttműködésre van szükség. A korábbi HVS-ben a civil pályázók igen eredményesen vettek részt a források megszerzésében, aktivitásuk a HFS intézkedéseiben is megnyilvánul. Kiemelt szerepet kap a meglévő közösségek fiatalítása, a fiatalok közösségeinek létrehozása.

4.3 A HFS-T ÉRINTŐ TERVEZÉSI ELŐZMÉNYEK, PROGRAMOK, SZOLGÁLTATÁSOK

4.3.1 A Helyi Fejlesztési Stratégia és a 2014-2020-as Operatív Programok kapcsolata. Külső koherenciák.

2014-2020. programozási időszak dedikált forrásainak jelentős csökkenése okán a terület egyedi fejlesztési igényei nem elégíthetők ki kizárólag az elérhető VP forrásokból (VP. 7.2, VP 7.4). Figyelembe véve a kormányzat forráslekötési szándékait kiemelt figyelmet szükséges fordítani a térség az egyéb, hazai és egyéb EU-s, tovább nemzeti források térség szereplőihöz való eljuttatására, a HFS-ben megfogalmazott célok elérése érdekében. A hazánkban elérhető források szempontjából a VP, a Baranya Megyei TOP, továbbá kiegészítő jelleggel az EFOP, illetve a GINOP tartalmaz releváns elemeket. Az HFS céljai és az OP-k célhierarchiának legfontosabb releváns kapcsolódási pontjait az alábbiakban foglaltuk össze.

Vidékfejlesztési Program:

• VP 7.2.1 Kisméretű infrastruktúrák fejlesztése a vidéki térségekben	6. célkitűzés
• VP 7.4.1 Alapvető szolgáltatások fejlesztése a vidéki térségekben	6. célkitűzés
• VP 4.2.1 Mezőgazdasági termékek feldolgozásának fejlesztése	2. célkitűzés
• VP 4.2.2. Helyi termék előállító feldolgozó, tároló kapacitásának fejlesztése	2. célkitűzés
• VP 16. 3. Kis gazdasági szereplők együttműködései	3. célkitűzés
• VP 16.4 REL Együttműködések -	6. célkitűzés

Terület- és Településfejlesztési Operatív Program

- TOP 1.1.3 Helyi gazdaságfejlesztés

1. célkitűzés

Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív program

- EFOP 1.7: Az egymást erősítő, elmaradottságot konzerváló területi folyamatok megtörése (4. célkitűzés)

Akciócsoportunk települései a Stratégia készítésekor nem kaptak kedvező besorolást az EFOP HACS dedikált 1.7. forrásait illetően, azonban a HACS területén több olyan település van (lásd 3. fejezet), melyen szükség volna a források által generált kisléptékű, helyi igényeket kielégítő projektek megvalósítására. Az elmaradott, szociális, gazdasági és demográfiai problémákkal jelentősen terhelt településeinken külön szakmai együttműködésben történik projektmegvalósítás.

Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív program:

GINOP-1.1.2: Vállalkozói mentorálása a mikro-, kis és középvállalkozások részére (1. célkitűzés)

GINOP 1.2.1, 1.2.2 Mikro kis és középvállalkozások termelési kapacitásának bővítése (1. célkitűzés)

4.3.2 A HFS tartalmát befolyásoló megyei, járási, városi tervezési dokumentumok

Baranya Megyei Közgyűlés és Pécs Megyei Jogú Város fejlesztési prioritásai

A megyei fejlesztési koncepció három átfogó célt és azok mentén összesen hét stratégia célt fogalmaz meg. Jövőképe és stratégiai céljainak mindegyike releváns célként és jövőképként megfogalmazható az Akciócsoport területére is. A Megye sajátos térszerkezetére és lokális paramétereit figyelembe véve 4 további területi vetülettel rendelkező cél kerül megjelölésre, melyek közül 1 érinti közvetlenül és 1 közvetetten az Akciócsoport területét.

- 2. területi cél: Termelési szerkezet átalakítása, a gazdasági szemléletváltás Pécs és agglomerációjában.

A fejlesztési koncepció, Pécszet regionális szerepkörre rendelkező nagyvárosként jelöli meg, problémaként elsősorban Pécs méretéhez képest elmaradó gazdasági súlyát és a gazdasági struktúrában belül a szolgáltatói szektor jelentős túlsúlyát határozza meg. Felveti egy stabil nagyipari beruházás fontosságát, mely a gazdasági környezetre kedvező hatást gyakorolhatna, illetve kiemeli a várostérségben meglévő munkaerő és ipari park kihasználatlan kapacitást, továbbá a város és az egyetem K+F tevékenységben rejlő potenciált, mint erősséget és lehetőséget a helyi vállalkozói réteg megerősítésében. Stratégiai erőforrásként tekint rendelkezésre álló uránérc, kőszén ásványi nyersanyag készletre is. Ezek közül az akciócsoport területét az Uránbányászat érinti leginkább Bakony, Kővágóottós, Kővágószőlős és Cserkút területét.

A stratégia célként jelöli meg a M60-as autópálya Szigetvár irányába való meghosszabbítását. Kiemeli a térségben a hosszabb tartózkodási időt megalapozó turisztikai termékek fejlesztésének és országos, nemzetközi pozicionálásának szükségességét.

Külön kiemelendő, hogy fejlesztéspolitikai szempontból kimondottan szakít Pécs város, mint önálló entitás fejlesztésével, azt tágabb települési környezetével való együttes tervezésben tartja hatékonynak. Kiemeli annak szükségességét, hogy a térség és a város fejlesztési céljai illeszkedjenek egymáshoz.

- 4. területi cél: Baranya megye horvát határmenti térsége határon átnyúló kapcsolatainak javítása elsősorban közlekedési, gazdasági téren

A területi cél a HACS területét érintő releváns megállapításai a következők. A határ menti területek gazdasági hálójának erősítése érdekében a határátkelési lehetősége számának növelését, a közösségi közlekedési szolgáltatások fejlesztését tűzi ki célul, mely magába foglalja a Pécs-Eszék-Szarajevó közötti vasúti pálya korszerűsítését és a személyszállítás újraindítását. A vasútkorszerűsítés a Mecsekvidék HACS területén a Pécsudvard, Szókérd, Áta településeket érintheti, ez utóbbi esetében a zsákjellegből eredő elszigeteltsége a településnek csökkenhet.

A stratégiai célok elérése érdekében a beavatkozásnál figyelembe veendő 6. prioritás került meghatározásra.

A Baranya Megyei Önkormányzat által elfogadott területfejlesztési program tartalmazza azon intézkedéseket, melyek a fejlesztési koncepcióban megfogalmazott, tematikus (lásd 7.sz. melléklet) és területi célok (lásd 8. sz. melléklet) elérését szolgálják.

Pécs város Településfejlesztési koncepciója

Pécs Megyei Jogú Város településfejlesztési koncepciója több helyütt Pécs környékével együtt említi, vagyis fejlesztési szempontból nem Önálló entitásként kezeli a megyeszékhelyet. A koncepció, a város és környéke együttműködésében megemlíti:

- városkörnyék CLLD típusú együttműködésének lehetőségét
- helyi piacok, helyi termék-klaszterek támogatását
- elsősorban helyi termékeket forgalmazó, illetve azokat felhasználó helyi kiskereskedelem és vendéglátás támogatása

A várostérségre (melynek határát egyértelműen nem rögzíti a koncepció) külön fejezet foglalkozik, melyen belül az szuburbanizációval jelentősebben érintett települések kiemelésre kerülnek. Megállapításra kerül, hogy Pécs gazdaságának szerves része, az agglomerációs települések gyűrűje, továbbá a közös gazdaságfejlesztés mindkét fél számára kölcsönösen előnyös lehet, a térség izolált fejlesztése nem elképzelhető alternatívaként határozza meg. Megemlítésre került a Rövid Ellátási láncok kérdése is. Külön kiemelendő, hogy a koncepció a Helyi LEADER Akciócsoporttal való 2014-2020 időszak együttműködést fontos lehetőségként említi.

A koncepció a várostérségi együttműködés vonatkozásában a következő alternatívát fogalmazza meg:

”Az összehangolt fejlesztés előfeltétele a kölcsönös érdekek tudomásulvételén és a közös érdekek felismerésén alapuló együttműködési gyakorlat, mely fejlesztésre szorul. A Pécs Környéki Települések LEADER Akciócsoportja az együttműködés hatékony keretpartnereként jelenhet meg.

A városnak és térségének elsősorban egy *Várostérségi Fejlesztési Platformra* van szüksége, egy olyan helyre ahol a fejlesztési elképzelések összehangolhatók, integrálhatók, a problémák kiküszöbölhetők, a rendelkezésre álló források egymást kiegészítve használhatók fel.”

A koncepció a következő területileg releváns stratégia célokat említi meg:

- A Város Gazdasági Alapjainak újjáépítése:
  - o 3. Hasznosítható gazdasági erőforrások feltárása, fejlesztési és gazdasági hasznosítása
    - A város és a térség természeti erőforrásaiban (szén, urán, megújuló energiaforrások) rejlő potenciál és a hasznosítási lehetőségek feltárása
    - A városkörnyék együttműködésében rejlő lehetőségek feltárása

Pécs Város Integrált Településfejlesztési Stratégiája nem tartalmaz a Fejlesztési Koncepción felül említésre méltó releváns megállapítást, javaslatot.

4.3.3 A HFS tartalmát befolyásoló a térség gazdasági és környezeti fejlődését és a befogadást támogató programok

A kistérség területét jelenleg egy TDM érinti. Az Orfűi székhellyel működő Desztinációs Menedzsment Abaliget, Husztót, Kovácsszénája Orfű települések turizmusát támogatja. Most nyújtanak be pályázatot

a „GINOP-1.3.4-15 Turisztikai szervezetek fejlesztése” alapa. Tevékenységük kiterjesztésére igény mutatkozik a kistérség egészéről (gazdaságfejlesztési és külön turizmus fejlesztési műhelymunkákon is elhangzott igényként), de ennek jelenleg nincs meg a jogi lehetősége. A HFS keretein belül megcélazzuk a TDM által nyújtott támogató szolgáltatások biztosítását a HACS területén működő mindhárom szféra számára.

Akcióterületünkön egy **natúrpark** kezdeményezés van. Az érintett települések: Abaliget, Kovácsszénája, Kővágószőlős, Orfű. Az előkészületek már megtörténtek, most van folyamatban az akkreditáció. A turizmus fejlesztési, a kézműves fejlesztési és örökségvédelmi eszközökkel támogatjuk a natúrparki elképzelések megvalósítását.

A Mecseki Fekete Gyémánt Natúrpark kezdeményezés nagy kiterjedésen elhelyezkedő, természeti értékeivel egységes arculatú kultúrtáj, melynek területén lévő épített értékek és a természet harmóniájának kialakítására törekszünk. A hosszú távú fenntarthatóság tudatos módon érhető el, gondos, jó gazda módjára történő fenntartással, tudatos fejlesztéssel. A Natúrpark feladata, hogy működésével járul hozzá a térség gazdasági és társadalmi fejlődéséhez, alkotó közösségek kialakulásához, a turizmus fejlődéséhez, a kézműves mesterségek és a mezőgazdasági termelés erősítésével.

A **Mecsek Zöldút** hálózat jelen van az akciócsoport területén. A Mecseki Zöldút Cserkútról indul, és több településünk érintett a szerveződéssel: Abaliget, Cserkút, Kovácsszénája, Kővágótöttös, Kővágószőlős, Orfű. A HFS szintjén több olyan intézkedést terveztünk, melyek segítik a Zöldút célkitűzéseit. Helyi termék előállítás támogatása, tematikus utak fejlesztése.

Bejárható Magyarország Programhoz való csatlakozás lehetősége a turisztikai műhelymunkán vetődött fel. Településeink nagy része alkalmas arra, hogy bekapcsolódjon a programba. Az öt jármód közül egy-egy minden településünkön megjelenik, de a turisztikailag frekvenciált településeinket a jármódok közül több is érintheti. Akciócsoportunk mind az útvonalak felmérésében, kijelölésében és a képzések szervezésében is részt kíván venni.

A térséget több zárandokút is érinti. A **Mária út** kelet-nyugati irányba M03/18 és M03/19, illetve észak-déli irányban a M02/37 és M02/38 szakasz halad át Pécs területén, ez utóbbi meghatározásában, Áta településen Zárandokház fejlesztésében az Egyesület részt vett, ugyanezen irányba alternatív útvonal került kijelölésre. A **Magyar Zárandokút** a Pécs-Pogány-Bise-Máriagyűd útvonalon érinti a településeket. A helyi szolgáltatók, látványosságok csak elvétve szerepelnek a zárandok utak térképein, adatbázisaiban és kiadványaiban, mely főként a turisztikai szektor képviselőinek jelenthet fejlesztési lehetőséget.

Az Akciócsoport 2013-óta aktívan vesz részt a térség hátrányos helyzetű területeit célzó (mélyszegénységben élők, illetve romák életkörülményeit javító, társadalmi befogadást célzó) programok, hálózatok munkájába, mely együttműködés a stratégia megírásakor is folyamatosan fenntartja. Az **Autonómia Alapítványnak** köszönhetően, külön humán erőforrást tudunk szánni helyi, főként mikro méretű projekteket, közösségfejlesztést célzó programoknak generálására. Korábban az OSI, jelenleg Uniós forrás segítségével folyik a munka.

Biztos Kezdet Program a kistérségben nem volt.

A HACS területét a Duna-Dráva **Nemzeti Park** Igazgatóságához tartozó Nyugat Mecsek Tájvédelmi körzet érinti és Abaliget, Bakonya, Cserkút, Kővágótöttös, Kővágószőlős, Orfű települések közigazgatási határa tartozik az érintett területhez. A Nemzeti Park területén levő önkormányzatok területén több fejlesztés valósult meg a Nemzeti Park Igazgatóságával közösen (Orfű Vízfő Forrás rendbetétele, Medvehagyma Tanösvény, Abaligeten a Barlang felújítása, Denevér Múzeum kialakítása, Jakab-hegyen

a Pálos Kolostor rom felújítása). A tájvédelmi besorolást kiaknázva szeretnénk fejlesztéseket generálni az ágazati operatív program által kiírt pályázatokra.

Településeink már több **Foglalkoztatási Paktum** szerveződésben vettek részt. A 2012-es évben a Pécsi Kistérség keretein belül hoztunk létre paktum megállapodást a területünkön élők elhelyezkedési esélyeinek javítása érdekében. Közben az akcióterület néhány települése aktívan részt vett a Baranya Foglalkoztatási Paktum működésében is. Most szerveződik újra a Baranya Paktum, melyben valamennyi LEADER településünk érintett. Szeretnénk a paktum szervezettel jó kapcsolatot kialakítani, hogy tagjaink elsődleges munkaerőpiacra jutási esélyét növeljük.

A **Szent Márton körútnak** két településünk része Baksa és Orfű. Problémát jelent az út ismertségének növelése, a köztudatban való megjelenítése. Akciócsoportunk a marketing eszközök támogatásával támogatja a probléma csökkentését.

4.4 SWOT

<p>ERŐSSÉGEK</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Még meglévő intézményhálózat; 2. Erős, aktív szakmai szervezetek. <p>TÉrszerkezet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Relatív jó földrajzi helyzet, egyes közlekedési formák fejlettek; 2. Pécs város közelsége. <p>KÖrnyezeti adottságok:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Környezeti, természeti, tájképi értékek; 2. Értékes építészeti örökség; 3. A térség egy része jól közművesített. <p>KULTurális erőforrások:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kulturális örökség, értéktár kezdemények; 2. Élő hagyományok, értékőrző közösségek; 3. A megvalósult IKSZT-k közösségi terek; 4. Közösségi és kulturális rendezvények. <p>TÁrsadalom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Meglévő, értékes humánerőforrás; 2. Szakképzett munkaerő; 3. Proaktív, segítő önkormányzat; 4. Közösségformáló civil csoportok; 5. Nemzetiségek jelenléte; 6. Jó közbiztonság; 7. Bővülő közösségi buszok száma; 8. Sokszínű, nagyszámú, működő kis közösség. <p>GAzdaság:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vannak vállalkozó vállalkozók; 2. Helyi termékek megjelenése, húzótermékek léte; 	<p>GYENGESÉGEK</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tudás és ismeretek hiánya (jogi, pénzügyi vállalkozói); 2. Kistélepüléseken az intézmények és a szolgáltatások hiánya; 3. Meglévő erőforrások kihasználatlansága; 4. Leszakadó települések és településrészek; 5. A térségi szereplők közti kapcsolatrendszer, együttműködés, információcsere gyenge; <p>TÉrszerkezet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Országosan periférikus helyzet, közeli nagyváros dominanciája; 2. Az autópályáknak nincs továbbvezetésük; 3. Közutak utak rossz állapota; 4. Sok aprófalú, a zsákfalvak nagy száma; 5. Közösségi közlekedés gyengeségei; <p>KÖrnyezeti adottságok:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kistélepüléseken a közművek hiánya; 2. Közművesített lakótelkek hiánya; 3. Üresen álló házak. <p>KULTurális erőforrások:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Helyenként kihasználatlan közösségi terek, erőforrások; 2. Rendezvénytér hiánya, gyenge felszereltség (hang-, fénytechnika, sátor, színpad hiánya). <p>TÁrsadalom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Elavult településfejlesztési koncepciók; 2. Alvó települések; 3. Sok a gyökér nélküli lakó, magas az inaktívok száma;
---	---

<ul style="list-style-type: none"> 3. Jó termőhelyi adottságok, gazdag, változatos, sokszínű (termék) kultúra; 4. Vannak (helyi) piacok; 5. Adottságok az öko-turizmus fejlesztéséhez; 6. Sokféle egyedi turisztikai termék; 7. Már működő szolgáltatók, jó példák léte térségen belül is; 	<ul style="list-style-type: none"> 4. Előregedő társadalom, a fiatalok elvándorolnak; 5. Alacsony bérek, a szakképzett emberek eláramlása; 6. Az alacsonyan képzett munkaerő újratermelődik. <p>GAzdaság:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Kevés a munkalehetőség, az eljáró foglalkoztatottak aránya igen magas; 2. Munkanélküliek nehezen jutnak vissza a munkaerőpiacra; 3. A helyi vállalkozások nem teremtenek helyben munkalehetőséget; 4. Sok a kényszervállalkozó, hiányzik a megfelelő vállalkozói identitás, attitűd; 5. Helyi termékek/turisztika: helyenként a rendszerszerű működés, a folyamatos, megbízható minőség, elegendő termék, elérhető termelő/szolgáltató hiánya; 6. Minősítési rendszer, védjegy használata nem elterjedt (helyi termék, turisztika); 7. A helyi piacok száma alacsony;
---	--

<p>LEHETŐSÉGEK</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Informatika és közösségi média által biztosított technológiák elérhetősége; 2. Vidéki térségek számára elérhető források. <p>TÉrszerkezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Közlekedésfejlesztés - úthálózat fejlesztési források megjelenése. <p>KÖrnyezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Megújuló energia hasznosítása elérhetőbbé vált; 2. Szennyvízelvezetés, szennyvízhálózat kiépítésére források; 3. Szervezett túrák, tematikus utak iránti érdeklődés. <p>KUlturális erőforrások:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Érdeklődés értékeink megismerésére (műemlékek, tájházak, szabadidős lehetőségek) <p>TÁrsadalom:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Külföldi kapcsolatok építési kezdeményezések; 	<p>VESZÉLYEK</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Kiszámíthatatlanság (gazdasági, jogszabályi); 2. Hektikus forráslehetőségek; 3. Elérhető segítség hiánya. 4. Pécs zsugorodása lehúzza a kistérséget is. <p>TÉrszerkezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Közutak állapotának rosszabbodása; 2. A közlekedési elzártság tartóssága. <p>KÖrnyezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Klímaváltozás hatásai; 2. Infrastruktúra fenntarthatósága romlik; 3. A tömegturizmus maradandó károkozása a természetben. <p>KUlturális erőforrások:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Pécs város gazdag kulturális programkínálata elvonja a helyi eseményektől a közönséget; 2. Feledésbe merül a tudás, eltűnnek a mesterek. <p>TÁrsadalom:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. Intézményi ellátottság szűkülése;
---	---

<p>2. Az egyetemi tudásbázis, szakmai támogatás közelsége;</p> <p>3. Beköltözők megnyerhetők a települési közösségek számára.</p> <p>GAzdaság:</p> <p>1. Vállalkozás fejlesztési lehetőségek;</p> <p>2. Közös marketing megjelenési lehetőségek, országos és helyi támogatott programokban;</p> <p>3. Belföldi turizmus erősödése;</p> <p>4. ÖKOTURIZMUS iránti érdeklődés;</p> <p>5. Együttműködést támogató lehetőségek megjelenése (logisztika, marketing, védjegy és minősítés);</p> <p>6. Déli határ közelsége, gazdasági, kulturális kapcsolati lehetőségek (főként Szerbia, Horvátország irányába);</p> <p>7. Közösségi finanszírozási módok megjelenése.</p>	<p>2. Nem megfelelő intézményrendszerek (nem ügyfélbarátok);</p> <p>3. Intézmények megszűnése (pl. posta, iskola, stb.);</p> <p>4. Pazarló fogyasztási szokások;</p> <p>5. Elszegényedés;</p> <p>6. A fiatalok elvándorolnak a vonzó térségen kívüli lehetőségek hatására;</p> <p>7. Tovább szűkülnek a településüzemeltetési források.</p> <p>GAzdaság:</p> <p>1. Stabil háttér hiánya (adórendszer, gyakran változó jogi szabályozás);</p> <p>2. Fejlesztési források szűkössége, célszerűtlensége, kevés releváns pályázati lehetőség;</p> <p>3. Nem vállalkozóbarát pénzügyi finanszírozás és piaci környezet a KKV-k számára;</p> <p>4. A helyi termék, falusi turizmus kusza szabályozottsága;</p> <p>5. Koordinálatlan, kiegyensúlyozatlan piaci igények.</p>
---	---

SWOT mátrix legfontosabb megállapításai:

A térség kedvező természetföldrajzi tulajdonságai, Pécs városának relatív közelsége és a Pécsi Tudományegyetem, illetve példaértékű helyi szolgáltatók, menedzsment szervezet sokéves tapasztalata, jelenléte elősegítik új innovatív térségi turisztikai szolgáltatások *megjelenését* és piaci bevezetését.

Egyes területeken a turisztikai szolgáltatók nem képesek a helyből adódó lehetőségeik kihasználására, mivel szakmai tudásuk és szervezettségük nem elégséges, fejlesztésre szorul. Az egyetem kínálta szakmai háttér és a területen jól működő szolgáltatások és menedzsment szervezetek tudásának átadásával fejleszthető szolgáltatások minősége. A szakmai és területi fragmentáltsága pedig helyi kapacitás felhasználásával és jó gyakorlat adaptálásával *oldható*.

A vállalkozói réteg folyamatos zsugorodása, versenyképességének elmaradása, a kedvezőtlen külső gazdasági és térszerkezeti helyzet egymást erősítő kedvezőtlen folyamatokat generál. A térség vállalkozásai versenyképességének, üzleti tudásának fejlesztése stabilizálja a meglévő vállalkozásokat ezzel *elkerülhető* azok eltűnése a térség foglalkoztatási struktúrájából. A vállalkozások térségen belüli kommunikációja igen gyenge, jellemző az elaprózódás, mely a Pécs közelségéből és kedvező belső térszerkezetből adódó lehetőségek kihasználását gátolja. Szükséges a vállalkozások hatékony együttműködését elősegítő belső hálózat *fejlesztése*.

A térségben egyre több helyi termék, Pécs város közelsége, a környező település turisztikai fejlettsége, az ökoturizmus előtérbe kerülése, helyi értékesítési lehetőségek megjelenése egyaránt lehetőséget kínál a minőségi helyi termékek piaci *megjelenésének*.

Az előregedő társadalom, fiatalok elvándorlása, alvó települési formák kialakulása következtében felbomló/felbomlott helyi közösségek alakultak ki. A több településen meglévő közösségformáló civil

csoportok, segítő önkormányzatok elősegíthetik a térség civil aktivitásának növekedését, a közösségek újraformálódását, *fejlődését*. Ehhez azonban a közösségek megerősítésére, a fiatalokat is helyben aktivizáló kezdeményezésekre van szükség. *Fejleszteni* kell a közösségek képességét és belső kohézióját.

A térség gazdag természeti és kulturális értékei, hagyományai lehetőséget biztosítanak a kedvezőtlen demográfiai és gazdasági folyamatok által erodált települési identitás tudat stabilizálására, erősítésére. Ezzel a települési közösségek belső kohéziója *fejlődhet*, a mellett hogy települési szinten is *javul* a lakókörnyezet és új turisztikai attrakciók *alakulhatnak ki*.

A térség elmaradott infrastruktúrája kedvezőtlen hatást gyakorol úgy gazdaságra, mint a települések élhetőségére. A rendelkezésre álló pályázati források rendelkezésre állásával és térségi szakmai fejlesztő szervezetek jelenlétével javítható a térség infrastruktúrájának állapota, mely által *fejlődhet* a térség általános infrastruktúráis ellátottsága.

4.5 A FEJLESZTÉSI SZÜKSÉGLETEK AZONOSÍTÁSA

A térség legnagyobb problémája a munkanélküliek, különösen a fiatalok és/vagy pályakezdők, valamint más hátrányos helyzetű rétegek számának növekedése, az elszegényedés (GYTÁ4,5,6,7). Javítani kell munkaerő-piaci kompetenciáikat (L1,2), vállalkozói kedvüket és képességüket (LGA1), hogy javuljon társadalmi esélyegyenlőségük. Pécs városában meglévő intézményrendszerre (E1), tudásbázisra és az erős szakmai szervezetekre (E2) alapozva fejlesztjük a gazdasági szereplők, a helyi közösségek tudás és ismeretanyagát, a fejlesztésben résztvevő szereplők együttműködési készségét (GY1).

A térségben sok a kényszervállalkozó (GYGA4, V1,2,3), hiányzik a megfelelő vállalkozói identitás (GYGA4), attitűd, a működő vállalkozások versenyképessége nem megfelelő, kevés a tudatos, előrelátó vállalkozó, alacsony vállalkozói kultúrával rendelkeznek (GY1). Segíteni kell az újonnan induló, a meglévő vállalkozásokat eszközfejlesztéssel, vállalkozói képzéssel, mentorálással, tudatos marketingtevékenységgel (L1,2,3). A térségben meglévő erőforrások koncentráálásával erősíteni szükséges a gazdasági élet szereplői között az együttműködést (E1,2), a vállalkozók inkubációjával, egy működőképes kapcsolati rendszer kiépítésével (L1,2,3). Szorgalmazni kell a helyi közösségi vállalkozáson alapuló, önfenntartó gazdaságok, szövetkezesek létrejöttét, megerősítését (L1,2,3, LGA5,7).

Azonosított szükséglet: igény a gazdaság versenyképességének fejlesztésére, a szereplők készségfejlesztésére.

A térségben nincs elegendő munkahely, a bérek alacsonyak, a jól képzett szakmunkások elvándorolnak (V4, VTÉ2, VGA1,2,3,4,5). A munkanélküliség csökkentése miatt fontos, hogy a térségben jelenjen meg minél több foglalkoztatási forma és innovatív foglalkoztatási program, képzéssel, segítő menedzsmenttel (E1,2, L1,2,3). Ilyen a helyi termék előállítás, ez a térségben gazdag választékkal, változó minőségben és arculatban van jelen (EGA1,2,3,4,5,6). Kevés az állandó értékesítési pont, piac, vásár (GYGA7). Szükséges a helyi termék fejlesztése, minőségi garanciák, védjegy biztosításával, a termékek feldolgozottságának erősítésével (LGA5). Szükséges a helyi vállalkozók üzleti készségfejlesztése, a ismeretszerzés és tudástranszfer hatékonyságának, a forrásszerzés képességének javítása (E1,2, L1,2,3). A tanulás, ismeretszerzés egyik formája a tanulmányutak, látogató utak szervezése térségen belül és azon túl (LGA5). A térségben kevés a helyi piacok száma (GYGA7), működésüket összehangoltta, rendszerszerűen működővé kell tenni (LGA5). A helyi termelők piacra jutását a közös értékesítés lehetőségeit ki kell munkálni (LGA2, LGA5). Erősíteni kell a helyi termelők között az együttműködést, a közös marketing kialakítását (LGA2, LGA5).

Azonosított szükséglet: igény a helyi termék piac fejlesztésére, mint a térség gazdaságának egyik elemére.

További jövedelemszerzési lehetőség a térségben a falusi turizmus, melynek szervezettségét javítani, kínálatát bővíteni és korszerűsíteni kell (EGA1,6,7, LGA1,3,4,5,7). Nincs kellő számú garantált, igényes szolgáltatás a térségünkben (GY5,6). Ehhez szükséges a turisztikai termékek körének bővítése, minősítési rendszer alkalmazása, a szervezeti és a személyi képességek fejlesztése (LGA1,3,4,5,7, E1,2). A szolgáltatók hálózatba szerveződése, a közös értékesítés szervezetének megteremtése, működtetése (LGA2,3,4,5), garantált programok és új turisztikai attrakciók megjelenítése (LGA1,3,4), a digitális kommunikációra való átállás motiválása (L1) javítja az eredményeket. Térségi turisztikai rendezvénynaptár létrehozásával a turisztikai programok összehangolhatók (LGA5).

A Mecsek közelsége számos turisztikai és szabadidős program lehetőségét kínálja (EKÖ1). A természeti értékeinket szemléletformálással, tudásátadással, az értékőrzők munkájának segítségével, a meglévő értéktárak bővítésével, bemutató helyekkel és programokkal, tematikus utakkal, rehabilitációk támogatásával óvhatjuk, őrizhetjük meg (EKU1, LKU1). Kiemelkedő és a térségen átnyúló turisztikai attrakciók jelen vannak a térségben, számukat bővíteni lehet, a kapcsolódó kulturális programokat tovább kell népszerűsíteni (EGA1,2,5,6,7).

Azonosított szükséglet: igény a turisztikai termékek fejlesztésére, a térségi együttműködések, és a vállalkozói képességek fejlesztése.

A lezajlott fórumokon és szakmai műhelymunkákon megfogalmazódott a térség gazdasági-társadalmi szereplőinek tudás és ismerethiánya (Gy1), mely a Pécs városában meglévő intézményhálózat (E1), erős szakmai szervezetei jó felhasználásával (E2), képzések formájában csökkenthetjük.

Mindhárom előző szükséglettel találkozik

A civil műhely munkája során elhangzott, hogy a mai gazdasági, társadalmi környezet nem kedvez a civil szervezetek számára, de a civilekre szükség van. A települések szervezettsége, a település közösségi élete, a civilek tevékeny részvételén múlik (ETÁ1,8). A civilek eredményességének feltétele működőképességük fenntartása, képzésük, fejlesztésük (E1,2, L3). Fontos, hogy legyenek jó szakmai segítő szervezetek, mert vidéken jelenleg nincsenek. A településeken szükséges a közösségek erősítése tudatos szerepvállalással, közösségfejlesztéssel, fiatalítással, hálózatépítéssel (L1,2,3, LTÁ2). A térség népességének csökkenése, a fiatalok elvándorlása (GYTÁ4, VTÁ1,2,3,5,6) a lakosság öregedése súlyos probléma (GYTÁ4). Szükséges a magasabb minőségű fiatalok helyben tartása (LTÁ2, LGA1), életminőségük javításával (E1), identitásuk, közösségé szerveződésük erősítésével (LTÁ4). A működő közösségek fiatalításához kipróbált programok átvétele, animátorok jelenléte (E1,2), és a fiatalok önszerveződésének támogatása (GY1, E1,2) ad segítséget. Elhangzott az együttműködés fontossága településen belül és térségen belül, mert jelenleg nagyon gyenge (Gy5). A civilek szerepét az érték és hagyományőrzésben tudatosítani, erősíteni szükséges.

Azonosított szükséglet: igény a közösségek erősítésére, szerepvállalásukra, a szféra fiatalítására, hálózatépítésre, önkéntesek bevonására.

A térség kulturális élete sokszínű, meghatározó erő Pécs városa képviseli (E1, EKU1), ugyanakkor kevés a működő alternatív csoport (GY2, V1,2), kevés a bemutatkozásra alkalmas programlehetőség (GYKU2), a csoportok együttműködése esetleges (GY3). A települések nagyobb részében nincs kulturális szervezőerő, hiányzik a szakmaiság, az amatőr kulturális csoportok, a képzőművészek jelenléte, munkája, a régi mesterségek továbbvivői a kézművesek (GY1, V1.2).

A tervezési területen a közösségi terek egy része megújult, jól használható (EKU3), néhány településen azonban alkalmatlan a rendelkezésre álló közösségi épület (GYKU1,2). A térség állandó népességének közel 20 %-a nemzetiségi (ETÁ5). Az élő nemzetiségi kultúra, anyanyelv és hagyomány tovább éltetése, a tárgyi emlékek őrzése, bemutathatóvá és átélhetővé tétele megmaradásuk egyik záloga (EKU1).

A térségben meglévő helytörténeti gyűjtemények, tájházak megújultak, életre keltésük programokkal, bekapcsolásuk a turisztikai kínálatba vidék értékeinek bemutatását szolgálják (EKU1,2, LKU1). Ehhez szükséges a hagyományok és az örökségvédelemhez szükséges tudás megszerzése, a mesterségek tanulása (E1,2, LKU1). Közös érdek az örökségvédelem, a hagyományőrzés, a sokszínű nemzetiségi kultúra továbbélése (EKU1,2).

A természeti értékeinket szemléletformálással, tudásátadással, az értékőrzők munkájának segítségével, a meglévő értéktárak bővítésével, bemutató helyekkel és programokkal, tematikus utakkal, rehabilitációk támogatásával óvhatjuk, őrizhetjük meg (EKU1, LKU1).

Azonosított szükséglet: igény a természeti és kulturális értékeink élővé és megélhetővé tételére.

A térség országosan periférikus helyzetű (GYTÉ1⁵), a Pécs városához közeli települések esetében egyértelmű az agglomerációs kapcsolat (ETÉ2), a távolabb eső települések nem élvezik Pécs közelségének kedvező hatásait (GYTÉ3,4,5). Különös figyelmet kell szentelni az elmaradottabb falvak felzárkóztatására (GYTÉ5, GYTÁ2, GYTÁ4, GYTÁ6, VTÁ1,2,3,5,6), meglévő erőforrásaik kihasználására (Gy3).

A térség népességének csökkenése, a fiatalok elvándorlása (GYTÁ4, VTÁ1,2,3,5,6) a lakosság öregedése súlyos probléma (GYTÁ4). A térség lakosságának közel 20 %-a él 500 fő alatti településen, melyekre jellemző az intézmények és a szolgáltatások hiánya (GY2,3,4), az alacsonyan képzett munkaerő újratermelődése (GYTÁ6,7). Életminőségük javítását szemléletformálással, képzéssel és az öngondoskodásra való képesség fejlesztésével (L2, L3, LTÁ2), közösség alapú településfejlesztési programokkal (LGA7), források szerzésének támogatásával (LGA5), a helyi közösségek megerősítésével (ETÁ4, LTÁ3), a minimális szolgáltatásokhoz való elérés biztosításával segíthetjük.

A népesség elöregedése és magára maradása törődést (GY2,4, VTÁ1,2,3,5,6) háztartásuk karbantartását igényli (E1,2), amelyet a szűkülő önkormányzati források miatt helyi önkéntes szolgálatok életre hívásával (LTÁ8), szakmai és egyéb szolgáltatások bővítésével (E1) lehet orvosolni.

Az aprófalvak nagyobb részében nincs intézmény és alapvető szolgáltatások hiányoznak (Gy2), ugyanakkor nem ismerik meglévő erőforrásaikat így nem használják jól fel azokat (Gy3,4). Nincs a térségi szereplők között jól és rendszerszerűen működő kapcsolatrendszer, gyenge az együttműködési készség és az információcsere (Gy5).

A HFS stratégiai célként fogalmazta meg a rendszerszerű együttműködés elérését a térség gazdaságának, közszolgáltatásainak és közösségeinek működésében (ETÁ1,3,4).

Azonosított szükséglet: igény a rendszerszerű együttműködésekre elérése a térség gazdasági, önkormányzati és civil szféráiban.

---

⁵ E: erősség, GY: gyengeség, L: lehetőség, V: veszély, TÉ: térszerkezet, KÖ: környezeti adottságok, KU: kulturális erőforrások, TÁ: társadalom, GA: gazdaság. Így GYTÉ1: gyengeség – térszerkezet – 1. megállapítás.

5. HORIZONTÁLIS CÉLOK

5.1 ESÉLYEGYENLŐSÉG

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület, mint helyi akciócsoport eleget téve a tervezési útmutatóban megfogalmazott elvárásoknak különös figyelmet fordított a térség hátrányos helyzetű csoportjaira mind a tervezőmunka szervezése során, mind a fejlesztési célok megfogalmazásánál.

ESÉLYEGYENLŐSÉG A TERVEZÉS SORÁN

A helyi akciócsoport az alulról jövő stratégiai építkezést tűzte ki célul biztosítva ezzel minden térségi lakos és közösség igényeinek artikulálását, s megteremtve így módon a 38 település esélyegyenlőségét. A Tervezői Csoport megkülönböztetés nélkül befogadta az érdeklődőket, a települési aktivistákat. A jobb elérhetőség, a mind magasabb részvételi arány, mélyre nyúló helyzetfeltárás érdekében a térségi menedzserek vezetésével mikrokörzetenként szervezett fórumok megtartására került sor. A területi fórumok mellett szakemberek irányításával szakmai műhelyek alakultak az érdeklődő térségi lakosok bevonásával, s tartottak – igény szerint – több konzultációt is a lehetőségek, illetve a javaslatok és igények megismerése érdekében.

A STRATÉGIAI CÉLKIJELŐLÉS ÉS AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGI TERÜLETEK

A helyzetértékelés során a tervezők az alábbi – az esélyegyenlőség szempontjából jelentőséggel bíró – főbb megállapításokat tették:

- a 38 térségi településből 21 településen 500 főnél kevesebb állandó lakos él; e lakosok a térség összes lakóinak 20 %-át teszik ki;
- erősödött a civil közösségek hatása, de még mindig van 4 olyan térségi kistelepülés, ahol egyetlen civil közösség sem működik;
- a helyi közösségek társadalmi szerepvállalása alacsony szinten mozog, hiányzik a szervezőerő, az érdekérvényesítő képesség;
- a Pécs-től távolabb eső kistelepüléseken élők jövedelme jelentősen elmarad mindenféle átlagtól;
- magas a 25 év alatti regisztrált munkanélküliek száma különösen a kistelepüléseken;
- a helyi vállalkozások többsége nem vesz részt a munkahelyteremtésben;
- alacsony a vállalkozó-kedv, nincs vállalkozói inkubáció;
- a gazdaság szereplői között nincs kapcsolat se települési, se térségi szinten;
- míg a Pécshez közeli települések vándorlási egyenlege pozitív, addig a távolabb eső kistelepülések esetében ez a mutató negatív;
- a beköltözők – különösen az un. alvó településeken – nehezen integrálódnak;
- jellemző az elöregedés; a 14 év alatti lakosok száma csak a Pécshez közeli településeken mutat emelkedést;
- az alacsony komfortú lakások magas aránya a térség periferiáján lévő kistelepülésekre jellemző; a közművekkel ellátottság is ezeken a településeken jelent gondot;
- 2013-ban a térség lakosainak csak negyede rendelkezett szélessávú internet-előfizetéssel; a települések több mint felében egyetlen előfizetőt sem regisztráltak;
- a térségben mindössze 3 bölcsőde van, létrejött viszont 9 családi napközi; általános iskola alsó tagozat csak 12, míg felső tagozat mindössze 9 településen működik;
- a kulturális intézmények helyzete számukat tekintve kielégítő, de sok esetben hiányzik a szükséges humán erőforrás;
- fontos térségi sajátosság a nemzetiségi kisebbségek jelenléte;
- hagyományos lakossági szolgáltatások csak 14 településen érhetők el helyben.

Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében az alábbi horizontális célok kerültek megfogalmazásra:

- a munkanélküliek, különösen a fiatalok és/vagy pályakezdők, valamint más hátrányos helyzetű rétegek támogatása abban, hogy javuljanak munkaerő-piaci kompetenciáik, vállalkozói kedvük és képességük, javuljon társadalmi esélyegyenlőségük;
- a helyi gazdaság élénkítése révén olyan kedvező társadalmi hatások indukálása, amelyek a hátrányos helyzetű lakosok, közösségek és települések esélyeinek javítását eredményezik;
- az önellátás, a piacra termelés, a helyi termékek előállításának ösztönzése a jövedelmi helyzet javításán túl az önbecsülés, a társadalmi hasznosság, a hagyományok, mint értékek megőrzésében való aktív részvétel érzetének erősítése érdekében;
- a nők – különösen a kistelepülésen élők - támogatása gazdasági és társadalmi szerepvállalásuk növelésében;
- az időskorúak helyben történő (ön)ellátásának előmozdítása;
- az identitástudat, a közösségi kapcsolatok erősítése a gyerekek, a fiatalok, a beköltözők esetén;
- a digitális írástudás kiterjesztése (lakóhelytől, foglalkozástól, életkortól függetlenül);
- a térség kistelepülései, illetve az ott élő közösségek esélyeinek javítása;
- az együtt élő nemzetiségek közötti harmónia megőrzése.

Figyelemmel a fentiekre a HFS célterületei az alábbi esélyegyenlőséget javító beavatkozások (fejlesztések) alapját teremtik meg:

1. Új és meglévő vállalkozások eszközfejlesztésén, forrásbővítésén (esetleg az iparterületek kialakításának ösztönzése) keresztül javítani kívánják a munkanélküliség helyzetét általában és különösen a fiatal (25 év alatti) és/vagy pályakezdő lakosok tekintetében; ez utóbbi célcsoport esetén szolgálva ezzel az elvándorlás, s a települések elöregedésének lassítását is.
2. A forrásszerzés mellett a fenti célokat alapvető szakmai és vállalkozói ismeretek helyben, learning by doing módszerrel való elsajátításának támogatásával, mentori, inkubációs és benchmarking programok, szakmai klubok (szakkörök), közösségi vállalkozások, térségi termelői/vállalkozói együttműködések életre hívásával is szolgálni kívánják, s ezen intézkedéseknek is kiemelt célcsoportját jelentik a térség fiataljai, akiknek részben a megszerzett tudás, részben a referenciák révén javul majd a munkaerő-piaci pozíciója.
3. A vállalkozások erősödését szolgáló intézkedésekkel javítani kívánják a szolgáltatások helyben történő elérhetőségét is, s ezáltal a kistelepüléseken élők életminőségének javulását, s különösen a kevésbé mobilak, az időskorúak helyzetét.
4. Részben ezt a célt szolgálja a minőségi helyi termékek előállításának ösztönzése és támogatása is, de emellett ez várhatóan pozitívan hat majd a jövedelmi helyzet alakulására is, de az önellátás lehetősége révén növeli a megélhetés biztonságát is.
5. Célcsoport-specifikus közösség-szervező és –építő programok támogatásával, animátorok képzésével, a szükséges infrastruktúra és eszközök biztosításával új és már működő civil szervezetek társadalmi hatásának, érdekérvényesítő képességének javítása révén az intézkedések növelik a települések népességmegtartó képességét, az ott élők (különösen a fiatalok, beköltözők) identitástudatának erősödését, s hozzájárulnak az elvándorlás lassításához, a kiaknázatlan helyi szellemi potenciál aktiválásához, a nemzetiségi kultúra megőrzéséhez.
6. A vállalkozók, helyi termelők, a civil közösségek vezetőinek, szervezőinek fejlesztését szolgáló programokon keresztül támogatják és ösztönzik a nők nagyobb gazdasági és társadalmi szerepvállalását különösen a kistelepüléseken.
7. Lehetőséget teremtenek az intézkedések a térség – földrajzi értelemben is – periférián lévő kistelepüléseinek programszerű támogatására (az un. aprófalvas program folytatására), e települések közösséggé szervezéséhez, együttműködésük elmélyítéséhez.
8. Támogatják a digitális kommunikáció fejlesztésével a térségnek és lakóinak az információs társadalomba való integrációját.

5.2 FENNTARTHATÓSÁG

5.2.1 Környezeti adottságok a térségben – a környezethasznosítással kapcsolatos alapvető célok

A természeti környezet állapotára vonatkozóan vannak előnyös és hátrányos tényezőink. A bányaművelés hátrahagyott meddőhányóinak, zagytározóinak rekultivációja közel teljesen megtörtént. Neuralgikus pontot az erózióval veszélyeztetett területek, a szennyvízelvezetés hiányosságai, és a szakszerűtlen mezőgazdasági művelés jelent.

Összességében a Mecsekvidék jó természeti adottságokkal rendelkezik, fejlesztési stratégiájában építenie kell ezekre, de mert ezek jelentik egyben az egyik legfontosabb térségi erőforrást, biztosítania is kell a stratégiának és a végrehajtásnak az értékek megőrzését.

Ennek érdekében két alapcélt kell szem előtt tartani:

1. A helyi hagyományokra építve, hangsúlyozottan fenntartható módon, de hasznosítsák a térségi szereplők a térség – sok esetben – egyedi természeti adottságait, s alapozzanak rájuk új vagy bővülő térségi kínálatot, illetve tegyék vonzó lakóhellyé a térségi településeket.
2. Ugyanakkor őrizték meg – azaz a szükség esetén megelőző beavatkozásokkal óvják meg - azokat a természeti adottságokat is, amelyek nem kerülnek az előző pontban megfogalmazottak szerinti hasznosításra.

A fentiekhez társul egy olyan harmadik cél, amely nélkül az előzőek nem teljesülhetnek:

3. tudatosítani kell a térségben lakókban és az ide látogatókban a természeti értékek, mint valódi és konkrét értékek mibenlétét, fejleszteni kell a fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteiket és attitűdjüket, s az eszközök széles tárházának alkalmazásával tudatosítani kell személyes érintettségüket.

5.2.2 A környezeti fenntarthatóságnak a HFS tervezésénél és az intézkedések végrehajtásánál szem előtt tartott elvei

Mint azt a fentiekben megfogalmazott célok is mutatják, a tervezés során maradéktalanul érvényesültek a fenntarthatóságot szolgáló legfontosabb alábbi elvek, nevezetesen:

- a holisztikus megközelítés elve;
- az integrációs elv;
- a tartamosság elve;
- a természeti erőforrások használatának és megőrzésének egyidejűségére vonatkozó elvárás;
- a megelőzés és elővigyázatosság elve;
- az alkalmazkodási formák megőrzésének elve;
- a helyi erőforrások alkalmazására vonatkozó elv;
- az ökológiai adottságoknak megfelelő hasznosítás elve;
- a stabilitás és a sokféleség megőrzésének elve;
- a nem anyagi értékek hasznára vonatkozó elv;
- az eltartó és tűrőképesség szerinti használat elve;
- szubszidiaritás elve;
- az együttélés (koegzisztencia) elve;
- entrópia elve.

5.2.3 Elvárások a térségfejlesztőkkel szemben a HFS intézkedései kapcsán a fenntarthatóság biztosítása érdekében

- A térség gazdasági szereplői (köztük a helyi termékek előállítói is) tudatosan építsenek a térség környezeti adottságainak kiaknázására, építsék be a projekt tervezett megvalósításába mások hasznosítható jó gyakorlatát; a marketing munkának legyen egyik követelménye a fenntarthatósággal kapcsolatos intézkedéseket bemutató üzenetek közvetítése.

- Az infrastrukturális fejlesztések támogatásának egyik szempontja a környezeti terhelés csökkentése vagy a károk bekövetkezésének megelőzése legyen.
- Minden képzés, ismeretátadás vizsgálja, s indokolt esetben mutassa be a terület gondolati kapcsolódását a fenntarthatósághoz; járuljon hozzá a társadalmi és személyes felelősség felismeréséhez.
- A helyi termékek piaci sikerét támogató védjegy és minősítési rendszer kritériumai járuljanak hozzá a fenntarthatósági elvek érvényesüléséhez.
- A helyi termékek koordinált piacra jutásának támogatása, a közös értékesítési pontok kialakítása, illetve marketing tevékenységük fejlesztése is csak a fenntarthatóság egyidejű szem előtt tartásával történhessen (a megoldás ne járjon környezeti terheléssel).
- A turisztikai termékek és attrakciók fejlesztésénél különösen hangsúlyosan érvényesüljön az eltartó és tűrőképesség szerinti használat elve.
- Az anyag- és energiatakarékosság okán, illetve a környezeti terhelés elhanyagolhatósága miatt prioritást kell kapnia a digitális kommunikációra és marketingre való átállásnak.
- A művészeti és kulturális hagyományok megőrzése mellett kapjanak támogatást a hagyományos termelési módok, a hagyományos eszközökkel és eljárásokkal történő termék előállítás, ha az megfelel az alkalmazkodási formák megőrzésére vonatkozó elvnek.
- A hátrányos helyzetű települések számára készülő közösségalapú településfejlesztési programok fókuszáljanak a település természeti erőforrásaira, s azok fenntartható hasznosítására.
- A települési és térségi értékleltárak tartalmazzák a megőrzendő természeti értékeket is tudatosítva ez úton is ezek valódi érték jellegét.

A projekttervezés során legyen általános elvárás a fenntarthatósági elveknek, követelményeknek való megfelelést bizonyító indikátorok megjelölése. A pályázati elszámolás kötelező tartalmi eleme legyen az indikátorok teljesítéséről való tényszerű beszámolás.

6. A HFS INTEGRÁLT ÉS INNOVATÍV ELEMEINEK BEMUTATÁSA

A Mecsekvidék HACS a 2007-2013-as időszakban a Helyi Vidékfejlesztési Stratégiájában is rögzítésre került a helyi innovatív működést segítő célok. Ezek elsősorban a máshol működő jó gyakorlatok megismerését, helyi kísérleti programok indítását és a helyi szereplők szektorközi együtt gondolkodását segítették elő, amelyek egyúttal a LEADER egyik legfontosabb hozadékának is tekinthetők. A HACS több új helyi kezdeményezésben, kísérleti programban vett részt, melyek a helyi gazdaság, társadalom egy-egy csoportjának életében kívántak elérni eredményeket új, a korábbiakban kevésbé, vagy egyáltalán nem használt eszközökkel.

Jelen fejlesztési stratégia szintén ezen elvek mentén épül tovább. A megfogalmazott intézkedések olyan helyek igyekeznek beavatkozni, ahol egyéb fejlesztéspolitikai eszközök nem képesek, azonban épít az Operatív Programokban, nemzeti és Unió, továbbá helyben rendelkezésre álló erőforrásokra egyaránt. Több esetben folytatást kínál a korábbi ciklusban már megindult fejlesztési irányok folytatására (Helytörténeti gyűjtemények aktivizálása, helyi védjegyrendszer továbbépítése, értékleltárak, aprófalvak fejlesztési programjai stb.). Pécs város szerepe a HACS települések életében, gazdasági, infrastrukturális, társadalmi szempontból egyaránt jelentős, ezért több intézkedésünk is támogatja gazdasági szereplőink városban való megjelenését. A turisztikai célok tekintetében főként együttműködések, már meglévő kezdeményezések továbbépítése hálózatokhoz való csatlakozás, új termékek fejlesztése a cél.

A Helyi Fejlesztési Stratégia készítése során egy az eddigiekhez hasonló, de annál lényegesen szélesebb körű, a tervezési folyamatot sokak számára megnyitó módszertan került alkalmazásra, ahol a helyi szereplők nem csak a célok meghatározásába, de a helyzetfeltárásban és a következő tervezési lépések

meghatározásába is bevonásra kerültek, mely által a HACS környezetében újraformálódott, egy a tervezési folyamatot magának érző, tervező közösség.

A megfogalmazott intézkedések segítenek a helyi termelők és helyi vállalkozók piacainak bővítésében, előtérbe kerül a digitális kommunikációra és marketingre való átállás szükségessége. Gazdaság és társadalmi célok, illetve együttműködések esetében is kiemelésre kerül a máshol működő, adaptálható megoldások átvétele és bevezetése a mellett (pl. fiatalok letelepedésének segítése), hogy támogatásra kerülhetnek a helyi belső innováció által generált kísérleti projektek is.

7. A STRATÉGIA BEAVATKOZÁSI LOGIKÁJA

7.1 A STRATÉGIA JÖVŐKÉPE

Jövőkép

Sokszínű, fenntarthatóan fejlődő, a generációk számára jó életminőséget nyújtó térség, ahol az ott élők őrzik és továbbadják értékeiket, erősítik közösségeiket, lehetőségeiket kihasználva, tudásukra alapozva együttműködnek és alakítják jövőjüket.

7.2 A STRATÉGIA CÉLHIERARCHIÁJA

Átfogó cél(ok)	
1.	A térség gazdaságának fejlesztése a helyi vállalkozások megerősítésével, a helyi termékek és a turisztikai szolgáltatások kínálatának bővítésével és minőségük emelésével.
2.	A térségben élők életminőségének javítása a helyi szolgáltatások bővítésével, a közösségek megerősítésével, a természeti és kulturális értékek megőrzésével, bemutatásával, a fiatalok helyben maradásának segítségével, az idősek ellátásának javításával.

Ssz.	Specifikus célok	Eredménymutatók megnevezése	Célértékek
1.	A gazdaság versenyképességének fejlesztése, tudatos üzletvitelt folytató, gazdálkodási ismeretekkel rendelkező, sokszínű formában működő szereplőkkel.	A pályázatok hatására létrejövő munkahelyek száma Infrastrukturális, marketing szempontból megújuló vállalkozások száma	2 db 40 db

2.	A térség gazdaságának erősítése a helyi termék piac fejlesztésével.	Közös arculattal rendelkező hálózatba belépő értékesítési pontok száma	6 db
3.	Turisztikai termékek, térségi szolgáltatói együttműködések, szervezeti és személyi képességek fejlesztése.	Kezdeményezések által bevont szolgáltatók száma	30 db
		Új gasztroturisztikai vonzerő megjelenése	20 db
		Tudásátadásban résztvevő turisztikai szereplő száma	50 db
4.	Közösségek erősítése tudatos szerepvállalással, fejlesztéssel, fiatalítással, hálózatépítéssel, önkéntesek bevonásával, a civil elkötelezettség továbbadásával.	Megújuló ifjúsági terek használóinak száma	40 fő
		Szakmai tréningeken résztvevő civil szervezetek száma	20 db
5.	Természeti és kulturális értékeink elérhetővé, megközelíthetővé, bemutathatóvá és megélhetővé tétele.	Bemutatott természeti és/vagy kulturális értékek száma	10 db
6.	Rendszerszerű együttműködés elérése a térség gazdaságának, közszolgáltatásainak és közösségeinek működésében.	A cél elérését segítő projektek száma	90 db

	Intézkedések (beavatkozási területek)	Melyik specifikus cél(ok)hoz járul hozzá ⁶					
		1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Vállalkozások telephely és eszközfejlesztése. Helyi termék-előállítás. Vállalkozói készségfejlesztés, mentorálással, együttműködések kialakítása.	x					x
2.	A helyi közösségi vállalkozáson alapuló gazdasági szervezetek, szövetkezők létrejöttének támogatása, megerősítése.	x					x
3.	A helyi termékek koordinált piacra jutásának támogatása, marketing tevékenység fejlesztésével, közös értékesítési pontok létrehozásával.		x				x
4.	A turisztikai termékek és attrakciók fejlesztése - garantált programokkal, közös programcsomagok kialakításával, turisztikai rendezvénynaptár készítésével, a programszervezés ösztönzésével.		x	x			x

⁶ Egy intézkedés több célhoz is hozzájárulhat. Jelölje X-szel!

5.	Hagyományőrző, művészeti és kulturális csoportok működésének, tudásuk megszerzésének, továbbadásának támogatása. Hagyományőrző és kortárs programsorozatok támogatása.				x		x
6.	A fiatalok helyben tartására, életminőségük javítására, esélyeik növelésére mintaprojektek támogatása.				x		x
7.	Ifjúsági közösségek szerveződésének és programjaik támogatása. Animátorok képzésének és működésének támogatása.				x		x
8.	Civil szervezetek működésének, szervezetük fejlesztésének és együttműködésük támogatása.				x		x
9.	Településfejlesztési programmal rendelkező települések számára gazdaságfejlesztési, vagy közösségfejlesztési célú programok megvalósítása.				x		x
10.	Helyi tájértékek állapotjavítása. Helytörténeti gyűjtemények, tájházak életre keltése programokkal. A meglévő értéktárak bővítése, közös értékleltár létrehozása.				x	x	x
11.	Régi mesterségek tanulása, a hagyományok és az örökség őrzéséhez szükséges tudás megszerzése.				x	x	x
12.	Szemléletformálás és tudásátadás természeti értékeink megismerése és védelme céljából (értéktár, bemutatóhely, tanösvény).					x	x
13.	Infrastruktúra fejlesztés: úthálózat, szennyvízkezelés (autópályák továbbvezetése, 4 és 5 számjegyű utak felújítása, zsáktelepülési helyzet megszüntetése, szennyvízkezelés)					x	x

A választott célok szöveges indoklása:

A gyengeségek között a gazdasági-társadalmi szereplők tudás és ismerethiánya a fórumokon/műhelyekben elsők között vetődött fel. Az egyetemi tudásbázisra alapozva a térségi szereplők ismereteinek növelésével, készségfejlesztéssel a vállalkozások működése eredményesebbé tehető, a közösségek életképessége erősíthető. (ÁC1 - SC1, SC6 - INT1)⁷

A helyzetfeltárás során a vállalkozók tőkehiánya, a pénzügyi szektor nem vállalkozóbarát működése megállapítást nyert. A kis- és mikro vállalkozóknak a GINOP pályázatai méretüknél, vagy a VP pályázatai jogosultsági feltételek miatt sok esetben nem elérhetők. Számukra a fejlesztési források bővítése létfontosságú, hozzájárul megerősödésükhöz, munkahelyet, jobb jövedelmet tudnak biztosítani az itt élőknek. (ÁC1, ÁC2 - SC1, SC6 – INT1)

A vidéki településeken új vállalkozási formák jelentek meg, a közösségi vállalkozások és a szövetkezetek. A szövetkezetek egy-egy termék előállítására vagy forgalmazására/értékesítésére létrejövő megállapodásban szabályozott együttműködések gazdasági szereplők között, amely tevékenységre nem hoznak létre az érdekeltek gazdasági szervezetet. Ezek alacsony költségű, rugalmas, igényekhez alkalmazkodó működést eredményeznek. Nem csak szociális szövetkezet,

⁷ ÁCx: általános cél, SCx: specifikus cél, INTx: intézkedés

hanem ezek a szövetkezesek is szerephez juthatnak, egy-egy település életében hiányzó termék előállítására, szolgáltatás iránti igény kielégítésében. (ÁC1, ÁC2 - SC1, SC6 – INT2)

A gazdasági témájú műhelyekben megfogalmazódott, hogy a helyi termékek iránt az érdeklődés növekszik, de itt is jellemző a tökeszegénység, az ismertség (marketingtevékenység) hiánya, a koordinálatlanság. A régi mestersége tudása elenyészik. Amennyiben VP által nem preferált területeken is kapnak a termelők segítséget, az árbevételben és a foglalkoztatási mutatókban jelentős eredmények várhatók. A falusi turizmusban igyekeztünk elsősorban a szakmai műhelyben megfogalmazott hiányosságra fókuszálni (garantált programok, együttműködések, marketing). (ÁC1, ÁC2 - SC1, SC2, SC3, SC6 – INT1, INT3, INT4, INT11)

A helyzetfeltárás során szintén általános megállapítás volt a térségi szereplők digitális kommunikációjának gyengesége. Erre nézve konkrét intézkedés és az intézkedésekben elemek (pl. értékesítést támogató honlap) kerültek megfogalmazásra. (ÁC1 - SC1, SC2, SC3, SC4, SC5, SC6 – INT1, INT1, ... INT13)

A helyi közösségek egy részének tevékenysége hagyományörzéshez köthető, ezt a kötődést a térségben nemzetiségek jelenléte csak növeli. Munkájuk eszközigenyes (autentikus viselet), működésük költséges (zenekar). A civil szervezetek egy része jó feltételek mellett tud dolgozni (IKSZT), más részüknek a közösségi tér is hiányzik. Szakmai fórumaikon hiányolták a programok támogatását, különösen a többéves lehetőségeket. A kapcsolatrendszerük hasonlóan a többi térségi szereplőhöz esetleges, együttműködésük nem rendszerszerű. Az ottlakók inaktivitása, a betelepülők bekapcsolódásának problematikája is a közösségek támogatásának igényét érezte. A helyi közösségek megerősítésén - végső soron - a település életképessége múlik. (ÁC2 – SC4, SC6 – INT5, INT8, INT11)

Főként a mikrokozmeti fórumok témái voltak a fiatalok elvándorlása, a fiatal közösségek működésének devianciái. A települések elöregedését is leghatékonyabban a fiatalok letelepítésével, helyben tartásával lehet csökkenteni. (ÁC2 – SC4, SC6 – INT6, INT7)

Jelen stratégia intézkedései a korábbi HVS-ben indított folyamatokkal összhangban építkeznek (vállalkozói eszközfejlesztés, helyi termék, turisztika, civil szféra, képzések) de ezen túlmenően több, a korábbi HVS-ben indított intézkedéshez kapcsolódó igény is megfogalmazódott. A korábban preferált helytörténeti gyűjtemények kialakítását követően most azok élettel való megtöltését célzó, vagy a településfejlesztési program céljaihoz illeszkedő fejlesztési projekt megvalósítását lehetővé tevő intézkedés is megfogalmazódott. A HFS törekvésein túl horizontális célokat is szolgál (500 fő alatti kistelepülések). (ÁC1, ÁC2 – SC4, SC6 – INT9, INT10)

Természeti értékeink jelentősek, megismerése és védelme külön szakmai műhely témája volt. A témakör kapcsolódik a turisztikai elemekhez (öko-turisztikai adottságok), marketing tevékenységekhez, képzésekhez, ifjúsági programokhoz. (ÁC2 - SC4, SC5, SC6 - INT12)

A tervezési terület bár országosan periférikus helyzetű, a közeli nagyváros agglomerációja révén relatíve jó pozícióval rendelkezik. A településközi kapcsolatok gátja a leromlott úthálózat, a sok zsáktelepülés. Jelentős számú az ingázó (tanulók, munkavállalók). A térség nemzetközi kapcsolatainak fejlődését (gazdasági, társadalmi) nagyban elősegítené az M6-M60 autópályák határig való megépítése. A helyzetelemzés során bemutattuk, hogy a települések több mint 2/3-a nem rendelkezik szennyvízcsatornával. A két területen VP intézkedés kerül meghirdetésre. (ÁC2 - SC1, SC3, SC5, SC6 - INT13)

8. CSELEKVÉSI TERV

8.1 AZ INTÉZKEDÉSEK LEÍRÁSA

8.1.1 1. intézkedés megnevezése: Induló és működő vállalkozások eszköz és telephely fejlesztése Specifikus cél: SC1, SC2, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A térségben a vállalkozások szektoriális megoszlása, számossága megfelel az országos adatoknak, de jellemzően tőkehiányosak, a pályázati források sok esetben számukra méretüknél, vagy területi lehatárolás miatt nem elérhetőek. Fejlődésükhöz azonban szükség van külső forrásra, ez elsősorban kisléptékű beruházási, eszközbeszerzési igényt jelent. A fejlesztéssel erősödnek a mikrovállalkozások, foglalkoztatási lehetőséget teremthetnek.

Az intézkedés a helyi erőforrások jobb kihasználása, a helyben való foglalkoztatás lehetőségeinek bővítése érdekében, a helyi gazdaság kiüresedési folyamata ellen kíván hatni a helyi termék előállításának, minőségjavításának, piacra jutásának támogatásával.

Sok esetben a vállalkozók felkészültsége (attitűdje, gazdasági, üzleti tudása) alacsony szintű, tervszerű működésük, forrásszerző, digitális kommunikációs képességük gyenge, marketing munkájuk nem elégséges. Együttműködésük eseti. Készségfejlesztéssel, mentorálással a lehetőségek jobban kihasználhatókká válnak, forrásszerzéssel a tőkehiány csökkenthető, jobb üzleti eredmény érhető el, növekedhet a helyben foglalkoztatás.

☒ **SWOT** kapcsolódás: LGA1, LGA2, LGA7, GY1, GYGA2, GYGA4, GYGA5, GYV2

Kapcsolódó OP: GINOP-1.1.2: Vállalkozói mentorálás a mikro-, kis- és közép-vállalkozások részére.

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

A pályázateredményeként létrejövő kapacitás irányulhat Annex I, non Annex termék, ill. szolgáltatás előállítására is.

1. Célterület: Működő vállalkozások telephelyfejlesztésének, gép-, eszközbeszerzéseinek, támogatása.
2. Célterület: A vállalkozások üzleti készségeit fejlesztő programokon való részvétel, vagy mentorálási szolgáltatás igénybevétele, továbbá marketing tevékenység fejlesztése, amelyek eredményeként a kezdő és működő vállalkozásokat fenntartható fejlődési pályára lehet állítani:
  - Marketingtevékenység támogatása;
  - Vállalkozói készségfejlesztési tréning;
  - Mentorálási támogatás;
  - Szakmai együttműködések, közös beszerző és értékesítő szervezetek létrehozása.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Célkitűzésünk illeszkedik a VP 1. és 6. prioritásához, a VP horizontális intézkedései mezőgazdasági diverzifikációs és induló mikrovállalkozásokat támogatják. A mikrovállalkozók beruházásainak támogatásai a 2007-2013 HVS-ben is szerepeltek, a legsikeresebb intézkedés volt. A GINOP hasonló tartalmú intézkedése (GINOP-1.2.1, GINOP-1.2.2) a **más projektméretet** támogat. A VP horizontális intézkedései nem tartalmazzák kimondottan üzleti készségfejlesztés támogatását. A képzések az 2007-2013 HVS-ben is szerepeltek, és a célzott képzésekre komoly igény volt. Az EFOP-ban és az iskolarendszerű képzésben nincs hasonló tématerületű, koncentrált és ezen célcsoportra irányuló képzés. A **mentorálást** a GINOP fenti intézkedése támogatja. A szakmai együttműködések, közös beszerző és értékesítő szervezetek a VP 16.3.1. intézkedése segítségével megvalósíthatók. Nem támogatottak továbbá a VP-6.2.1 és -6.4.1 intézkedésekben megvalósítható cselekmények:

- a mezőgazdasági vállalkozások nem mezőgazdasági tevékenységeinek továbbfejlesztése;
- helyi szükségleteket kiszolgáló árutermelő/szolgáltató mikro-vállalkozások indítása.

A jogosultak köre:

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület tervezési területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozók (benne a jogszabályi korlátokat meg nem haladó őstermelők, családi vállalkozók).

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

Az 1. célterülethez kötelező a marketing tevékenység választása.

Helyi terméknek tekintjük:

- A helyben megtermelt vagy összegyűjtött alapanyagokból, helyben kialakult eljárások (receptek) alkalmazásával, többnyire kisüzemi keretek között előállított, esetleg csomagolásukban is helyi anyagokat, helyi kulturális elemeket felhasználó - ily módon a hely sajátosságait megjelenítő - termékek.
- A helyi munkaerővel a helyi – 40 km sugarú körön belüli – lakossági igényeket kielégítő termékek.

A képzési programok elsősorban ne a lexikális tudás gyarapítására, hanem a gyakorlati tapasztalatok megszerzésére, a jó gyakorlatok megismerésére irányuljanak. Az elvégezni kívánt készségfejlesztő programot a Pályázati Felhíváshoz mellékelt Ajánlati Listából kell kiválasztani.

A marketingtevékenység a készségfejlesztéssel együtt választva önállóan is támogatható.

Jogosultsági kritériumok:

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület tervezési területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozók.

Kötelezettségvállalások:

Helyi termék előállítását célzó projekt esetén Kedvezményezettnek vállalnia kell, hogy a fejlesztés eredményeként előállításra kerülő helyi terméket minősítési eljárás alá veti és csatlakozik egy védjegyhez.

Marketing tevékenység választása esetén Kedvezményezettnek vállalnia kell legalább kisarculatot (logo, névjegy, levélsablon), a pályázó által frissíthető, garantált szolgáltatást tartalmazó, értékesítési lehetőséget biztosító honlapot, és további, a fenntartási időszakban legalább évi négy megjelenést helyi vagy térségi újságban.

Képzés választása esetén a képzési tanúsítvány megszerzése kötelező.

Kiválasztási szempontok:

A helyi termék előállítását célzó pályázatok előnyt élveznek.

Az üzleti terv készítése előnyt jelent. Útmutatója a Pályázati Felhívás melléklete.

Az 1. célterületen a készségfejlesztés és marketing tevékenység együttes vállalásával előnyt jelent.

A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.

Aprófalvakban van a projekt megvalósítási helye

A támogatási kérelem benyújtását megelőző naptári év átlagos statisztikai állományi létszámához viszonyítva, legkésőbb a záró kifizetési kérelem benyújtásáig megvalósuló, legalább 2 éven át folyamatosan fenntartott foglalkoztatás bővítés.

Fejlesztést helyi, a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület tervezési területén legalább 2017. január 1. napja óta székhellyel/fiókteleppel rendelkező kivitelezővel/szállítóval valósítja meg.

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **170.000.000,-Ft**

b. *Támogatás aránya a megvalósítás helyszíne szerint*

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**

A tervezési terület 1500 fő lakónépességet⁸ meg nem haladó települései esetén a maximális támogatási intenzitás **70%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás **60%**

c. *Projektméret korlátai*

A támogatás maximális értéke

Telephelyfejlesztés, gép-, eszközbeszerzés: **5.000.000,-Ft**

⁸ KSH Terület – Tstar 2014

Marketingtevékenység támogatása:	300.000,-Ft
Vállalkozói készségfejlesztési tréning:	100.000,-Ft
d. Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):	
Hagyományos költségelszámolás, marketing tevékenység és képzés esetén lehetőség szerint egyszerűsített.	

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma:	60 db.
Ebből vállalkozás:	60 db;
önkormányzat:	0 db;
civil szervezet:	0 db;

8.1.2 2. intézkedés megnevezése: A helyi közösségi vállalkozáson alapuló gazdasági szervezetek, szövetkezők⁹ létrejöttének támogatása, megerősítése.

Specifikus célok: SC1, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A helyi társadalom, helyi gazdaság kiüresedési folyamat ellen, a közösségi szerveződések, közös munka értékének erősítése érdekében kíván jelen intézkedés cselekvési teret biztosítani. Az intézkedés segíti a helyben való foglalkoztatást közösségi színtereket aktivizál.

Az intézkedés tartalmát a **GINOP-5.1.3-16** Felhívás lehetőségeit felhasználva, nem LEADER forrásból kívánjuk megvalósítani.

☑ SWOT kapcsolódás: VGA1, GYGA2

8.1.3 3. intézkedés megnevezése: Helyi termék koordinált piacra jutása

Specifikus célok: SC1, SC2, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A helyzetfeltárás során mikrokörzeti fórumok és szakmai műhelyek visszatérő véleménye volt, hogy a helyi termékek nehezen elérhetők, nem ismertek, sőt jobbra a termelők sem ismerik egymást. Nincs szakmai tapasztalatcsere, közös marketing, értékesítés. Nem jellemző a termelők/szolgáltatók működésére a garantált szolgáltatás megléte. Az értékesítés lehetőségeinek bővítésével, közös, koordinált marketing munkával nő az eladott termékek mennyisége, nagyobb árbevétel érhető el.

☑ SWOT kapcsolódás: GYGA4, GYGA5, EGA2, EGA4

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés támogatni kívánja új helyi termék értékesítési pontok kialakítását, beleértve a fejlesztéshez kapcsolódó építési munkákat, kisléptékű, a telephelyen, a telekhatáron belül megvalósítandó infrastruktúra-fejlesztéseket. A cél nem piacjellegű értékesítési pontok kialakítása.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Célkitűzésünk illeszkedik a VP 1. és 6. prioritásához, e téren a VP horizontális intézkedései csak helyi termékértékesítést szolgáló piac infrastruktúra fejlesztését, valamint a REL a helyi termék népszerűsítését támogatják. A GINOP hasonló tartalmú intézkedést nem tartalmaz. Nem

⁹ ld. econ.core.hu/file/download/szgg/csaladi_gazdasag.pdf

támogatottak a VP-6.2.1 (helyi termék piac kialakítás) és a REL (marketing) intézkedésekben megvalósítható cselekmények.

A jogosultak köre:

A tervezési területen székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozások (benne a jogszabályi korlátokat meg nem haladó őstermelők, családi vállalkozók) együttműködő csoportjai (konzorcium).

A kiválasztási kritériumok

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltételeknek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

A kedvezményezettnek vállalnia kell, hogy a fejlesztés eredményeként létrehoz legalább három értékesítési pontot, és további hattal együttműködési megállapodást köt.

A megvalósítási időszak végére az együttműködő konzorciumnak kisarculattal (logo, névjegy, levélsablon), a pályázó által frissíthető tartalmú, garantált szolgáltatást tartalmazó, értékesítési lehetőséget biztosító honlappal kell rendelkeznie.

Kiválasztási szempontok:

Előnyt jelent az értékesítési pontok száma, az együttműködő termelők száma.

Előnyt jelent marketing terv készítése. Útmutatója a Pályázati Felhívás melléklete.

A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.

Aprófalvakban van a projekt megvalósítási helye.

Pályázó tagja a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesületnek legalább 2017. január 1-e óta.

Projekt tervben megfogalmazottak minősége.

Védjeggyel rendelkező szervezet tagja.

Az értékesítésbe bevont helyi termék előállítók száma.

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **15.000.000,-Ft**

b. *Támogatás aránya*

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti

település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **60%**

c. *Projektméret korlátai*

A támogatás maximális értéke: **3.000.000,-Ft**

d. *Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):*

Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: 6 db.

Ebből vállalkozás: 6 db;

8.1.4 4. intézkedés megnevezése: Turisztikai termékek és attrakciók fejlesztése

Specifikus célok: SC1, SC3, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A tervezési terület mindegyik települése potenciálisan alkalmas arra, hogy bekapcsolódjon a turizmus folyamatába. Ezzel összhangban van helyzetfeltárás során megfogalmazódott igénye az ökoturizmus fejlesztésére. Tekintettel arra, hogy szűkösek a rendelkezésre álló források, ezért nem a zöldmezős beruházás típusú fejlesztéseket preferáljuk, hanem a helyi erőforrások feltárásán alapuló fejlesztéseket, amelyek az adott hely speciálisan lokális, egyedi örökségének és kultúrájának a hasznosítására épít. E rendszer egy-egy eleme (táji hagyományokhoz, termelési, ünnepi szokásokhoz kötődés, kézműves mesterségbeli tudás, stb.) kapcsán a helyi társadalom magas szinten érintett, turisztikai hasznosításával ezért erősíti a helyi társadalmat, az ott élő emberek helyi identitását. Olyan turizmus fejlesztés a cél, amelyben fontos a helyi kultúra, helyben lakók személyes bevonása.

☒ SWOT kapcsolódás: GYGA5, LKÖ1, LKU4, LGA5

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

a.) *Közösségi alapú turizmusfejlesztés kisléptékű beruházásokkal (infrastruktúra fejlesztés).*

Azon településeken ahol még nincsen, vagy nem elég erős a turisztikai ágazat jelenléte elő kell segíteni, hogy-egy egy eredeti ötlettel, kimondottan figyelmet érdemlő újszerű kezdeményezéssel a turizmus alapjai megteremtődhessenek. Egy egyszerű, de érdekes attrakció fejlesztés, szálláshely, vagy a turisták által igénybe vehető egyedi szolgáltatás elősegítheti az adott település marketingjének a megújítását, illetve bekapcsolódását már működő turisztikai hálózatokba. (pl. falusi turizmus egyesület, zöldút, borút, lovas túra állomás stb.) Beruházásoknak nem új épület létesítésére, hanem helyi alulhasznosított ingatlanok értékmentő hasznosítására kell irányulnia.

b.) *A gasztroturizmus fejlesztése és turisztikai célú hasznosításuk révén (infrastruktúra fejlesztés).*

A közel múltban nyerte meg a MEZŐ a legízletesebb, legegységibb gasztronómiai kínálatú vidéki térségek számára kiírt ÉDEN pályázatot. Orfúról indult, és futott be országos karriert a medvehagymára épülő gasztronómia, országos ismertségű gasztronómiai fesztiváljaink (Medvehagyma, Tök) és egyre ismertebb gasztronómiai kínálataink (Öko-csali, Malom, Kemencés udvar stb.) Indokolt ezért a gasztroturizmus kiemelt kezelése.

A cél eléréséhez az alábbi intézkedéseket javasoljuk:

b.1) Kis léptékű borturisztikai fejlesztések megvalósítása pl. vendégfogadásra alkalmas pince felújítás (amennyiben a pályázó vállalja azt, hogy minden jogszabályi előírást betartva borúti minősítést szerez).

b.2) Meglévő turisztikai szálláshely szolgáltatás bővítése gasztropajta, gasztroterasz, kemencés udvar, teaház, látvány-fűszerkert stb. létesítményekkel. A pályázó kötelezettséget vállal arra, hogy ezeket programszerűen hasznosítja és a saját vendégein kívül mások számára is elérhetővé teszi.

c.) *Turisztikai vonzerőt növelő rendezvény szervezés, rendezvény koordináció és marketing.*

c.1) Turisztikai vonzerővel rendelkező rendszeres helyi termék piacok szervezése, vagy helyi termékekre épülő évről-évre megrendezésre kerülő rendezvények támogatása. (szolgáltatásfejlesztés)

c.2) Innovatív, a kistérség értékeit felmutató garantált programok, több településen átívelő turisztikai rendezvények, fesztiválok, program sorozatok támogatása, melyek promóciójában együttműködnek TDM szervezettel (szolgáltatásfejlesztés).

c.3) Turisztikai vonzerővel rendelkező programok koordinációja, rendezvénynaplár készítése, közös marketing tevékenység (szolgáltatói háttér fejlesztése).

d.) *Turisztikai innováció, termékfejlesztés és jó gyakorlattal kapcsolatos tudásátadás (szolgáltatói háttér fejlesztése).*

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Célkitűzésünk illeszkedik a VP 1. és 6. prioritásához, a VP 6.4.1 intézkedése mezőgazdasági termelőkre vonatkozik, a VP 16.3.1. az együttműködések támogatja, további kisléptékű turisztikai projektekre célzott horizontális intézkedést nem tartalmaz.

A TOP turizmus fejlesztés re vonatkozó intézkedése más léptékű projekteket támogat (min. projektméret 50 mFt).

A jogosultak köre:

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület tervezési területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozók (benne a jogszabályi korlátokat meg nem haladó őstermelők, családi vállalkozók), civil szervezetek és önkormányzatok.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

- Meglévő lokális tárgyi vagy szellemi örökségre épít.
- Együttműködik más turisztikai szolgáltatóval, továbbá térségi turisztikai szervezettel.
- Átgondolt marketing programmal rendelkezik és ezt a pályázatban bemutatja.
- A projekt fenntarthatóságát, várható turisztikai hatását megfelelően alátámasztotta.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltételeknek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

A megvalósítási időszak végére az együttműködő konzorciumnak kisarculattal (logo, névjegy, levélsablon), a pályázó által frissíthető tartalmú, garantált szolgáltatást tartalmazó, értékesítési lehetőséget biztosító honlappal kell rendelkeznie.

Az a.), b.) és c.) pontok választása esetén marketing terv készítése, a pont d.) választása esetén a tervezett tevékenység bemutatása szükséges

Kiválasztási szempontok:

Előnyt jelent a marketing program kidolgozottsága. Útmutatója a Pályázati Felhívás melléklete. A c.3) tevékenység választása esetén előny az együttműködésben részt vevők száma, turisztikai menedzsment tapasztalat megléte.

A d.) választása esetén a tervezett tevékenység bemutatása. Útmutatója a Pályázati Felhívás melléklete.

A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.

Aprófalvakban van a projekt megvalósítási helye.

Pályázó tagja a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesületnek legalább 2017. január 1-e óta.

Fejlesztést helyi, a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület tervezési területén legalább 2017. január 1. napja óta székhellyel/fiókteleppel rendelkező kivitelezővel/szállítóval valósítja meg.

Szakmai turisztika szervezet tagja.

Üzleti tervben megfogalmazottak minősége.

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **49.000.000,-Ft**

b. *Támogatás aránya*

A tevékenységi területek a.), b.) c.3) és d.) esetén, amennyiben önkormányzat, civil szervezet pályázik:

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti

település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**

A tevékenységi területek a.), b.) c.3) és d.) esetén, amennyiben mikrovállalkozó (benne a jogszabályi korlátokat meg nem haladó őstermelő, családi vállalkozó) pályázik:

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**
A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **60%**

A tevékenységi területek c.1) és c.2) esetén, amennyiben önkormányzat, civil szervezet pályázik:
A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**
A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**
A tervezési terület 1500 fő lakónépesség¹⁰ meg nem haladó települései esetén a maximális támogatási intenzitás **90%**
A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás **75%**

A tevékenységi területek c.1) és c.2) esetén mikroállalkozó (benne a jogszabályi korlátokat meg nem haladó őstermelő, családi vállalkozó) pályázik:

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**
A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **70%**
A tervezési terület 1500 fő lakónépesség¹¹ meg nem haladó települései esetén a maximális támogatási intenzitás **70%**
A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás **60%**

c. *Projektméret korlátai*

A támogatás maximális értéke:

a.) Közösség alapú turizmus fejlesztés:	3.000.000,-Ft
b.) Gasztroturisztikai beruházás:	1.500.000,-Ft
c.1-2) Rendezvény sorozat támogatása	1.000.000,-Ft
c.3) Rendezvény koordináció, rendezvény naptár és marketing	2.000.000,-Ft
d.) Innováció, termékfejlesztés, tudásátadás	500.000,-Ft

d. *Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):*

Hagyományos költségelszámolás, c.) és d.) esetén lehetőség szerint egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: 30 db.
Ebből vállalkozás: 20 db;
önkormányzat: 5 db;
civil szervezet: 5 db.

---

¹⁰ KSH Terület – Tstar 2014

¹¹ KSH Terület – Tstar 2014

8.1.5 5. intézkedés megnevezése: Hagyományőrző, művészeti és kulturális csoportok működésének, tudásuk megszerzésének, továbbadásának támogatása. Hagyományőrző és kortárs programsorozatok támogatása.

Specifikus célok: SC4, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A térség településeinek nagyobb részében nincs kulturális szervezőerő, hiányzik a szakmaiság, az amatőr kulturális csoportok, az alternatív csoportok, a képzőművészek jelenléte, munkája. A hagyományőrző művészeti csoportok és közösségek működéséhez, a tudás megszerzéshez és továbbadásához nincs elegendő forrás. A hagyományőrző közösségek együttműködése esetleges. A térségben kevés az alkotótábor, a bemutató program, kiállítás.

☒ SWOT kapcsolódás: VKU2, LKU2, LKU4

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Hagyományőrzés, népszokások felelevenítése, táncházak szervezése, bemutató programok szervezése, bonyolítása, az értékőrző, értékteremtő tevékenységhez szükséges tudás és eszközbeszerzés költségeinek támogatása, szakmai mentorálás biztosítása, hagyományőrző táborok, alkotótáborok, kiállítások rendezése, programsorozatok indítása. Mindezen tevékenységekhez felmerülő étkezési, szállásköltség, utazási, előadói és marketing költségek.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Célkitűzésünk illeszkedik a VP 1. és 6. prioritásához, e téren a VP horizontális intézkedései ilyen tartalmú és projektméretű intézkedést nem tartalmaznak.

Az intézkedéshez a NEA Kollégiumai, az EFOP, a VP és a Norvég Alap meghirdetett, fenti célokhoz kapcsolódó pályázati kiírásai kapcsolódhatnak.

A jogosultak köre:

A térségben működő civil szervezetek, nemzetiségi önkormányzatok, (továbbiakban Közösségek).

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

A támogatott Közösség tevékenysége a térség értékeinek bemutatását, gazdagítását szolgálja.

Kiválasztási kritériumok:

Jogosultsági feltételeknek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

Tevékenység közzététele a HACS honlapján, illetve HACS birtokában lévő civil címlistára kiküldhesse

Együttműködés más hasonló tevékenységet végző legalább két Közösséggel.

Programsorozat esetén annak éves lebontásban történő benyújtása.

Kiválasztási szempontok:

Az együttműködő közösségek száma.

A tervezett program, tábor, rendezvény kidolgozottsága. A Megalapozó Dokumentum a Pályázati Felhívás melléklete.

Aprófaluban (500 lakos alatti településen) található a projekt megvalósítási helye.

A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.

Pályázó vagy képviselője részt vett a HFS elkészítésében, vagy pályázat beküldése előtt megtartásra került Fórumon részt vett.

A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező vállalkozástól kerülnek beszerzésre.

A projekt elősegíti a helyi hagyományok életben tartását vagy új hagyományok megalapozását. Szakmai program.

Tervezett forrás

- a. *Beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **20.000.000,-Ft**
- b. *Támogatás aránya*
 A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**
 A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti település esetén a maximális támogatási intenzitás: **85%**
 A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**
- c. *Projektméret korlátai*
 A támogatás maximális értéke: **500.000,-Ft**
 Ezen belül:
 Működési költségek: **100.000,-Ft**
 Hagyományőrző, értékőrző rendezvények, térségi fesztiválok, többéves programsorozatok **300.000,-Ft**
 Hagyományőrző vagy alkotótáborok szervezése **300.000,-Ft**
 Tevékenységhez szükséges eszközbeszerzés (kivéve informatikai) **300.000,-Ft**
- d. *Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):*
 Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: 40 db.
 Ebből vállalkozás: 0 db;
 önkormányzat: 10 db;
 civil szervezet: 30 db.

8.1.6 6. intézkedés megnevezése: A fiatalok helyben tartására, életminőségük javítására, esélyeik növelésére mintaprojektek támogatása.

Specifikus célok: SC4, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A térség népességének csökkenése, a lakosság öregedése súlyos probléma, amelyet több terület együttes fejlesztésével lehet kezelni. Szükséges a fiatalok helyben tartása, életminőségük javítása, esélyeik növelése, identitásuk, közösséggé szerveződésük erősítése. Segíteni kell az otthon és munkahelyteremtést, a közösséggé szerveződésüket. A térségi lakóhelyválasztás ösztönzését meglévő önkormányzati épületek átalakításával, felújításával, ingatlan vásárlással, lakótelek térítésmentes átruházásával, térségi szolgáltatások fejlesztésével, térségi ifjúsági közösségek szerveződésével, ifjúsági közösségi vállalkozások támogatásával.

Az intézkedés tartalmát az **EFOP-1.5.2-16** Felhívás lehetőségeit felhasználva, nem LEADER forrásból kívánjuk megvalósítani.

☑ SWOT kapcsolódás: GYTÁ3, GYTÁ5, TÁ3

8.1.7 7. intézkedés megnevezése: Ifjúsági közösségek szerveződésének és programjaik támogatása. Animátorok képzésének és működésének támogatása.

Specifikus célok: SC4, SC6

Indoklás, alátámasztás:

Nem működnek a települések különböző életkorú és élethelyzetű csoportjainak találkozási, informálódási, együttműködési keretei. Amennyiben nem kelnek életre a helyi ifjúsági közösségek, a térbeli elzártság, a társadalmi leszakadás együttese oda vezet, hogy a jelenleg meglévő problémák tovább súlyosbodnak. A fiatalok térségben való megtartásának egyik első fontos lépése az önszerveződő ifjúsági közösségek segítése. A közösségek fiatalításához, fiatalok közösséggé szerveződéséhez már kipróbált és működő programok átvétele, közös programok szervezése, animátorok képzése és működtetése szükséges.

☑ SWOT kapcsolódás: GYTÁ3, GYKU1, VKU1

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az ifjúsági közösség által megtervezett és kivitelezett ifjúságfejlesztési kisprojektek támogatása. A kisprojektek a helyi fiatalok találkozását, együttlétét, szabadidő eltöltését, településhez, a helyi közösségekhez való kapcsolódását szolgálja, maguk által kitalált módon. Az ifjúságfejlesztési kisprojektek egy-egy települési ifjúsági közösségének céljai szerint kerülnek megtervezésre és ún. akciótervben kifejtésre. Az akciótervek kidolgozását ifjúságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek segítik, azaz olyan civil szervezetek, amelyek alapszabályuk szerint ifjúságfejlesztéssel foglalkoznak.

Az akcióterv tartalmazhat ifjúsági közösségi tér kialakítását (építés és/vagy felújítás), eszközbeszerzést, ifjúsági programokat, programsorozatokat.

A felhívás keretein belül támogatható mintaprojektek megvalósítása, jó gyakorlatok megismerése, átvétele, tanulmányutak szervezése, vetélkedők, rendezvények szervezése, új ifjúsági szolgáltatások bevezetése, önkéntes munkára díj alapítása, továbbá animátorok képzése, foglalkoztatása.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Célkitűzésünk illeszkedik a VP 6. prioritásához, továbbá az EFOP 2. prioritásához is. Ifjúságfejlesztési kisprojektek ilyen módon való megvalósítására a VP horizontális intézkedéseiből vagy más OP-kból nem igényelhető támogatás.

A jogosultak köre:

A tervezési terület településein székhellyel rendelkező civil szervezet, települési, nemzetiségi önkormányzat, egyházi jogi személy. Abban az esetben, ha a célcsoport ifjúsági közösség közvetlenül nem tud pályázni, ezt a pályázónak a pályázathoz csatolandó akciótervben kell indokolnia. Közösségi tér kialakítására IKSZT-vel rendelkező, vagy a VP-6-7.4.1.1-16 felhívás 3. célterületére (kis IKSZT) pályázatot benyújtó települések nem pályázhatnak.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

- Az akciótervek kidolgozását ifjúságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek segítik, azaz olyan civil szervezetek, amelyek alapszabályuk szerint ifjúságfejlesztéssel foglalkoznak.
- Az ifjúságfejlesztési kisprojektek egy-egy települési ifjúsági közösség céljai szerint kerülnek megtervezésre. Abban az esetben, ha a kedvezményezett ifjúsági közösség közvetlenül nem tud pályázni, a pályázónak a pályázathoz csatolandó akciótervben kell kifejtenie, s ezáltal igazolnia, hogy a tervezést a fiatalok végezték.
- A pályázónak vállalnia kell, hogy az akciótervben leírt tevékenységet megvalósítja a projekt során.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltételnek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

Akcióterv készítése, mely tartalmazza megvalósítandó cselekményeket.

A település polgármesterének támogató nyilatkozata a fejlesztési cél elérése érdekében.

Kiválasztási szempontok:

- Az akcióterv minősége. Útmutató a Pályázati Felhívás melléklete.
- Aprófaluban (500 lakos alatti településen) található a projekt megvalósítási helye.

- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján
- Különböző életkorú és élethelyzetű csoportok együttműködése
- Pályázó vagy képviselője részt vett a HFS elkészítésében, vagy pályázat beküldése előtt megtartásra került Fórumon részt vett.
- A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező vállalkozástól kerülnek beszerzésre

Tervezett forrás

- a. *Beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **13.000.000,-Ft**
- b. *Támogatás aránya*
 A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**
 A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti település esetén a maximális támogatási intenzitás: **85%**
 A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**
- c. *Projektméret korlátai*
 A támogatás maximális értéke: **1.200.000,-Ft**
 Ebből:
 Eszközbeszerzés **300.000,-Ft,**
 Rendezvény, programszervezés **200.000,-Ft.**
 Képzés, tréning: **500.000,-Ft**
 Marketing **100.000,-Ft**
 Közösségi tér kialakítása **1.000.000,-Ft**
- d. *Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):*
 Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: 10 db.
 Ebből vállalkozás: 0 db;
 önkormányzat: 3 db;
 civil szervezet: 7 db.

8.1.8 8. intézkedés megnevezése: Civil szervezetek működésének, szervezetük fejlesztésének és együttműködésük támogatása.

Specifikus célok: SC4, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A települések szervezettsége, a települések közösségi élete, a civilek tevékeny részvételén múlik. A civilek szerepének, feladatának, együttműködési készségének, működésük eredményességének feltétele működőképességük, képzésük, fejlesztésük.

☑ SWOT kapcsolódás: GY1, GYTÁ3

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés a térségben működő, hagyományőrző, értékteremtő, a helyi kulturális és sportéletben tevékenykedő, közbiztonsággal foglalkozó civil szervezetek működésének, programjainak és szervezetfejlesztésének támogatását célozza. Támogatást kaphat:

- A.) Működés-együttműködés területeken:** közösségi tér kialakítása, eszközbeszerzés, jogi és pénzügyi szolgáltatások igénybevétele, honlap-hírlevél fejlesztés, térségi civil adatbázis, térségi civil rendezvénynaptár elkészítése, információs napok, találkozók szervezése, településközi és térségi együttműködési mintaprojektek, innovációs napok szervezése.
- B.) Szervezetfejlesztés:** képzések és tréningek, civil szakmai műhely működtetése, rendszeres tanácsadó szolgálat IKSZT-ben, mentorálás, jó gyakorlatok bemutatása, látogató utak szervezése, pályázati ismeretek átadása.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Civil szervezetfejlesztési kisprojektek ilyen módon való megvalósítására a VP horizontális intézkedéseiből vagy más OP-kból nem igényelhető támogatás.

A jogosultak köre:

A tervezési terület településein székhellyel rendelkező civil szervezet.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

A támogatás hatékonyságának javítása érdekében erősíteni kívánjuk a szervezet tudatos, tervezett működését. Ezért a projekt környezetét, beágyazottságát, megalapozottságát programtervben kérjük bemutatni. Útmutatója a Pályázati felhívás melléklete.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltételnek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

A pályázó vállalja, hogy a Mecsekvidék HACS civil adatbázisában szerepelteti magát, annak honlapján rendszeresen (min. 3 alkalom) megjelenti a támogatott tevékenység előrehaladásának eseményeit.

A pályázó a fejlesztési cél elérése érdekében programtervet készít.

Kiválasztási szempontok:

A kidolgozott programterv minősége.

Aprófaluban (500 lakos alatti településen) található a projekt megvalósítási helye.

A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.

Civil együttműködések száma a projekt megvalósítás érdekében.

Pályázó vagy képviselője részt vett a HFS elkészítésében, vagy pályázat beküldése előtt megtartásra került Fórumon részt vett.

Létrejönnek a projekt hatására további programok, projektek.

A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező vállalkozástól kerülnek beszerzésre.

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **30.000.000,-Ft**

b. *Támogatás aránya*

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti település esetén a maximális támogatási intenzitás: **85%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**

c. *Projektméret korlátai*

A támogatás maximális értéke (közösségi tér kivételével): **600.000,-Ft**

Ebből:

Eszközbeszerzés **300.000,-Ft**

Rendezvény, programszervezés **300.000,-Ft**

Képzés, tréning:	300.000,-Ft
Közösségi tér kialakítása, fejlesztése	1.000.000,-Ft
Tanulmányutak, látogató utak	100.000,-Ft
Pénzügyi, jogi szolgáltatások igénybevétele	150.000,-Ft
d. Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):	
Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.	

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma:	50 db.
Ebből vállalkozás:	0 db;
önkormányzat:	0 db;
civil szervezet:	50 db.

8.1.9 9. intézkedés megnevezése: Településfejlesztési programmal rendelkező települések számára gazdaságfejlesztési, vagy közösségfejlesztési célú programok megvalósítása.

Specifikus célok: SC2, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A térség fejlődése egyenetlen, a várostól távolabb elhelyezkedő településeket erősödő leszakadás jellemzi. A 2007-2013-as HVS egyik intézkedése „Aprófalvak élhetősége” foglalkozott az aprófalvak komplex fejlesztésével, településfejlesztési programok elkészítésének támogatásával. A fejlesztési programok a helyi közösség széleskörű bevonásával, a saját erőforrásaikra koncentrálva, külső szakértő segítségével készültek el nyolc település vonatkozásában. Szükséges a meghatározott célok egy részének településszintű megvalósítása.

☑ SWOT kapcsolódás: GYTÁ1, GYTÉ4

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Az intézkedés a 2007-2013-as HVS során elkészült és elfogadott helyi fejlesztési programból a pályázó által kiválasztott egy projekt ötlet megvalósítását, valamint az elkészített programok karbantartását, aktualizálását támogatja. A kiválasztott projekt a helyi gazdaság fejlesztésére (közösségi vállalkozás, helyi termék, turisztika), a helyi szolgáltatások bővítésére illetve a helyi közösség erősítésére irányulhat.

Megvalósítható meglévő ingatlan átalakítása, belső felújítása, a projekt elsődleges céljait szolgáló gép és eszközbeszerzés. Közösségfejlesztés esetén közösségi tér kialakítása, eszközbeszerzés is végezhető.

Közösségfejlesztési cél önmagában nem pályázható.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

Aprófalvak komplex fejlesztésére ilyen módon való megvalósítására a VP horizontális intézkedéseiből vagy más OP-kból nem igényelhető támogatás. A fejlesztés során figyelembe kell venni a VP, a GINOP, a TOP és az EFOP idevonatkozó intézkedéseit.

A jogosultak köre:

A tervezési területhez tartozó, 500 fő alatti azon települések önkormányzata, az akciócsoport területén székhellyel rendelkező civil szervezet, amely települések a 2011 és-2013-as HVS „Aprófalvak élhetősége” célterületen sikeresen elszámolt fejlesztési programmal rendelkeznek. A benyújtott projekt a fejlesztési programban szerepel, arra épül.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

A projekt segítse a helyben történő foglalkoztatást, a helyi gazdaság (helyi termék, falusi vendéglátás, turisztika stb.) fejlesztését, a fiatalok helyben tartását, a helyi szolgáltatások

bővítését, minőségének javítását. A pályázónak a fentiekén túl Projekttervben be kell mutatnia a helyi közösség részvételét, valamint azt, hogy milyen meglévő helyi erőforrásokra kíván építeni.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltételnek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

Projektterv készítése. Útmutató és pontozási szempontrendszer a Pályázati Felhívás melléklete.

Kiválasztási szempontok:

A Projektterv minősége.

A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.

Helyi gazdaság fejlesztésére irányul (közösségi vállalkozás, helyi termék, turisztika).

A pályázó vagy képviselője, munkavállalója részt vett a HFS elkészítésében vagy a pályázat beküldése előtt megtartásra került Fórumon részt vett.

Létrejönnek a projekt hatására további programok, projektek.

A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező vállalkozástól kerülnek beszerzésre.

A projekt elősegíti a helyi szolgáltatások bővülését.

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **30.000.000,-Ft**

b. *Támogatás aránya*

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti

település esetén a maximális támogatási intenzitás: **85%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**

c. *Projektméret korlátai*

A támogatás maximális értéke:

Gazdaság/közösségfejlesztési projekt megvalósítása **5.000.000,-Ft**

d. *Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):*

Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: 8 db.

Ebből vállalkozás: 0 db;

önkormányzat: 6 db;

civil szervezet: 2 db.

8.1.10 10. intézkedés megnevezése: Helyi tájértékek állapotjavítása. Helytörténeti gyűjtemények, tájházak életre keltése programokkal. A meglévő értéktárak bővítése, közös értékleltár létrehozása.

Specifikus célok: SC4, SC5, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A tervezési terület változatos történelmi múltjából fakadóan rendkívül gazdag kulturális örökséggel rendelkezik. Az épített örökség és a kapcsolódó környezet azonban legtöbbször rendkívül leromlott állapotban van. Ez nem csak az épületek és környezetük fizikai állapotának pusztulását eredményezi, hanem kedvezőtlen hatással van a kulturális hagyományok és a szellemi örökség egyéb formáinak továbbélésére, a helyi közösségek összetartó erejére és megújuló képességére. A jövő nemzedékek számára egyre kevesebb kulturális örökségi elem marad bemutatható, hosszú távon már a kistérség kulturális identitás megőrzésének tárgyi és szellemi örökségi háttere kerül veszélybe.

Az intézkedés célja a fenti tendencia mérséklése, melynek eszköze a támogatott beavatkozások helyszínein az épített, a tárgyi és szellemi kulturális örökség hosszútávon fenntartható megőrzésének biztosítása. Ennek záloga egyfelől a helyi közösségek, mint a fenntartásban érdekelt bevonása, másfelől a nagyközönség számára történő hozzáférhetőség és hiteles, élményszerű bemutathatóság biztosítása.

☒ SWOT kapcsolódás: EKU1, EKU2

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Épített örökség

Helyi védelem alatt álló építmények esetében:

- építmény rendszeres látogathatóságának biztosítása érdekében az érintett épület vagy épületrész külső, belső felújítása, korszerűsítése, közvetlen megközelítését szolgáló gyalogutak kialakítása.

Helyi tájérték

Az épített táji elemek (romok, útmenti keresztek, szakrális építmények, régi kutak, hidak, útmenti fasorok, agrártörténelmi értékek, stb.) állapotának javítása:

- a tájképet alkotó táji elemek felújítása, állagvédelme;
- történelmi látnivalók bemutatását elősegítő, már meglévő útvonal mentén új pihenőhelyek, információs táblák létesítése, meglévők felújítása;
- történelmi látnivalók közvetlen környezetének rehabilitációja.

Tárgyi örökség

Az egykori hagyományos életvitelhez köthető tárgyi eszközök, szerszámok, bútorok, ruhák (viseletek) bemutatónak tételére a 2007-2013 programozási időszakban több intézkedés is lehetőséget biztosított. A meglévő, vagy így létrejött tájházak, helytörténelmi gyűjtemények életre keltésének támogatása:

- a gyűjtemények bővítése, az újonnan bekerült tárgyi eszközök restaurálása, állagmegóvása, konzerválása,
- a gyűjtemény bemutatását szolgáló rendezvények, programok megvalósítása,
- marketing anyagok készítése (szórólap, képi, videó stb.).

Meglévő értéktárak egyesítése, térségi értéktár kialakítása

- A már meglévő helyi, kistérségi értéktárak felhasználásával szellemi örökséget is tartalmazó térségi értéktár kialakítása.

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A „Helytörténelmi gyűjtemények és tájházak életre keltése” fejezetre támogatás igényelhető a TOP (2. prioritás: „Helyi turisztikai vonzerők fejlesztése”) és a GINOP (6. prioritás: Turizmus: „Hazánk kulturális és természeti örökségeinek turisztikai attrakcióként való hasznosítása”) pályázati kiírások forrásaiból a helyi turizmus fejlesztése címen. További lehetőségeket nyújtanak a cél megvalósulása érdekében a VP horizontális intézkedései, a NKA Közgyűjtemények; Örökségvédelem; és Népművészet Kollégiumainak pályázatai (országos védelem alatt álló épített örökség).

A jogosultak köre:

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület tervezési területén székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozók, civil szervezetek és önkormányzatok.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

- illeszkedés a HFS-hez
- költségvetés realitása, arányossága;
- szakmai program értéke és megvalósításának realitása;

a pályázati forrásból kidolgozott turisztikai, muzeális, intézményi szolgáltatáscsomagok hosszútávon történő fenntarthatósága és hozzáférhetősége;

Az alapelveknek való megfelelés feltételrendszerét a Pályázati Felhívás mellékleteként pontozási tábla rögzíti.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltétlenek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

- A történelmi és tárgyi örökség tartalmú pályázatoknál garantált szolgáltatások vállalása.
- A gyűjteményt bemutató honlapon az események kommunikációja.

Kiválasztási szempontok:

- pályázat igényessége, kidolgozottsága, színvonala;
- az elérendő cél mérhetősége, program várható eredménye;
- tervezett program indokoltsága, megalapozottsága;
- *Meglevő értéktárak egyesítése, térségi értéktár kialakítása* területen csak egy pályázat támogatható. Itt előnyt jelent az értéktár komplexitása, elérhetővé tétele.
- Aprófaluban (500 lakos alatti településen) található a projekt megvalósítási helye.
- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján.
- Pályázó vagy képviselője részt vett a HFS elkészítésében, vagy pályázat beküldése előtt megtartásra került Fórumon részt vett.
- Létrejönnek a projekt hatására további programok, projektek.
- A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező vállalkozástól kerülnek beszerzésre.

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre alokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **30.000.000,-Ft**

b. *Támogatás aránya*

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti település esetén a maximális támogatási intenzitás: **85%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**

c. *Projektméret korlátai*

A támogatás maximális értéke: **2.000.000,-Ft**

- Épített örökség (helyi védettség): **1.500.000,-Ft**

- Történelmi tájkép: **1.000.000,-Ft**

- Tárgyi örökség: **1.000.000,-Ft**

- Szellemi örökség: **250.000,-Ft**

- *Meglevő értéktárak egyesítése, térségi értéktár kialakítása*
(1 térségi pályázat támogatható): **2.000.000,-Ft**

d. *Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):*

Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: 15 db.

Ebből vállalkozás: 2 db;

önkormányzat:	8 db;
civil szervezet:	5 db.

8.1.11 11. intézkedés megnevezése: Régi mesterségek tanulása, a hagyományok és az örökség őrzéséhez szükséges tudás megszerzése.

Specifikus célok: SC4, SC5, SC6

Indoklás, alátámasztás:

A kézművesség egyszerre gazdasági és kulturális tevékenység, közösségformáló módszer és lehetőség, személyiségformáló, identitásalakító erő. A kistérségben még jelenleg is sok helyen rejtett vagy elfeledett formában, de megtalálható a hagyomány, a szokásrendszer, a településre, a tájra jellemző népi kézművesség, amit fel kell tární és újraéleszteni. A kreativitás és a kultúra, ill. az azokhoz kötődő iparágak terjeszkedése nem csupán a társadalmi-kulturális mozgások eredménye, hanem az európai versenyképességet erősítő stratégiáé is.

☑ SWOT kapcsolódás: VKU2, EKU2

A támogatható tevékenység területek meghatározása:

Bemutató műhelyek létrehozása

- építmény rendszeres látogathatóságának biztosítása érdekében az érintett épület vagy épületrész külső, belső felújítása, korszerűsítése, közvetlen megközelítését szolgáló gyalogutak kialakítása.

Műhely eszközállományának kialakítása, bővítése

Az egykori hagyományos mesterségekhez köthető tárgyi eszközök, szerszámok, bútorok, ruhák (viseletek) beszerzése, megóvása, kiállítása:

- a az állomány bővítése, az újonnan bekerült tárgyi eszközök restaurálása, állagmegóvása, konzerválása,

Bemutatók, képzések, alkotótáborok szervezése:

- előadók, közreműködők díjazása,
- reklám- és propagandaköltségek (kivéve: telefon-, internethasználat, postaköltség);
- csoportos étkezés helyi termékből készülő szendvicsebéd);
- hagyományos kézműves alkotótáborokhoz, bemutató foglalkozásokhoz szükséges alapanyag vásárlása.

Kézműveseknek, mesterembereknek szóló bemutató, képzés, alkotótábor támogatása szakmai tudás megszerzése, gyarapítása céljából:

- képzések, alkotótáborok részvételi díja (kizárólag: mesteremberek, kézművesek számára)
- alkotótábor esetén étkezési és szállásköltség;

Kiegészítő jelleg, lehatárolás:

A „Régi mesterségek tanulása, a hagyományok és az örökség őrzéséhez szükséges tudás megszerzése” fejezetre támogatás igényelhető a TOP (2. prioritás: „Helyi turisztikai vonzerők fejlesztése”) és a GINOP (6. prioritás: Turizmus:„Hazánk kulturális és természeti örökségeinek turisztikai attrakcióként való hasznosítása”) pályázati kiírások forrásaiból a helyi turizmus fejlesztése címen. Illetve további lehetőségeket nyújtanak a cél megvalósulása érdekében a VP horizontális intézkedései, a NKA Közgyűjtemények; Örökségvédelem; és Népművészet Kollégiumainak pályázatai. A bemutató műhely kialakítása a VP 6.2.1., vagy VP 6.4.1., ill. jelenstratégia 2., 6. és 12. intézkedései adnak lehetőséget.

A jogosultak köre:

A tervezési területen székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikrovállalkozás, civil szervezetek, önkormányzatok.

A kiválasztási kritériumok, alapelvek

Alapelvek:

- illeszkedés a HFS-hez;

- költségvetés realitása, arányossága;
- szakmai program értéke és megvalósításának realitása;
- a pályázati forrásból kidolgozott turisztikai, muzeális, intézményi szolgáltatáscsomagok hosszútávon történő fenntarthatósága és hozzáférhetősége;

Az alapelveknek való megfelelés feltételrendszerét a Pályázati Felhívás mellékleteként pontozási tábla rögzíti.

Jogosultsági kritériumok:

Jogosultsági feltétlenek való megfelelés.

Kötelezettségvállalások:

- Az állománybővítés, szakmai tudás bővítése tartalmú pályázatoknál garantált szolgáltatások vállalása.

Kiválasztási szempontok:

- pályázat igényessége, kidolgozottsága, színvonala;
- az elérendő cél mérhetősége, program várható eredménye;
- tervezett program indokoltsága, megalapozottsága;
- részvételi díj pályázat esetén a tevékenységi körben a mesterségnek meg kell jelennie.
- Aprófaluban (500 lakos alatti településen) található a projekt megvalósítási helye.
- A fejlesztés megvalósításának helye a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (VI.23.) Korm. rendelet alapján
- A pályázó vagy képviselője, munkavállalója részt vett a HFS elkészítésében vagy a pályázat beküldése előtt megtartásra került Fórumon részt vett.
- A projekt elősegíti a helyi hagyományok életben tartását vagy új hagyományok megalapozását.
- A fejlesztéshez kapcsolódó szolgáltatások a Helyi Akciócsoport területén székhellyel, telephellyel vagy fiókteleppel rendelkező vállalkozástól kerülnek beszerzésre

Tervezett forrás

a. *Beavatkozási területre/intézkedésre allokált forrás (összes közpénz: EU és nemzeti társfinanszírozás) nagysága:* **10.138.443,-Ft**

b. Támogatás aránya

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, fejlesztendő járással azonos elbánásban részesülő település esetén a maximális támogatási intenzitás: **90%**

A 105/2015. (IV.23) Korm. rendelet szerinti, kedvezményezett járással azonos elbánásban részesülő, vagy 500 fő lakónépesség alatti

település esetén a maximális támogatási intenzitás: **85%**

A tervezési terület további települései esetén a maximális támogatási intenzitás: **75%**

c. Projektméret korlátai

A támogatás maximális értéke: **1 000 000 Ft**

- Műhely eszközállományának kialakítása, bővítése: **600.000,-Ft**

- Bemutatók, képzések, alkotótáborok szervezése: **400.000,-Ft**

Programsorozat esetében (3alkalom x min. 8 fő): **800.000,-Ft**

- Kézműveseknek, mesterembereknek bemutatókon, képzéseken, alkotótáborokban való részvételének támogatása szakmai tudás megszerzése, gyarapítása céljából: **300.000,-Ft**

d. Támogatás módja (hagyományos vagy egyszerűsített költségelszámolás):

Hagyományos költségelszámolás, lehetőség esetén egyszerűsített.

A megvalósítás tervezett időintervalluma:

2018. I. félév – 2020. II. félév

Kimeneti indikátorok:

A támogatott projektek száma: **10 db.**

Ebből vállalkozás: **2 db;**

önkormányzat: **2 db;**

civil szervezet: **6 db.**

8.1.12 12. intézkedés megnevezése: Szemléletformálás és tudásátadás természeti értékeink megismerése és védelme céljából (értéktár, bemutatóhely, tanösvény)

Specifikus cél: SC5

Indoklás, alátámasztás:

A térségben található a megye kulturális és természeti értékeinek legjelentősebb része. A kulturális értékekről szóló tudást főként az idősebbek birtokolják, így félő, hogy bennreked, az idő múlásával elveszik, elfelejtődik. Mindez megakadályozható a tudásuk anyagának lejegyzésével és digitalizálásával. A már meglévő értéktárak továbbfejlesztésével, információs anyagok készítésével átadható lenne ez a fajta tudás. A tevékenység a 13. intézkedésben támogatott.

Természeti értékeink megismerése és védelme szempontjából a legfontosabb a következetesség, az egymásra épülő lépések sora. Az esetlegesen elhagyatott, elburjánzott területek rehabilitációjával és tisztán tartásával, a már kialakított útvonalak karban tartásával, valamint a jövő generációinak természetszeretetre és tiszteletre való nevelésével őrizhetőek meg leghatékonyabban természeti kincseink.

Az intézkedés tartalmát az **EFOP-3.7.3-16** Felhívás lehetőségeit felhasználva, nem LEADER forrásból kívánjuk megvalósítani.

☒ SWOT kapcsolódás: LGA4, LKÖ3

8.1.13 13. intézkedés megnevezése: Infrastruktúra fejlesztés: úthálózat, szennyvízkezelés (autópályák továbbvezetése, 4 és 5 számjegyű utak felújítása, zsáktelepülési helyzet megszüntetése, szennyvízkezelés)

Specifikus cél: SC5, SC6

Indoklás, alátámasztás:

Az intézkedésben a VP dedikált forrásait kívánjuk bevonnai, gépbeszerzés, illetve a települések egyedi szennyvíztisztítási megoldásainak fejlesztéseivel.

☒ SWOT kapcsolódás: VTÉ1, VTÉ2, GYT2, GYT3

8.2 EGYÜTTMŰKÖDÉSEK

A Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület a 2007-2013-as programozási időszakban is részt vett több, térségi, térségek közötti és nemzetközi együttműködésben egyaránt (Mária út, Mézes körút, Lovas turisztikai útvonal, Borút, Teret a Vidéknek! fesztivál). Jelenleg egy a vidéki fiatalok aktivizálását és ötletfejlesztésének új módszertanát kidolgozó ERASMUS+ által támogatott nemzetközi projektben vesz részt akciócsoportunk. Elmondható, hogy jelentős azon együttműködések száma, melyek nagyobb országok illetve nemzetközi szereplők és a HACs közreműködésével valósultak meg.

A 2014-2020-as programozási időszakban nagyobb hangsúlyt kíván fektetni akciócsoportunk, mind a mikro szintű belső, mind pedig a térség határait átlépő együttműködések és projektek fejlesztésében. A források tekintetében a VP forrásain felül fontosnak tartjuk egyéb más források bevonását is. Az Akciócsoport által megállapított főbb tématerületek a következők:

A HACS Együttműködésének főbb tématerületei	Specifikus cél	SWOT
Máshol működő, helyi termék előállítók, szolgáltatók versenyképességének javítását célzó innovatív rendszerek, eszközök helyi adaptációja, illetve új rendszer kidolgozása és bevezetése	1,2,3	GYGA5, GYGA6
Gazdaságfejlesztést és fiatalok helyben tartását célzó új módszerek kidolgozása, helyi megvalósítása	1,2	VTÁ6
Nemzetközi és országos hálózatokhoz való kapcsolódásban rejlő lehetőségek jobb kihasználása (zarándok, szelíd és aktív turizmus területén)	3	ETÉ1, EGA5, LKÖ3
Baranyai termékek kiemelten a Pécsi piacon és egyéb piacokon való megjelenését, közös marketingjét célzó tevékenységek	2	EGA2, EGA4, GYGA5,
Városterység fejlesztési lehetőségeinek összehangolását, a kapacitások jobb kihasználását célzó projektek	6	ETÉ2
Országos és nemzetközi hálózatok munkájában való részvétel, a térség információ ellátottsága és érdekérvényesítő képessége érdekében	NR	NR
Általános kapcsolati háló fejlesztés és tapasztalatcsere	NR	NR

A beavatkozási területek esetében értelmezhető együttműködési területek, területi relevanciák a 9. sz. mellékletben kerültek összefoglalásra.

8.3 A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁNAK SZERVEZETI ÉS ELJÁRÁSI KERETEI

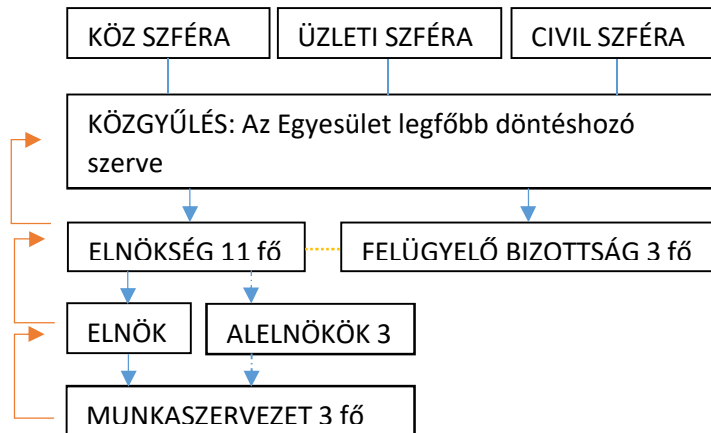
A Vidékfejlesztési Program szerinti HACS feladatokat ellátó jogi személy a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület. A LEADER Akciócsoport címet a 2007-2013-as programozási időszakban elnyerő Egyesület 2008.08.07-i bejegyzése óta egyesület formában működő szervezet, melynek tagsága kilencven és száz fő között mozog. Az Egyesület legfőbb döntéshozó szerve a taggyűlés, mely az Egyesület teljes rendes tagságából áll. Jelenleg összesen 91 tagból, 21 (23%) tag az üzleti, 38 (42%) tag a köz, 32 (35%) tag a civil szektort képviseli. Az Taggyűlés kompetenciája minden az alapszabályban és kapcsolódó jogszabályokban meghatározott jogosítvány alkalmazása. Kiemelendő a fejlesztési irányok, stratégiai döntések meghozatalának jogosítványa, tovább az Egyesület operatív vezetéséért felelős vezető és testület, az Egyesület elnökének és elnökségének megválasztása. Az Egyesület az elnökét és elnökségét 3 évre választja. Az Elnökség minden szektor képviselteti magát, az összesen 11 tagból álló elnökségben, 2 (18%) tag az üzleti szektort, 4 tag (36%) a köz szférát, 5 (46%) tag a civil szektort képviseli. Az Egyesület elnöksége az operatív döntéshozó, irányító és ellenőrző szerv, mely felelős a pályázatok kiválasztási kritériumainak vizsgálatáért, az objektív kritériumrendszer mentén a pályázatok kiválasztásáért, továbbá a Helyi Fejlesztési Stratégia végrehajtás folyamatos monitoringjáért. Mind a közgyűlésben, mind az elnökségben érvényesülnek a KSK rendelet 34. cikk (3) b) pontja szerinti előírások. Az Egyesület alapszabályában nem rendelkezik bíráló bizottság, mint külön szervezeti forma létrehozásáról.

Az Egyesület munkaszervezetének feladata, az animáció, tájékoztatás, projektgenerálás és általános tájékoztatási tevékenység, továbbá a projektekkel kapcsolatos szükséges adminisztratív, pénzügyi feladatok ellátása.

A munka végzéséhez szükséges minimális irodai felszerelés és infrastruktúra, iroda technikai eszközök a HACS rendelkezésére állnak. A feltételek biztosításának költségeit térségi szereplők, egyesületi

tagjaink támogatásával, továbbá a HACCS működési forrásainak felhasználásával kívánjuk továbbiakban is biztosítani.

Az Egyesület Szervezeti felépítése

Az Egyesület alapszabály szerint céljai és azok elérése érdekében végzett tevékenységek a következők:

- kulturális és információs, kommunikációs tevékenység,
- sporttevékenység,
- szabadidős és hobbitevékenység,
- oktatási tevékenység,
- szociális tevékenység,
- környezetvédelmi tevékenység,
- településfejlesztési tevékenység,
- nemzetközi tevékenység,
- -A vidéki területeken történő változások támogatása a gazdálkodási tevékenységek nem mezőgazdasági tevékenységek felé történő diverzifikálása és a nem mezőgazdasági ágazatok fejlesztése, a foglalkoztatás elősegítése, az alapszolgáltatások javítása, beleértve az információs és kommunikációs technológiákhoz való helyi hozzáférést, és a vidéki területeket vonzóbbá tevő beruházások végrehajtása révén a gazdasági és társadalmi visszaesés és a vidék elnéptelenedése felé mutató tendenciák visszafordítása érdekében.
- Vidéki gazdaságra vonatkozó egyéb, helyi kezdeményezésen alapuló intézkedések bevezetése.
- A szélesebb értelemben vett vidéki gazdaságra és lakosságra irányuló intézkedések közötti területi koherencia és szinergia megerősítése a helyi stratégiákon keresztül.
Euroatlanti integráció elősegítése.

Fent részletezett egyesületi szabályoknak és kompetenciáknak megfelelően a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület, LEADER Helyi Akciócsoport figyelemmel a 1303/2013/EK rendelet 34. cikkére a következő pontok szerint kívánja végrehajtani Helyi Fejlesztési Stratégiáját:

- A tervezés folyamatának lezárásával a Helyi Fejlesztési Stratégiát az egyesület Közgyűlés fogadja el
- A Stratégia Irányító Hatóság általi elfogadását követően a Tervezői Csoport meghatározza a Pályázati célok kidolgozásának módját és ütemezését, melyet az Egyesület honlapján közzétesz
- A meghatározott ütemezésnek és módszernek megfelelően a Tervezői Csoport kidolgozza a pályázati célokat, a folyamatról a HFS készítéséhez hasonló módon folyamatosan tájékoztatja és szükség szerint bevonja a helyi szereplőket, szakértőket

- Az akciócsoport a Tervezői Csoport közreműködésével, az Egyesület Elnöksége dönt a pályázati kiírásokról és legitimálja azokat
- Az Irányító Hatóság közzéteszi a www.palyazat.gov.hu honlapon a LEADER pályázati felhívást.
- A megjelent pályázati felhívás kapcsán az Egyesület aktív tájékoztató kampányba kezd (közzététel honlapon, média tájékoztatása, fórum időpontok meghirdetése stb.).
- Az Egyesület képviselői mikrokörzeti szinten, széles körben meghirdetett tájékoztató fórum keretében bemutatják a HFS valamennyi pályázati felhívását.
- Az Egyesület munkatársai személyre szabott, folyamatos tanácsadási lehetőséget biztosítanak az Egyesület irodájában előre egyeztetett időpontokban, továbbá az Akciócsoport területéhez tartozó településekre is kimennek.
- Amennyiben kétfordulós lesz a pályázati eljárás, akkor a HACS munkaszervezete gondoskodik a beérkezett első körös pályázatok vizsgálatáról, hiánypótlásáról, valamint döntéshozatalra való előkészítéséről (értékelés stb.). A HACS döntéshozó testülete, azaz az elnökség által jóváhagyott projektek támogató dokumentumot kapnak az elnök aláírásával, a munkaszervezet közreműködésével. Ez a dokumentum feljogosítja a projektgazdát a második forduló pályázat elkészítésére és az MVH felé történő benyújtására. Kétfordulós eljárás esetén az első forduló nyerteseit az Egyesület értesíti e-mail-en illetve postai levél útján, a második forduló nyertesei az MVH-tól kapnak értesítést.
- Amennyiben egyfordulós lesz az eljárás, a folyamat hasonló lesz, azzal a különbséggel, hogy a HACS munkaszervezet dolgozói ez esetben az MVH eljárás keretében látják el döntés-előkészítő feladatukat. A döntéshozó testület ez esetben is az elnökség lesz. Egyfordulós eljárásnál a pályázat eredményéről a pályázók közvetlenül az MVH-tól szereznek tudomást.
- Amennyiben a jogcím lehetővé teszi a folyamatos pályázatbeadást, az Egyesület a pályázat meghirdetésétől számított legalább 60 napot (legfeljebb negyedévet) biztosít az első körben értékelendő pályázatok beérkezésére, majd azt követően minimum félévente döntéshozó üléseket tart forráskimerülésig vagy a HFS felülvizsgálatáig. Az értékelést az akciócsoport munkatársai végzik, külsős értékelők nem vesznek részt a folyamatban. Mivel a döntéshozó testületi szerepet az Egyesület elnöksége tölti be, ezért a döntéshozó ülések lebonyolítására az elnökség üléseire vonatkozó szabályokat kell alkalmazni (pl. határozatképesség, nyílt szavazás, összeférhetlenség).
- A támogatott pályázatok projektgazdáit az Egyesület folyamatos személyre szabott tanácsadással segíti.
- A projekt megvalósítását követően a nyertes projektek részletes bemutatását honlapján tervezi a HACS kivitelezni. A pályázattal minden lépése dokumentálásra kerül. Kulcsfontosságú dokumentum a döntéshozó elnökségi ülésről készült jegyzőkönyv, amely a döntéssel kapcsolatos minden fontos információt kell, hogy tartalmazzon a szövegezésében, illetve mellékletei között.

Az összeférhetlenség szabályozása az eljárásban:

- Azok, akik részt vettek a projektek kidolgozásában (tartalom kialakítása, pályázat elkészítése), nem vehetnek részt az adott felhívásra beérkező pályázatokkal kapcsolatos döntés előkészítésében (a projektek értékelése) és a döntésben (kiválasztás).
- A munkaszervezet csupán szakmai támogatást ad a projektek fejlesztése, pályázatok elkészítése során (javasol, tanácsol, információt szolgáltat), de nem dönthet tartalom felett és nem írhatja meg a pályázatot vagy annak részeit.
- Bárki, aki érintett egy projektben (a 272/2014. Kormányrendelet VI. fejezet 39.§), nyilatkoznia kell erről és nem vehet részt az értékelésben. Amennyiben az IH lehetővé teszi,

hogy a HACS szervezet is pályázzon a LEADER intézkedések vonatkozásában, a Mecsekvidék Helyi Közösség Egyesület az Irányító Hatóság által meghatározott speciális szabályokat tervezi követni az összeférhetetlenség biztosítása érdekében.

8.4 KOMMUNIKÁCIÓS TERV

A terv célja kettős: egyrészt a HFS megismertetése az érintettekkel, másrészt a stratégia végrehajtásának támogatása a kommunikáció eszközeivel. A célok alapján a tervet időben három szakaszra bonthatjuk: az első időszak a HFS elfogadásától az első pályázati felhívások megjelenéséig tart, a második szakasz ezt követően kezdődik, s a stratégiai időszak lezárásáig tart, végezetül a harmadik szakasz a fejlesztési eredmények kistérségi szintű összegzését, elemzését, a tapasztalatok hasznosítását célozza meg.

A kommunikációs feladatok végrehajtásához szükséges legfontosabb információkat az alábbi táblázatban foglaltuk össze:

I. KOMMUNIKÁCIÓS SZAKASZ – HFS MEGISMERTETÉSE		
Üzenetek	Célcsoportok	Kommunikációs forma, csatornák és eszközök
Az új helyi vidékfejlesztési stratégiai dokumentum – a Helyi Fejlesztési Stratégiai – elfogadása (egyidejűleg a dokumentum megszületéséhez vezető tervező munka és annak tapasztalatainak bemutatása, összegzése)	Az Egyesület tagsága	<ul style="list-style-type: none"> ▪ direct mail/hírlevél ▪ taggyűlés
	A térség lakossága, az itt működő szervezetek (tevékenységi területüktől és formájától függetlenül)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél (a tervezői fórumokon résztvevők, a korábbi pályázók, a civil szervezetek, a helyi termék-előállítók, turisztikai szolgáltatók címlistája alapján) ▪ helyi/települési sajtó
	A térségi települések önkormányzatai, hivatali, intézményi munkatársai	direct mail/hírlevél
	A tervezésben résztvevő térségi szereplők	direct mail/hírlevél
	Baranya megye lakossága	Dunántúli Napló
A HFS célterületeinek részletes bemutatása szolgálандó a potenciális pályázók felkészülését	A stratégia pályázati projektek útján való megvalósításában résztvevő potenciális pályázók köre (önkormányzatok, intézmények, vállalkozások és vállalkozók, civil szervezetek és közösségek)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ mikrotérségi fórumok
	Korábbi fejlesztési ciklus pályázói	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél ▪ mikrotérségi fórumok
	A stratégiai szövetség szempontjából jelentőséggel bíró HACS szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ direct mail/hírlevél ▪ szakmai fórum (workshop)
	A pályázati projektek megvalósításába potenciálisan bekapcsolódó szervezetek és intézmények (vállalkozások és vállalkozók, közintézmények és szolgáltatók, civil és szakmai szervezetek)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél
A pályázati projektekkel és a pályázati eljárással kapcsolatos	A potenciális pályázók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél

alapvető és általános ismeretek közvetítése		<ul style="list-style-type: none"> ▪ mikrotérségi fórumok
	A térségben működő tanácsadó, pályázatíró és szakmai szervezetek (regisztráció alapján)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél ▪ felkészítő képzések (a Mecsekvidék Kft. közreműködésével)

II. KOMMUNIKÁCIÓS SZAKASZ – A STRATÉGIA MEGVALÓSÍTÁSÁNAK TÁMOGATÁSA		
Üzenetek	Célcsoportok	Kommunikációs forma, csatornák és eszközök
A pályázati felhívások közzététele	A potenciális pályázók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél ▪ mikrotérségi fórumok ▪ tematikus innovációs fórumok
	Regisztrált támogató szervezetek	
A HACS munkaszervezete támogató szolgáltatásainak bemutatása (pl. ötletgenerálás, projektépítés, partnerkeresés, előminősítés, stb.)	A potenciális pályázók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél
A beadási határidőt követően a pályázati aktivitás bemutatása; a döntéshozatali mechanizmus ismertetése	A pályázatot benyújtók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél
A döntéshozatalt követően a pályázati eredmények és a nyertes projektek rövid bemutatása	A pályázatot benyújtók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél
	A térség lakossága, az itt működő szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ helyi/települési sajtó
	A pályázati projektek megvalósításába potenciálisan bekapcsolódó szervezetek és intézmények	
A sikeres pályázati elszámolás érdekében fontos/hasznos tudnivalók, tapasztalatok, jó gyakorlatok közzététele, bemutatása	A pályázatot benyújtók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél ▪ mikrotérségi fórumok ▪ tájékoztató kiadvány ▪ study tour
	Korábban sikeresen pályázó térségfejlesztők	
A megvalósult, az eredményesen lezárult projektek bemutatása; jó gyakorlatok megosztása	A pályázatot benyújtók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ tájékoztató kiadvány ▪ study tour ▪ térségi rendezvények
	A térség lakossága, az itt működő szervezetek	
	Baranya megye lakossága	Dunántúli Napló
	A stratégiai szövetség szempontjából jelentőséggel bíró HACS szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ direct mail/hírlevél ▪ szakmai fórum (workshop)

III. SZAKASZ – A HFS EREDMÉNYEINEK BEMUTATÁSA		
Üzenetek	Célcsoportok	Kommunikációs forma, csatornák és eszközök
Az eredmények statisztikai szintű elemzésének közzététele	A pályázatot benyújtók	<ul style="list-style-type: none"> ▪ direct mail/hírlevél ▪ összegző kiadvány
	A térség lakossága, az itt működő szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ direct mail/hírlevél ▪ helyi/települési sajtó

	A települési önkormányzatok, intézmények munkatársai	direct mail/hírlevél
	A stratégiai szövetség szempontjából jelentőséggel bíró (HACS) szervezetek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ direct mail/hírlevél ▪ irekt mail/hírlevél ▪ szakmai fórum (workshop)
	Baranya megye lakossága	Dunántúli Napló
Mintaprojektek bemutatása	Potenciális térségfejlesztők	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mecsekvidék honlap ▪ kiadvány ▪ szakmai fórum és konferencia ▪ térségi rendezvények
Tapasztalatok összegzése és bemutatása az új tervezés támogatására	Tervezői munkacsoport	szakmai fórum (workshop)
	Térségi aktivisták	mikrotérségi fórumok

A kommunikációs feladatok ellátását a Mecsekvidék Egyesület munkaszervezete végzi az irodavezető felelőssége mellett, indokolt esetben külső szakértők, illetve a települési önkormányzatok, közösségszervezők, kommunikátorok, véleményvezérek és civil önkéntesek bevonásával.

Mint az a fentiekből kitűnik, a HFS-t támogató kommunikáció legfőbb (elsődleges) csatornája, eszköze a Mecsekvidék Egyesület saját honlapja – www.mecsekvidek.hu.

A honlapon valamennyi üzenet közzétételre, majd archiválásra kerül, elérhető (letölthető) lesz valamennyi kiadvány, egyéb kommunikációs output.

A honlap interaktív szolgáltatásai révén állandó kapcsolatot biztosít az Egyesület, illetve munkaszervezete, valamint a stratégia és annak megvalósítása iránt érdeklődők között. Az e csatornán megfogalmazott konkrét tájékoztatási igények és az erre adott válaszok archiválásra kerülnek.

Költségtényezők az alkalmazott kommunikációs formák, csatornák és eszközök alapján:

- Mecsekvidék honlap, hírlevelek fenntartása, folyamatos fejlesztése;
- direct mail címlisták összeállítása, karbantartása, fejlesztése;
- térségi fórumok szervezése, lebonyolítása;
- megjelenés a megyei napilapban, a helyi, térségi médiában;
- tájékoztató kiadványok összeállítása, nyomdai kivitelezése, terjesztése;
- térségi rendezvényeken való megjelenés, szóróanyagok anyagok össze- és előállítás;
- szakmai fórumok (workshop), innovációs fórumok, napok szervezése, lebonyolítása;
- study tourok szervezése, lebonyolítása;
- szakmai konferenciákon való részvétel, illetve ilyenek szervezése;
- a dokumentációs eszközök és tevékenység biztosítása;
- a (nem önkéntes) közreműködők megbízási díja;
- felkészítő képzések, tréningek szervezése, előkészítése, lebonyolítása.

8.5 MONITORING ÉS ÉRTÉKELÉSI TERV

A Helyi Fejlesztési Stratégia végrehajtása és az Egyesület operatív irányításáért felelős szervek, az elnökség proaktív döntéshozatali működésének megőrzése érdekében az egyesület munkaszervezete folyamatosan követi a Helyi Fejlesztési Stratégia végrehajtását. A folyamatokról, pályázatokról szükség szerint, de legalább kéthavonta tájékoztatja az elnökséget. Az elnökség értékeli az elmúlt időszak eseményeit és történéseit és dönt a szükséges intézkedésekről. Amennyiben az elnökség úgy ítéli meg, hogy a Helyi Fejlesztési Stratégia felülvizsgálatra szorul, úgy annak módosítását kezdeményezi és a módosítást az Egyesület közgyűlése elé terjeszti.

A monitoring adatok forrása a támogatási és kifizetési kérelmek, valamint a fenntartási időszak folyamán az éves monitoring adatszolgáltatás. Az adatok begyűjtése az MVH-n keresztül történik, akik

a támogatási és kifizetési kérelmek megfelelő adatai kilitázzák, az elektronikus rendszerből és rendelkezésünkre bocsájtják.

A monitoring adatokon felül, a pályázók és pályázatok vonatkozásában az akciócsoport munkaszervezete folyamatos nyilvántartást vezet, azon adatokra vonatkozóan melyek vezetésére jogosulttá válik, annak érdekében, hogy a pályázatok megvalósítása és ezzel a HFS végrehajtása zökkenőmentes legyen.

A Helyi Fejlesztési Stratégia összefoglaló értékelését és szükség szerinti módosítását az Egyesület Közgyűlése legalább évente egy alkalommal tárgyalja. A Helyi Fejlesztési Stratégia végrehajtásával kapcsolatosan az Egyesület munkaszervezete a HACS honlapján, közösségi médián és helyi írott, elektronikus sajtón keresztül folyamatosan tájékoztat.

9. INDIKATÍV PÉNZÜGYI TERV

A HFS fejlesztési forrásfelhasználásának ütemezése (millió Ft)										
Ssz.	Az intézkedések megnevezése	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen	%	G/K*	H/E/V**
1	Vállalkozások telephely és eszközfejlesztése. Helyi termék előállítás. Vállalkozói készségfejlesztés, mentorálással, együttműködések kialakítása.			170			170 000 000 HUF	46%	G	V
2	A helyi közösségi vállalkozáson alapuló gazdasági szervezetek, szövetkezők létrejöttének támogatása, megerősítése.			0			0 HUF	0%	G	H
3	A helyi termékek koordinált piacra jutásának támogatása, marketing tevékenység fejlesztésével, közös értékesítési pontok létrehozásával.			15			15 000 000 HUF	4%	G	V
4	A turisztikai termékek és attrakciók fejlesztése - garantált programokkal, közös programcsomagok kialakításával, turisztikai rendezvénynaptár készítésével, a programszervezés ösztönzésével.			49			49 000 000 HUF	13%	G	V
5	Hagyományőrző, művészeti és kulturális csoportok működésének, tudásuk megszerzésének, továbbadásának támogatása. Hagyományőrző és kortárs programsorozatok támogatása.			20			20 000 000 HUF	5%	K	E
6	A fiatalok helyben tartására, életminőségük javítására, esélyeik növelésére mintaprojektek támogatása.			0			0 HUF	0%	K	H
7	Ifjúsági közösségek szerveződésének és sajátos programjaik kialakításának támogatása. Animátorok képzésének és működésének támogatása.			13			13 000 000 HUF	4%	K	V

8	Civil szervezetek működésének, szervezetük fejlesztésének és együttműködésük támogatása.			30			30 000 000 HUF	8%	K	V
9	Településfejlesztési programmal rendelkező települések számára gazdaságfejlesztési, vagy közösségfejlesztési célú programok megvalósítása.			30			30 000 000 HUF	8%	K	V
10	Helyi tájértékek állapotjavítása. Helytörténeti gyűjtemények, tájházak életre keltése programokkal. A meglévő értéktárak bővítése, közös értékleltár létrehozása.			30			30 000 000 HUF	8%	K	V
11	Régi mesterségek tanulása, a hagyományok és az örökség őrzéséhez szükséges tudás megszerzése.			10,138443			10 138 443 HUF	3%	K	V
12	Szemléletformálás és tudásátadás természeti értékeink megismerése és védelme céljából (értéktár, bemutatóhely, tanösvény).			0			0 HUF	0%	K	V
13	Infrastruktúra fejlesztés: úthálózat, szennyvízkezelés (autópályák továbbvezetése, 4 és 5 számjegyű utak felújítása, zsáktelepülési helyzet megszüntetése, szennyvízkezelés) ***			0			0 HUF	0%	NR	NR
	Összesen						367 138 443 HUF			

* Gazdaságfejlesztési célú fejlesztés (G), Közösségi célú fejlesztés (K)

** Hagyományos költségelszámolás (H), Egyszerűsített költségelszámolás (E), Mindkét költség elszámolási módszer alkalmazandó az intézkedésben (V)

*** Az intézkedés nem érint LEADER forrást

Gazdaságfejlesztés/Közösségfejlesztés aránya 63/37%

A HACs működési és animációs forrásfelhasználásának ütemezése (Ft)						
	2016	2017	2018	2019	2020	Összesen
Működési költségek	7 537 819	15 218 276	8 625 613	8 625 613	8 625 612	48 632 933
Animációs költségek	0	0	8 394 587,00	6 894 586,00	6 394 586,00	21 683 759
Egyéb tervezett bevételek	850 000	820 000	810 000,00	810 000,00	810 000,00	4 100 000,00
Összesen	7 537 819	15 218 276	17 020 200	15 520 199	15 020 198	70 316 692,00

MELLÉKLETEK

---

1. számú melléklet: Mikrotérségi fórumok módszertani ajánlása
2. számú melléklet: Szakmai műhelyek módszertani ajánlása
3. számú melléklet: Országos Területrendezési Terv érintettség
4. számú melléklet: Meteorológiai viszonyok, klímaadaptáció
5. számú melléklet: Színházak és múzeumok látogatottsága
6. számú melléklet: Települések gazdasági mutatói
7. számú melléklet: Baranya Megye Fejlesztési Konceptió – Célhierarchia
8. számú melléklet: Baranya Megye Fejlesztési Konceptió - Területi célok
9. számú melléklet: Együttműködések kiegészítő táblázata
10. számú melléklet: Mecsekvidék HACS Akcióterülete átnézeti térképe. Forrás: EUDEM, URBANATLAS, OSM, KSH2011, QGIS. Készítette: Horváth Márton
11. számú melléklet: Mecsekvidék HACS Területének Igazgatási és Fejlesztéspolitikai Dokumentumok Által Meghatározott Területei Forrás: KSH2011, QGIS. Készítette: Horváth Márton
12. számú melléklet: Mecsekvidék HACS területét érintő kistájak, jellemző felszínborítottság Urban Atlas nomenklatura alapján. Forrás: GMES Urban Atlas 2006, QGIS. Készítette: Horváth Márton
13. számú melléklet: Mecsekvidék HACS területét érintő Nemzeti és Községi szabályozás által természeti oltalom alá helyezett területek (Forrás: EEA, OTRT, TIR), QGIS. Készítette: Horváth Márton
14. számú melléklet: Mecsekvidék HACS Akcióterületének domborzata QGIS. Készítette: Horváth Márton.
15. számú melléklet: Helyi Fejlesztési Stratégia 2015-2016. évi tervezéséhez kapcsolódó események
16. számú melléklet: A Mecsekvidék 2020 2015-2016. évi HFS Tervezői Csoport tagjainak bemutatása
17. számú melléklet: Mecsekvidék HACS Döntéshozó testület összetétele egyes szektorok és képviselt szakterülete szerint (2016. május 15. állapot)
18. számú melléklet: Projektötletek és Specifikus célok összefüggésének számszerű összefoglalása